

planinski

V E S T N I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

120 let
SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

1

januar 2013

3,40 EUR

9177035014340081

TEMA MESECA

**Meja med šodrovstvom
in alpinizmom**

INTERVJU

Marjeta Keršič Svetel

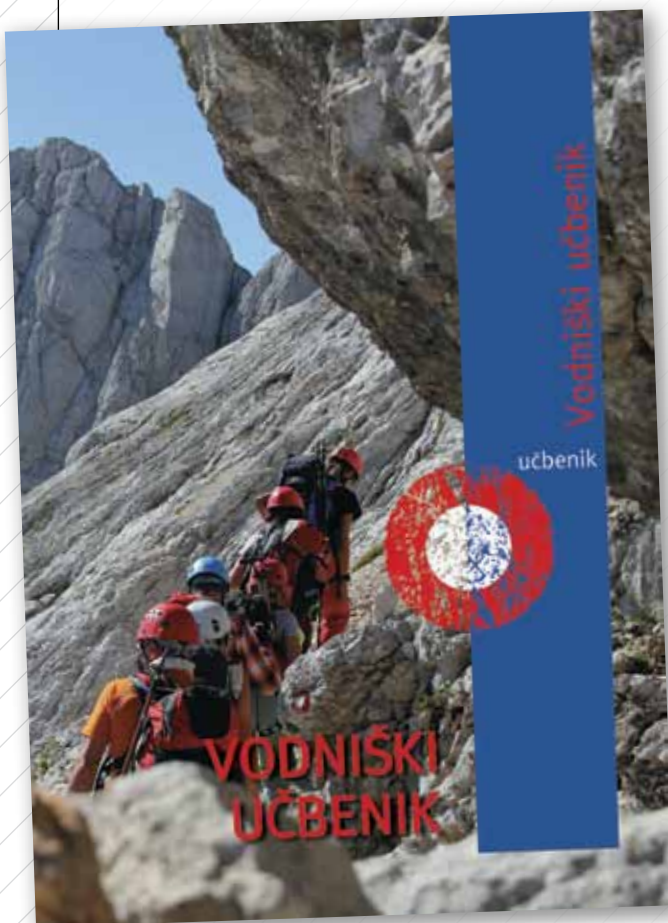
Z NAMI NA POT

**Med Colom in Hrušico
Zederhaus**

Vodniški učbenik

Planinska založba PZS obvešča, da je izšla druga, dopolnjena izdaja Vodniškega učbenika, ki je namenjen usposabljanju vodnikov PZS.

NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS,

- na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur,
- po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana,
- po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur,
- faksu: 01 43 45 691,
- brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)
- e-naročila: planinska.zalozba@pzs.si ali
- spletne trgovine PZS, <http://www.pzs.si/trgovina.php>.

Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9:
v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11. ure).

Slovenski planinski muzej,

- Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana,
- telefon: 08 380 67 30,
- fax: 04 589 10 35,
- e-pošta: info@planinskimuzej.si.

Red

Marjan Bradeško

Vsem, ki ste nam ob božiču in novem letu poslali pošto z lepimi željami, se iskreno zahvaljujemo.

Uredništvo

Red je nasprotje nereda, zmede, kaosa. In če že omenjamo grške besede, pogledjmo še kozmos – vesolje. Kozmos namreč pomeni – red. Vesolje, kozmos, je torej nasprotje kaosa. Zakaj vse te besede? Kakšno povezavo z gorami vendar imajo?

Še kako pomenljive so te besede. Kajti bliže ko smo vesolju, bliže smo redu. Mi, ki zahajamo v gore, se kar se da pogosto iz dolinskega nereda, kaosa, vzpenjamo proti kozmosu, vesolju, proti redu torej. Če namreč natančno pogledamo prevode obeh grških besed (Slovar tujk), razberemo, da je kaos [khaos] brezno, brezmejna praznina, zmeda, zmešnjava, in kozmos [kosmos] (vesoljni) red. Torej se iz brezna, doline, dostikrat zares zmešnjave, vzpenjamo navzgor. Da bi uredili svoje misli, ki so se v dolini morda malo preveč pomešale, da bi razrahljana čustva znova umestili v svoj duševni okvir, da bi uredili tudi telesno zmedeno stanje, ne nazadnje okrepili zdravje. Da bi se kri pretakala po telesu tako, kot se mora, da bi pljuča dihala odprto, sproščeno, da bi vdihovala vesoljski mir. Vse to počnemo, da bi ob doživetju lepega našli moč, ki bi jo s spomini vred prinesli v dolino – neurejeno, a nekje globoko v bistvu vendarle željno reda. Da bi v dolinski svet prinesli spokojnost gora, red. In s tem gradili boljši svet.

Kdaj in kje dojemamo vesolje bolj popolno kot v jasni zvezdni noči visoko v gorah, ko so zvezde, v neskončnem številu, povsem blizu. Ko se vanje zagledamo za daljši čas, nenadoma "letimo" skozi vesolje, "odlepimo" se od doline. Toda dolina, svetlobno onesnažena, nam danes pogosto zmanjša moč ozvezdij, popliti globino vesolja, nas nekako noče spustiti vanj. In spet imamo gorniki rešitev. Da se dvignemo nad dolino tedaj, ko jo pokriva debela plast megle ali oblakov, tako debela, da zaduši dolinske glasove. In se vzpnemo nad tisto sivino v čisto jasnino obzorij. Tedaj je noč spet prvinska, zvezde utripajo razločno, vsaka je vidna, jasno sije njena svetloba in vesolje je globoko, neskončno, vidimo mu tako rekoč do konca. Tedaj postanemo del Reda.

Naj bo, dragi bralci naše revije, takih vznesenih vesoljskih trenutkov v prihajajočem letu še več. Da bi na svojih pohodih v gore dosegali višine, na katerih bi dolinski nered izginil, kjer bi vse bolj doživljali urejenost kozmosa, kjer bi dosegali sozvočje z vesoljem – univerzalnim redom. Kjer bi uredili misli, spravili v red svoje telo, predvsem pa znova našli sebe. Svoj mir. In ga prinesli v dolino. Ga delili z drugimi – tudi s prispevki v naši reviji. Gore, prvobitna narava, neločljiv del stvarstva, namreč dihajo z vesoljskim redom. Zato naj bo gorski svet, ki stoji pod mogočnim obokom neskončnega vesolja, kraj, kjer bomo našli sozvočje z Redom. Kjer bomo našli sebe. Potem se bo vse izteklo prav in tako, kot se mora.

Srečno.

UVODNIK

1 Red

Marjan Bradeško

ŠODRANJE

4 Kje je meja med šodrovstvom in alpinizmom?

Kaj šodrovstvo sploh je?

Marta Krejan

ŠODRANJE

7 Brez šodra ni alpinizma

"Nakladanje" o šodru z nekaj nasveti za vstopajoče v svet (krušljive) vertikale

Nejc Pozvek

ŠODRANJE

9 Kako sem zorel

Šoder in učna leta

Albin Simonič

ŠODRANJE

11 "Izraz šoder nerada uporabljam"

Pogovor z Marijo Štremfelj

Marta Krejan

INTERVJU

13 "Ne skrbi me za naravo, skrbi me za ljudi"

Marjeta Keršič Svetel, pripovedovalka zgodb in naravovarstvenica

Tina Leskošek

TRIGLAVSKO POGORJE

18 Najprijetnejši dnevi v življenju so najmirnejši

Sama na poti s spomini

Jana Remic

SKRIVNOSTI BLEDIH GORA

22 Samotna divjina v Marmarolah

Corno del Doge

Marjeta Štrukelj

ČLANARINA

26 Planinska organizacija nudi kvaliteten članski servis

Pogovor z Mileno Brešan, vodjo odbora za članstvo PZS

Vladimir Habjan

Z NAMI NA POT - OPISI TUR

33 Špiček in Špičasti vrh

33 Križna gora

35 Strelški vrh

35 Javornik

37 Aignerhöhe

37 Schöpfung

39 Großes Mosermandl

39 Weißbeck

Z NAMI NA POT

29 Na prepihu časa in vremena

Med Colom in Hrušico

Matija Turk

Z NAMI NA POT

41 Muhaste zime in turnosmučarske muke

Zederhaus

Tomaž Hrovat

MLADI V GORAH

45 Pohod na Kamniško sedlo

Samostojen vzpon skozi oči enajstletnice in osemletnika

Ajda in Žan Auersperger

GORE SVETA

46 Afriške zmajeve gore

Po pogorju Drakensberg v Lesotu in Južnoafriški republiki

Petra Duhannoy

ZGODOVINA

50 Križ na gori

Bili so pač takšni časi
Dušan Škodič

LEDNO PLEZANJE NA NORVEŠKEM

54 Čisto brez domišljije

Pozimi na Lofotskih otokih
Aljaž Anderle

Martuljska zimska pravljica. Z leve: Velika Ponca,
Mala Ponca, Špik, Frdamane police, Rušica/Rigljica

Foto: Matej Vranič

GORNIŠKA MEDICINA
**58 Ali bolni ljudje lahko
hodijo v gore?**
Petra Zupet

METEOROLOGIJA
**60 Pretoplo in premokro,
a še vedno dovolj
dobro za visok obisk**
Vreme in razmere v gorah v
meteorološki jeseni 2012
Miha Pavšek in
Gregor Vertačnik

BLIŽNJE GORE
62 Veliki Risnjak
Marija Dolinar

MINIATURA
**62 Pred dawnimi leti
na Ojstrico**
Ob skromni opremi
veliko sreče
Jože Četina

Vsebine vseh
Planinskih vestnikov
od leta 1895 dalje na
www.pvkazalo.si

VARSTVO NARAVE
**64 Prevarantski
ptičji kralj**
Rumenoglavi kraljiček
Dušan Klenovšek

65 NOVICE IZ VERTIKALE
66 NOVICE IZ TUJINE
67 PISMA BRALCEV
67 LITERATURA
69 PLANINSKA ORGANIZACIJA
71 TNP
72 V SPOMIN

Kje je meja med šodrovstvom in alpinizmom?

Kaj šodrovstvo sploh je?

Besedilo: Marta Krejan

Spominjam se Srazglednice s pozdravi, ki sem jo pred približno dvajsetimi leti, ne vem več, komu, poslala s pohoda na Triglav. Napisala sem "Triglav je padel". Seveda sem s tem hotela povedati samo to, da mi je uspelo priti gor in očitno tudi dol in da sem zato strašno zadovoljna.

Vsakemu je jasno, da gre zgolj za frazo, ki se pogosto uporablja predvsem v publicistiki, in vsi vemo, kaj pomeni. Ampak zakaj mi je to ostalo v spominu? Par dni po tistem "padcu" Triglava sem se začela ubadati z zapisano besedno zvezo, sama sebi sem se namreč naenkrat zdela precej naduta. Hribe, gore iskreno spoštujem, odkar sem jih prvič videla, z vsakim vzponom pa je spoštovanje še raslo, česar omenjeni stavek po moje pač ne izraža. Podobno je še z izrazi, kot so osvojeni vrh, premagana gora ali stena, spopad z goro ... Seveda gre le za različne načine izražanja nečesa, kar počnemo, ko se vzpenjamo na goro, plezamo nanjo, pridemo na njen vrh ali pa na vrh stene, nihče s tem ne misli nič slabega; morda želi le povedati, da vzpon ni bil enostaven, ali pa nič drugega kot zgolj to, da je pač preplezal steno ali se povzpел na vrh. Res bi bilo precej dolgočasno, če bi se za določeno stvar ves čas uporabljali le eni in isti izrazi, in res je, da se ljudje različno odzivamo na enake oziroma podobne stvari in se (tudi zato) različno izražamo.

Z vstopom v alpinistično družino sem naletela še na več takih in podobnih izrazov in odzivov, ki mi niso najbolj všeč, vendar to ne pomeni, da sodim ali hočem komur koli vsiliti svoje mišljenje, gre zgolj za to, kako sama doživljam hribe, torej za povsem subjektivni pogled. Da ne bom govorila "na suho", primer ali dva: vrv se zatakne, plezalec začne robantiti in jo preklinjati, čeprav se vrv ni sama prinesla tja in se iz same zlobe zataknila za skalni rogelj ali se ovila okoli borovca, ki raste sredi

To nikakor ni šoder! Sašo Prosenjak v smeri Olimpo v južni steni Marmolade.

Foto: Grega Lačen

Medvoška smer v Temenu Foto: Jurij Hladnik

stene in tudi ni nastavljen tam zato, da bi jezil plezalce. Preklinjanje vrvi, ki je na nek način vez z življenjem, se mi pač ne zdi najboljši način sproščanja jeze ob reševanju neželene situacije. Tudi robantenje zaradi borovca, okoli katerega se je ovila, ko smo jo pri spuščanju povlekli za sabo, ni ravno primerno, tisti drevesček nam je prej pri vzponu vendar tako zelo prav prišel za ureditev varovališča ...

Po drugi strani pa se marsikomu najbrž zdi pretirano, *pocukrano* ali pa že kar patetično, če rečemo, da nam je stena dovolila, da smo jo preplezali, da nas je zavrnila, da je gora kot ljubica in podobne (napol)poduhovljene fraze. Je to sploh pomembno? Saj vsak zase sam ve, kaj hoče, kaj želi, kaj počne v steni in kaj čuti ob tem.

Priznamo ali ne, izrazi, ki jih uporabljamo in slišimo od drugih, pa vseeno vplivajo na nas, navadno najbolj takrat, ko smo s tistim, ki se "izraža", v navezi. Predvsem zato, ker je komunikacija pri plezanju zelo pomembna, še

Šoder je precej bolj nevaren, kot si včasih domišljamo. Severni raz Male Mojstrovke ponuja tako kompaktno kot krušljivo skalo.

Foto: Marta Krejan

bolj pa to, kako v določenih situacijah vplivamo drug na drugega. Izraz *šoder* ali *šodrovstvo* tisti, ki lazimo po gorah, razumemo vsak po svoje. Eni ga nikoli ne uporabljajo, drugi najbrž pogosto, enim pomeni lahko smer, drugim krušljivo smer, tretjim melišče ... Nekaterim se zdi raba tega izraza, tudi če zgolj razmišljajo o njem, naduta, drugim se zdi to, da smo se lotili razprave o *šodrovstvu*, provokativno, enim nesmiselno ..., za nekatere je to predvsem zanimiva tema.

Ob vsem razmišljanju, razglabljanju, brskanju o pomenih te besede in pogovarjanju sem prišla do zaključka, da termin *šodrovstvo* niti ni tako zelo pogosto rabljen v slabem oziroma slabšalnem pomenu besede. Lado Brišar je, na primer, v septembrskem Planinskem vestniku pred dvanajstimi leti v prispevku z naslovom *Šodrovci*, alpinisti in drugi planinci zapisal: "Alpinisti planincem pravijo kar šodrovci. Vzdevek naj bi bil posmehljiv, če ne že kar žaljiv. Meni se ne zdi, je kvečjemu nepopoln, saj šodrovci hodijo tudi po planinah, planinci pa po šodru. Na drugi strani pa ravno alpinisti premelejo kar precej brezpotnega šodra, s

katerim so običajno tlakovani pristopi k stenam."¹

Slavistka, ki jo zelo cenim, planinka po srcu, pravi, da se ji izraz zdi celo fleten, alpinist Iztok Tomazin pa je v besedilu Kaj je in kam sodi prosto plezanje v našem alpinizmu? v zvezi z rabo tega izraza izpostavil človekov odnos do gora: "Pri presojanju človeka kot alpinista je najvažnejši njegov odnos do gora – koliko mu gore pomenijo, koliko zna živeti z njimi in zanje. Vse ostalo, tudi kakovost njegovih plezalskih in drugih sposobnosti na lik alpinista vsekakor tudi vpliva, vendar je vpliv drugotnega pomena. Tega se moramo zavedati tako 'ekstremisti' kot tudi pohlevnejši alpinisti. Obsojanja vredno je zaničevanje manj sposobnih alpinistov, šodrovcev. Ko jih ocenjujemo in cenimo kot alpiniste ali nealpiniste, se vprašajmo najprej po vrlinah in lastnostih, ki so bistvene v alpinizmu, šele nato jih ocenjujmo s stališča plezalnih in drugih sposobnosti."²

¹ Planinski vestnik 9/2000, str. 394.

² Iztok Tomazin: Kaj je in kam sodi prosto plezanje v našem alpinizmu?, <http://www.gore-ljudje.net/objava/56117/>.

Temu bi lahko rekli *šoder*; v brezpotjih Martuljkove skupine Foto: Tomaž Marolt

Morda bi bilo dobro najti eno samo definicijo, kar pa najbrž ni mogoče, ker gre za subjektivno doživljanje nečesa, kar počnemo različni ljudje. In najbrž bo ostalo zgolj pri mnenjih, kamor spada na primer tudi ta, da izraz *šoder* nima nujno negativnega predznaka. Zame ga nikakor nima, in če ga že uporabljam, kar je redko, ga predvsem za melišča in za poti, ki so polne grušča, plezalne in alpinistične smeri so zame le bolj ali manj krušljive. Izraz *šoder* v mojem besednjaku torej ne sodi v tisto kategorijo, kamor spravljam take, ki so (zame!) nespoštljivi. Ponovno poudarjam: gre zgolj za moje mnenje in moje izražanje in popolnoma vseeno mi je, če nekdo osvaja ali premaguje goro, nekdo drug pa se ljubi s steno; če nekdo "tega šodra pač ne bo šel lezt", nekdo drug pa "se ne počuti ravno domače v tisti krušljivi smeri".

Bomo s pomočjo daljših razmišljanj predstavnikov treh generacij alpinistov in alpinistke ter nekaterih krajših mnenj našli definicijo *šodra* in *šodrovstva*?

Brez šodra ni alpinizma

"Nakladanje" o šodru z nekaj nasveti za vstopajoče v svet (krušljive) vertikale

Besedilo: Nejc Pozvek

Šodrovstvo in alpinizem ... Kar precej bi lahko filozofiral na to temo, po drugi strani pa se stvar zdi povsem očitna. Nekaj misli vseeno natresem za pokušino, morda za prežvekovanje – daleč od popolnega in vseobsegajočega razmišljanja.

Pomen besede je pravzaprav samo-umeven. V slovarju zasledimo, da v nižjem pogovornem jeziku označuje "drobno kamenje za nasipanje, betoniranje ..." in prav ta material je v svojem bistvu gradnik naših hribov, gora. V kamnolomih in na raznih podorih v gorah si lahko ogledamo, kakšna je

Triglavske strmine ponujajo obilo klasičnih lepotic, katerih sestavni del pa so tudi krušljiva mesta. Visoko v Dolgi Nemški smeri.
Foto: Gorazd Pozvek

v pretežni meri sestava naših gora – šodraste, brez dvoma.

Od šodra do šodra in nato še čezenj

Ampak, so iz šodra le naše gore? Zdi se nam, da alpinisti po vrnitvi iz tujine le redko poročajo o njem. Drži le deloma: torej, naše gore nedvomno veljajo za precej šodraste, kar je predvsem posledica pestre geološke zgodovine in sestave. K prvi lahko uvrstimo milijonletja trajajoče gorotvorno gubanje in gibanje, ki je kamnine močno pregnetlo: nagubalo in prelomilo,

zdrobilo in pretlrlo. Apnenec in njegove nianse proti dolomitu, ki jih največkrat boža alpinistova roka v naših gorah, so zaradi že nakazanih dejanj zgodovine močno podvrženi preperevanju, tega pa izdatno spodbujajo še podnebne razmere. Grobo rečeno: živimo in plezamo na območju, kjer je možnost, da nam naslednji oprimek ostane v roki, relativno velika. Ker pa iz izkušenj vemo, da vse le ni tako krušljivo, se vedno znova vračamo v rajski svet prepadov. Tujci pa so le malo na boljšem – predvsem imajo več izbire in zategadelj več kvalitetnih sten, šoder pa najdemo v veliki večini gorstev po vsem svetu. Seveda čez mejo ne gremo prav pogosto plezat ravno tega, saj ga je doma v izobilju.

Prenos besede iz gradbeno-tehnične v alpinistično stroko je torej na mestu. Če izpostavimo zgolj še nepomembno

malenkost, ki utegne zмести pisca teksta na takšno in podobne viže (npr. plezalnega vodnika): zapis besede je v SSKJ nedvoumen, pisala (tipkovnice) večim alpinistom pa se nemalokrat zapiše oblika besede, ki izpusti drugi samoglasnik. Bolj kot se povečuje vzhodna geografska dolžina, manj je teh primerov.

Prav tako pa sem prepričan tudi, da med vzhodom in zahodom dežeje ni razlik, kar zadeva plezalce *šodra*. Teren, ki ga poznamo iz našega alpskega sveta, nam je bil praktično položen v zibelko. Gotovo je skoraj vsak alpinist svojo kariero razvijal skladno z danostmi naših gora, tako da se *šodru* ni mogel izogniti. Tisti, ki so to lekcijo izpustili, so se verjetno z njo vseeno prej ko slej srečali. Narava alpinizma je pač taka, da bližnjic ne

Tudi v Koglu je tu in tam treba biti precej previden zaradi krušljivosti; smer Češnovar-Srakar.

Foto: Nejc Pozvek

pozna. Žal alpinistova jih. In nemalo poti se je zaradi nespoštovanja tega pravila prezdodaj končalo. Torej, brez prehitevanja: pot iz *šodra* vodi samo čezenj.

Dvojnost izraza

Ker bodo gore vedno vsaj malo "kup *šodra*", se je nanj treba nekako navaditi. Izrednega pomena je, da se začetniki priučijo gibanja v delikatnem terenu, ki ga ponujajo naše stene. To je seveda mogoče le z vztrajnim nabiranjem kilometrine. Lažje smeri, ki so jih ubirali prvopristopniki, so navadno izrazite, nezgrešljive linije, a morfologiji primerno v njih praviloma naletimo na številna krušljiva mesta. Praviloma s strmino stene krušljivost popušča, zato tudi izraz iz naslovne teme kopni iz plezalnega besednjaka. Na tem mestu pa že lahko pojasnimo svojevrsten dualizem, ki ga ponuja *šoder*. Prva definicija, s katero smo operirali večino dosedanjega pisanja, se nanaša na kvaliteto kamnine. Slabša večinoma sovpada z malce manjšim naklonom terena, ki mu v stenah pritičejo najlažji prehodi na vrh. Temu primerne so ocene težavnosti, s katerimi pa lahko *šoder* definiramo tudi drugače. Takšen način poimenovanja je verjetno zrasel skozi rahel prezir boljših plezalcev in posledično je *šoder* pridobil tudi malenkostno negativen prizvok. Vrhunsko trenirani plezalci lažje dele smeri navadno preletijo in zato ti, pogosto ne glede na kvaliteto skale, dobijo oznako *šoder*. Iz tega lahko razberemo, da *šoder* ni zgolj oznaka krušljivih mest, temveč lahko tudi relativno lažjih delov smeri. Glede na že navedene geološke in geomorfološke značilnosti naših gora pa izraza pogosto kar sovpadata.

Ko pa se stena postavi strmo pokonci, je še kako pomembno, kakšne kvalitete je kamnina, ki nam raste nad glavo. Praviloma mora biti solidna, sicer nas vertikala ali previs gladko izvrže. Pa vedno le ne tako; kot v lažjem svetu se tudi v težjem najdejo hudo krušljiva mesta. Navadno predstavljajo težko opisljivo psihično preizkušnjo, ki je ne gre enačiti s plezarijami v položnejšem svetu. Tudi izrazje je temu primerno in ne povzroča dodatne zmede: *šoder* v svoji strmi ali previsni obliki raje poimenujemo podrtija, kamnolom ipd. K sreči so avtorji strmih linij pri snovanju

le-teh bolj izbirčni in se potrudijo najti najbolj čvrste prehode. Verjemite, tudi njim je to v interesu.

Eno brez drugega ne gre

O že omenjeni negativni konotaciji ne bi izgubljal besed. Menim, da ni prevladujoča in je zavedanje o spoštovanju vsakega, tudi najlažjega, vzpona prisotno pri vseh generacijah. Alpinizem pač ni in ne sme biti tekmovanje (čeprav zgodovina včasih priča o nasprotnem). Tekmovalnost vodi proti robu, kar zadeva varnost in sposobnosti, stopiti čez pa v alpinizmu, žal nas to uče številne zgodbe, ni tako težko. Kakršen koli prezir torej ni na mestu. Konec koncev se tega prej ali slej naučimo; največkrat, ko nas kak *šoder* sooči same s seboj. Želja je le, da ta šola ni predraga.

Pretežno zdravorazumski miselnosti naših alpinističnih mentorjev in kvalitetnem *ferajnovskem* življenju, ki še vedno predstavlja pomembne temelje vsakemu plezalcu, gre zahvala, da se znanje uspešno prenaša iz roda v rod. Takšen, pravzaprav srečen občutek ima človek danes, ko pogleda na razvoj in sedanje stanje našega alpinizma. Visokokakovostna izobraževalna shema, ki se je vzpostavila v zadnjih letih, je v izdatno oporo delu z začetniki v okviru kolektivov. Vse to ogromno doprinese k zdravemu naziranju gora in njih spoštovanju. Logika turbokapitalizma, socialnih omrežij in nasploh modernega, vse bolj hitečega sveta k sreči ni (preveč) omajala visokih etičnih in moralnih vrednot, katerim smo zapisani v višinah in strminah. Upam si trditi, da tudi ne bo. Imamo premočne korenine, veliko mero zavedanja, ki smo jo podedovali od predhodnikov, ter najpomembneje – naravo, gore, ki nas učijo. Tam ravnovesje ni vprašljivo. In še vedno je do vrha toliko in toliko korakov, še vedno so stene pokončne ... nova doba v svoji dolinski (vse bolj izprijeni) obliki tam verjetno nikoli ne bo našla mesta. Odgovornost za to pa je seveda na nas.

Šoder je bil, je in bo. In kot alpinisti, ki izhajamo iz pretežno krušljivega dela Alp, ga moramo čim prej sprejeti in osvojiti, nikakor pa ne podcenjevati in preskakovati. Navadno je res zgoščen v lažjih smereh (do V. stopnje), s strmejšo steno pa kamnina postaja praviloma kompaktnjša, prehodi bolj izbrani. A je lahko tudi obratno – lažja mesta z dobro skalo, težja s slabšo. In še: redke so smeri pri nas, ki se takšnemu in drugačnemu *šodru* izognejo. Brez *šodra* torej ni alpinizma. ○

Kako sem zorel

Šoder in učna leta

Besedilo: Albin Simonič

Hmm, šodrovci in trditev: Ta smer je šoder. Zanimiva tema. Sam na ta način dolgo nisem razmišljal. Vsekakor pa je tudi pri meni zanimivo spreminjanje gledanja na celoten alpinizem od začetnih korakov preko najlažjih smeri do vrhunskega alpinizma.

Leto 1986. Jeseni sem se vpisal v alpinistično šolo. Alpinisti so mi res bili vzorniki! Že nekaj časa sem kar požiral vse, kar sem kje izvedel o teh skoraj nadljudeh. Kakšni dve leti prej smo s sosedom, ki je bil alpinist, in mojimi brati šli čez Turski žleb na Rinke. Tam, kjer se od jeklenic odcepi Vzhodna smer, je sosod Pavle odplezal v smer. Kar šel bi za njim. Že takrat je padla odločitev: To bom počel tudi jaz!

Spomladi sem poplezaval po Vodnem stolpu v Celju, po skalah na domačem Maliču in komaj, komaj čakal priložnosti za prve prave vzpone. To se je zgodilo za tradicionalne plezalne počitnice čez prvomajske praznike v Paklenici. Prva smer Domžalska, druga Mosoraška. Ja, hvala Andiju, da je upal vzeti s sabo v takšne smeri začetnika. Potem sem uspel preplezati tri štirice. Nato pa me je moj veliki vzornik Jože Zupan peljal do Frančka Kneza. Ta je ravno iskal nekoga za plezanje v Križevniku. Na Jožetov predlog me je brez kolebanja sprejel za soplezalca. V Križevniku pa skok v vrhunski alpinizem! V vrhunski alpinizem sploh, ne samo v vrhunski alpinizem tistega časa. Pet dni, štiri-najst smeri, od tega deset prvenstvenih. Seveda sem ves čas plezal kot drugi in na trenutke s skrajnimi močmi, da sem se prebil čez smeri. Vendarle so tu bile osmice in sedmice. Šola in izkušnje za celo življenje. Tako sem na nek način zelo hitro vstopil v, če lahko tako rečem, višji alpinistični razred. In seveda tudi malce "dvignil nos". Tisto poletje so bile zame "dobre" le še šestice.

Ja, takrat, v mladostni evforiji, je bilo vse pod "šejt", kakor so rekli naši stari borci Aco, Juš in Čajs, *šoder*. Tiste, ki so plezali samo "lažje" smeri, pa bi lahko imenoval *šodrovci*.

Pa sem jih dobil po prstih

Naslednje leto je sledila šola velike stene. Skalaška s Čopovim stebrom v Steni. Z Dušem sva računala na "polet" čez steno. Ampak klasika je klasika, tam je treba še kaj drugega, kot močno stiskati oprimke, predvsem je treba znati slediti smeri. *Kiksala* sva na veliko in se prebila iz stene tik pred temo, potem pa po varianti steze, ki pelje proti Zadnjici (pa ne pripelje do nje, ampak se meni nič tebi, nič konča), zdrvela daleč navzdol. Poskusu

Je kaj *šodra* v tej smeri? Zdenko Mraz v najlepšem raztežaju Igličeve smeri (V) v Mali Rinki. Foto: Albin Simonič

bivakiranja, ki je ostal zgolj poskus, ker sva se tresla kot mlada mokra mucka, je sledil dolg, skoraj do jutra trajajoč sestop v Vrata. Izkušnja, ki naju je prepričala, da tale Čop ni ravno šoder.

Sledila so devetdeseta leta in plezalsko dozorevanje. Motivirale so me predvsem težje smeri, ki so v tistih letih nekaj pomenile. Prvi slovenski prosti ponovitvi smeri Hasse-Brandler v Veliki Cini in Švicarske v Zahodni Cini z Maticem Joštom sta bili zame višek tistega obdobja. Veliko pa sem se v tem času ukvarjal tudi s športnim plezanjem, kjer sem predvsem med mladci srečal izraz *štenge*, ki so nekakšen športnoplezalni sinonim za *šoder* v alpinizmu. Na lažje smeri sem nehal gledati na takšen način, ko sem jih začel urejati sam. Da nastanejo kakšne *štenge*, je pogosto treba precej več časa kot za kakšno težjo smer v precej večji naklonini. Plezati po njih jih je pa lepo, tudi če te v smeri ne *navija*. V prvih nekaj letih novega stoletja sem opremil veliko novih športnoplezalnih smeri, pri tem pa sem pri vseh užival enako ne glede na težavnost. Glavni motiv je postal lepota smeri. A čedalje bolj so me spet začeli vleči hribi.

Nato se mi je zgodila nesreča, iz katere sem se po sreči izvlekel s celo glavo in z nekaj poškodbami. Takrat sem spoznal pravi pomen rekreacije. Ja, vse, kar ni vrhunski šport, je rekreacija. Na kakšnem nivoju je ta,

je odvisno povsem od vsakega posameznika. Tako je tudi s hribi. Plezanje je fantastičen rekreativni šport, ki te res ohranja na visokem nivoju telesne pripravljenosti. Drugo pa je velika motivacija, ki jo nam alpinistom dajejo alpinistična doživetja. Kar nekaj časa po poškodbi sem imel težave s koleni. Vseeno sem že čez dobro leto plezal v Dolomitih. V plezalnem smislu sem se hitro pobral s pomočjo športnega plezanja, hoja pa je bila večji problem. Vendar mi z motivacijo, da bom spet lahko plezal v hribih, ni bilo težko kolesariti, hoditi, nato počasi teči v hrib. Hoja (in seveda še bolj tek) navzdol pa je bila dalj časa problem. Kar nekajkrat me je močno *špiknilo* v desnem kolenu, tako da sem komaj prišel iz plezališča in z nekaj krajših tur v hribih. Po približno treh letih vztrajanja pri treningu pa je tudi to *špikanje* ponehalo. In pri tem mi je bil alpinizem glavni motiv. Pa ne samo "šejistke", ampak vse, kar sodi k alpinizmu, celotno gibanje v hribih, seveda tudi po *šodru*. Izjemno se mi je zdelo predlani, ko sem sam pozimi *šibal* čez

Slovensko smer v Steni, ali prejšnjo zimo, ko sem se potepal po grapah Begunjščice in v fantastičnem jutru šel na Kukovo špico. Doživetja prav nič ne zaostajajo za marsikaterim v tehničnem smislu precej težjim vzponom.

Gre za doživljanje

Ja, alpinizem je zelo povezan s fizičnim in čustvenim doživljanjem. In zelo cenim ljudi, ki hribe ne glede na težavnost vzpona doživljajo na takšen način. Tako mi je danes daleč stran deljenje na *šoder* in vrhunstvo. Osebo me sicer še vedno bolj motivirajo nekoliko težje smeri, ki mi dajo več plezalskega užitka ali intenzivnejšo avanturo. Ampak, kot sem že omenil, to je zelo odvisno od trenutne pripravljenosti. Smo pa vsi "rekreativci" – ne glede na to, ali plezamo po grapah Begunjščice ali preplezamo Direttisimo v Cinah. Pomembno je, da se za takšne zelene cilje, ki so res odlično motivacijsko sredstvo, ustrezno pripravimo in vzpon opravimo tako, da pri tem res uživamo. ○

Nobene sledi o šodru - Igor Puhan v smeri Aquamarin v Hochköniku v Avstriji (VI).
Foto: Albin Simonič

ANKETA

Boris Strmšek: Ko sem se nekoč kot zelenec spotikal preko melišča proti steni, je inštruktor pred menoj več čas preklinjal "ta prekleti šoder". Ko sva bila končno čez tisti šoder pod steno in začela plezati, je spet robantil nad *šodrom*. Hja, pa saj ni ..., sem si mislil. Sicer je tu pa tam šel kakšen oprimek ven, toda podobnost z meliščem pod steno vseeno ni bila tako velika. Ampak očitno je to bila pač oznaka. Torej s *šodrom* označujemo smeri, ki so nekoliko bolj krušljive od običajnih. Pa sem bil spet nekoč z enim kar dobrim alpinistom pod steno in sva izbirala smer. "A bi tole tam po razu, ki ima neke police vmes? Je fajn štirka." "Aa, pa ne bova menda šla plezat tega šodra!? Greva raje ono čez previse ..." Pa saj ni ... Ta lahka je bila prav luštna smer, kompaktna, vendar

očitno ne dovolj težka. Torej so vse *štirke šoder!*? Če je prelahko, je pač za ene *šoder*. Hmm, kaj pa vem, nekako se mi ta izraz ni najbolj priljubil. Ga res redko uporabim, običajno za kakšno zares krušljivo smer. In pa za melišče pod steno. Tisto drži v vseh pogledih.

Grega Lačen: Izraz *šoder* uporabljam za smeri, ki so krušljive: *šodr*, *krš*, *podrtija*, v tem kontekstu. Da bi ga uporabljal, kadar gre za lahke smeri? Nikoli! Kategorizirati smeri na takšen način je neprimerno in predvsem zelo subjektivno. Kar je zame zelo težko, je za drugega precej enostavno, za tretjega mogoče nepreplezljivo. Ravno zaradi tega imamo ocene in smeri ovrednotimo z njimi. Čisto nepotrebno je postavljati izraze, ki so za

koga lahko celo žaljivi. Seveda pa je treba ločiti med alpinističnimi smermi ter poho-dništvom v gorah in feratah ali mogoče še čim, kar ni alpinizem!

Tanja Grmovšek: Kot otrok ter kasneje kot najstnica in alpinistična pripravnica sem v gorah opravila z veliko višinskimi metri šodra. Moja alpinistična pot je vodila preko veliko šodra in lahkih alpinističnih tur proti vse zahtevnejšim. In tega obdobja svojega šodrovstva nikakor ne obžalujem, saj mi pridobljene izkušnje še vedno pogosto pomagajo, tako v domačih kot v tujih gorstvih. Res pa je, da dlje kot sem vpletena v alpinizem, z manj šodra imam opravka. Verjetno se bom na svojo starost v gorah ponovno vrnila proti šodru. Menim, da je lahko gorska

"Izraz šoder nerada uporabljam"

Pogovor z *Marijo Štremfelj*

Besedilo: *Marta Krejan*

Brez lažne skromnosti lahko Slovenci prikrimamo vsem, ki pravijo, da imamo vrhunske alpiniste. Krivico bi naredila ženskam, če jih v tem kontekstu ne bi omenila, je pa dejstvo, da je alpinistk pri nas v primerjavi z moškimi relativno malo.

S toliko večjim veseljem sem se zato o meji med alpinizmom in *šodrovstvom* pogovarjala z žensko, s prvo Slovenko, ki je stala na vrhu Mount Everesta. Marija Štremfelj je zagotovo ena izmed najbolj izkušenih alpinistk pri nas, status alpinistke ima že od svojega dvajsetega leta, hribe pa je začela raziskovati že prej. Leta 1979 je kot prva ženska stopila na vrh Kitaraja v Andih, 1986 je splezala na osemtisočak Broad Peak, na vrhu Mount Everesta pa je leta 1990 stala kot prva Slovenka in trinajsta ženska na svetu (Čo Oyu 1995, Daulaghiri 2004). Preplezala je znameniti Nos v kalifornijskem El Capitanu, zmagala na tekmovanju Rock Masters 1990 in preplezala športnoplezalno smer, ocenjeno z 9/9+.

Alpinistka z več kot petintridesetimi leti izkušenj se mi je zdela več kot primerna, da se z njo pogovorim

o morda nekoliko provokativnem vprašanju: Kje je meja med alpinizmom in šodrovstvom? Če sploh je ...

Meje med alpinizmom in *šodrovstvom* ne vidim. Pojem šodrovstvo se le uporablja različno, odvisno, s katerega zornega kota ga gledaš.

Za tvoj vstop v alpinizem je v veliki meri kriv tvoj brat Tone Perčič, načelnik Alpinističnega odseka Kranj v času tvojega odraščanja. Hribe pa si začela spoznavati že prej, kajne. Kako je bilo videti takrat tvoje pohodništvo in kako si iz tega prišla v alpinizem?

V gore sem hodila v osnovnošolskih letih v okviru veroučnih izletov, torej v skupini. Kasneje me je Tone peljal v hribe tudi za cel konec tedna. Šele sedaj razumem in prav cenim njegovo pripravljenost, da tri čudovite sončne dni preživi s tremi pubertetnicami v *šodru*. A pokazal nam je brezpotje in samotne

Andrej v smeri Hasse-Brandler v severni steni Velike Cine, 31. julij 1980: modernizacija v opremi – trenirka in plezalniki EB s platnenim delom do vrha gležnja. Foto: Marjan Manfreda

ali alpinistična tura, ki vključuje veliko *šodra*, bolj resna prav zaradi povečane objektivne nevarnosti, ki jo s seboj prinese *šoder*. Znati se dobro gibati po njem, kot gorski kozel ali kozica, je lahko vsakemu izziv.

Alenka Jamnik: *Šodrovec* ti navadno reče kdo, ki te želi užaliti in s tem povedati, da si manj izkušen v gorah, manj sposoben, da plezaš le lažje smeri. Nehote ti da s tem vedeti, da je on torej nekaj več (da je bolj izkušen, pleza težje smeri ...). Vsi smo v gorah začeli nabirati življenjske izkušnje z lažjim svetom, lažjimi smermi, le redke izjeme so bile sposobne brez treninga začeti s težkimi vzponi. Zase lahko rečem, da mi še sedaj vzbuja grozo lahek, a zelo krušljiv svet v Rzeniku, ko se spomnim,

kako sva z Maričo (Marijo Frantar) preplezali težko smer. V težkih delih je pa sicer bila skala čvrsta in še kak klin za varovanje se je našel ali sva ga po potrebi zabili. Dobro je, če se v danem trenutku zavedaš svojih sposobnosti in se glede na zdravje, fizično in psihično pripravljenost, čas, ki ga imaš na razpolago, finančna sredstva, motiviranost idr. odločaš o izbiri cilja. Nobene poti, smeri ne smemo podcenjevati, saj ne vemo, kje bomo storili napako, kje nas čaka naš konec te POTI, ki je včasih odvisna od kančka sreče, višje sile, narave ... Treba se je ZAVEDATI tega. V vsakem življenjskem obdobju ti gore dajo mnogo, če jih imaš rad, ne glede na to, kakšno pot si izbereš (lahko, malo težjo ali težko). S prijatelji, ki jim žarijo oči, ali sam. Odločaš se sam.

Jože Zupan: Beseda *šodr* je imela negativen prizvok posebno ob začetkih mojih alpinističnih korakov. Nekateri so se počutili pogumnejše od tistih, ki so plezali v lažjih smereh ali celo ubirali zavarovane poti in na ta način osvajali vrhove. Seveda je bil takšen odnos pri nekaterih prisoten bolj, pri drugih manj. Šlo je za tekmovalni duh, željo po biti boljši od ostalih. Vendar z leti vsem, ki jim je bilo dano okušati prvinsko privlačnost praznine v vertikali ali zgolj prisluškovati kamnom v *šodru*, kako te nagovarjajo v stoterih zvokih pod tvojimi nogami, postaja vse eno in isto. Vzpenjanje proti vrhu. Proti robu stene. Tako da na koncu za vse ostane le še gora.

Marija na vrhu Daulagirija (8167 m), 14. maj 2004: "Moderna oprema na osemstisočaku. Vzpon po normalki bi bil po delih na nižji višini šodrv lednem plezanju, sicer pa moj najtežji pristop na kak osemstisočak." Foto: Andrej Štremfelj

predele okrog Amfiteatra. To je bilo odločilno za sklep, da se priključim AO Kranj.

Kdaj si prvič slišala za izraz šodrovstvo? Se ti je kdaj zdelo, da plezaš po šodru?

Ta izraz se je v začetkih mojega alpinizma, torej konec sedemdesetih let, pogosto uporabljal. Prvi spomini mi sežejo k alpinistom iz našega alpinističnega odseka v Kranju, ki so sami sebe označevali za šodrovce. To je pomenilo tiste, ki so plezali v lažjih smereh; kot so sami govorili, za veselje.

Šodrovstvo je bilo pa vseeno dostikrat uporabljeno v slabšalnem tonu. Moj odnos do hribov je zelo spoštljiv. Izraz šoder nerada uporabljam. Mogoče takrat, ko plezam v smeri višje težavnosti, pa so vmes odseki druge ali tretje težavnostne stopnje.

Ko si začela hoditi v hribe in plezati, ni bilo niti sledu o opremi, podobni današnji, tudi oblačila so bila precej drugačna in iz drugih materialov. Kaj ste imeli hribovlazci in kasneje alpinisti oblečeno in obuto? Kakšna je bila plezalna oprema takrat, ko si prvič plezala v gorah?

Plezali smo v gozdarjih globoko v osemdeseta leta. Oblečeni smo bili v pumparice, kasneje v bombažne trenirke. Težave so bile, kadar je deževalo. Oblačila so se napojila z vodo, postala so težka in še posušila so se počasi. Bilo pa je zanimivo plezati v teh oblačilih pri snemanju filma o Jožu Čopu. V vlogi

Pavle Jesih sem Čopov steber preplezala v suknjiču, širokih, v gležnjih stisnjenih hlačah in v plezalnih copatih.

Verjetno za vse generacije in za vse čase velja, da je klasike treba preplezati, torej najlepše in najbolj znane smeri, ki najbrž za nikogar niso šoder. Kako si jih preplezala, v plezalnih copatih ali gozdarjih, mogoče sprva s pomočjo lestvice?

V zgodnjem obdobju mojega plezanja je bila lestvica UIAA navzgor zaprta. Najtežje smeri so bile ocenjene z oceno 6+. Takrat so bile šestice, kot je Čopov steber, Aschenbrenerjeva smer ali Cizljeva ..., tiste, ki so nekaj pomenile. Preplezala sem jih v gozdarjih, če je bilo treba, tudi s potegom za klin. Športno plezanje je prineslo boljšo opremo, drugo miselnost in željo po prostih ponovitvah.

Smeri s katerimi ocenami težavnosti so takrat veljale za "višek"? Vemo, na primer, kako je na ocenjevanje težavnosti vplivalo plezanje v vedno težjih smereh.

S športnim plezanjem se je lestvica odprla navzgor. Klasike smo ponavljali v plezalkah, prosto in v bistveno krajših časih. Alpinisti so dvigovali stopnjo plezanja v prvenstvenih smereh ali pa so bile opravljene proste ponovitve tam, kjer si včasih niti pomisliti nismo upali, da bi plezali prosto. Meni je takrat pomemben vzpon predstavljala prosta ponovitev smeri Kunaver-Drašler v Sfingi (6b).

V času, ko si postala alpinistka, se je pri nas začelo športno plezanje. Razlika med športnim plezanjem in alpinizmom je predvsem v tem, da gre pri prvem za plezanje krajših smeri, ki so opremljene s svetrovcami in relativno varne, drugi pojem pa je precej širši in pomeni tudi precej več nevarnosti, tudi zaradi padajočega kamenja, izpuljenih oprimkov, šodra ... Messner je v enem od intervjujev dejal, da je alpinizem brez nevarnosti turizem. Se strinjaš s tem?

Popolnoma. Alpinizem še vedno ohranja delež objektivnih in subjektivnih nevarnosti. Zmanjšuje jih lahko z izbiro smeri in z dobro kondicijsko pripravljenostjo, predvsem pa s pogostim plezanjem. Prav to omogoča varno gibanje v šodru. Mnogo velikih klasikov alpinizma (npr. Lionel Terray) je svojo življenjsko pot zaključilo v mnogo lažjih smereh, kakršnih so bili sicer vajeni.

¹ Pripomoček za tehnično plezanje – iz vrvi ali drugega lažjega materiala narejena majhna lestev.

Športno plezanje je dobra osnova za alpinizem in tudi obratno, kajne. Poleg tega se meja med njima začne brisati z večraztežajnimi s svetrovcami opremljenimi smermi. S čim si ti začela in kako si povezala obe zvrsti plezanja?

Plezanje v velikih stenah je bilo takrat za alpiniste dobra osnova za športno plezanje, ki se je v svojih začetkih razvijalo v navpičnih stenah. Moč prstov, ki jo imam, in gibanje v navpičnici s popolnim varovanjem sta bila dovolj dobra podlaga celo za to, da sem v začetku tekmovala na raznovrstnih tekmah športnega plezanja. Po drugi strani pa so mi izkušnje in moč, pridobljena na umetnih stenah, omogočile, da sem res z užitkom prosto preplezala številne klasike.

Pri športnem plezanju gre navadno za plezanje v smereh s kompaktno skalo, če dovolj treniraš, lahko dokaj hitro napreduješ (vsaj do določene težavnosti), v alpinizmu pa se znajdeš v krušljivih delih z oceno II ali III, v previsnih sedmih, v nekompaktni skali z oceno V ali VI ... Je šodertista dvojka ali trojka? Ali pod to spadata tudi petica in šestica, če je skala krušljiva? Težka smer za moj nivo plezanja, tudi če je krušljiva, ni šoder.

Zagotovo smo že vsi, ki se ukvarjamo ali zgolj spogledujemo z alpinizmom naleteli na izjave tipa: "Tega šodra pa že ne grem lezt!" V nekaterih primerih je šlo za dejansko krušljive stene, v drugih primerih pa za takšno poimenovanje lažjih smeri. Kaj je za koga lažja smer, je seveda popolnoma relativno. V kakem primeru se ti zdi raba tega izraza primernejša?

Če že, bi jo uporabila za poimenovanje lažjih smeri ali lažje dele odsekov v težki smeri. Vendar le za primerjavo in ne kot vrednotenje smeri in še manj plezalcev.

Krušljivost skale ni odvisna le od naklonine, odvisna je tudi od kamnine. Kakšna je razlika med kamnino naših in tujih gora?

Krušljivost naših gora se dostikrat izkaže kot prednost. Ko se srečaš z dolomitom, npr. v Dolomitih, je čvrstost skale osupljiva in z domačimi izkušnjami predstavlja plezanje res užitek. So pa vrste skale (granit), na katere se je treba privaditi zaradi drugačne tehnike.

Je tudi pri športnem plezanju mogoče uporabiti izraz šoder? V katerem primeru? Športni plezalci ta izraz vedno pogosteje uporabljajo za lažje smeri, a še vedno ohranja pridih manjvrednosti. ◉

"Ne skrbi me za naravo, skrbi me za ljudi"

Marjeta Keršič Svetel, pripovedovalka zgodb in naravovarstvenica

Pogovarjala se je Tina Leskošek

Zdi se, da je v današnjih časih vedno težje početi neko stvar na pošten način. Pri tehtanju lastnih želja in negativnih posledic dejanj je na podlagi samo etičnih in moralnih razlogov težko potlačiti svoje interese. Sploh, če se bodo te posledice pokazale šele čez nekaj deset let, mi pa vendar živimo v tem trenutku. Težko je tudi prevzeti odgovornost za dejanja, kjer so soudeleženi še mnogi drugi ljudje, saj je delež odgovornosti posameznika skoraj zanemarljiv. Se dovolj trudimo?

Marjeta Keršič Svetel
Foto: Tanja Gobec

Marjeta Keršič Svetel prav gotovo se. Že vrsto let si skozi različne vloge in na različne načine aktivno prizadeva za ohranitev gorske narave. Nekdanja generalna sekretarka Mountain Wilderness Slovenije,¹ članica več nevladnih organizacij, nekdanji tudi članica uredništva Planinskega vestnika, zdaj pa uslužbenka na Inštitutu za varovanje zdravja, se po hribih najraje potepa – sama. Z veseljem deli svoje znanje, svetuje in izobražuje, hkrati pa trdno stoji za svojimi naravovarstvenimi načeli.

Marjeta, ljudje vas poznajo kot avtorico nekdanjih TV-oddaj Gore in ljudje in po naravovarstvenem udejstvovanju, predvsem na področju gora. Kako pa bi se opisali sami?

Trenutno sem zapečkar, ampak upam, da ne bo več dolgo tako. Ljudje me velikokrat vprašajo, kaj sem

po poklicu – v bistvu sem varuh in pripovedovalec zgodb, že celo življenje. Rada se klatim in zgodbe se lepijo name. Zelo rada poslušam zgodbe ljudi in očitno ljudje verjamejo, da bodo njihove zgodbe pri meni na varnem, kar je zelo lep občutek. Lahko so pa to zgodbe tudi drugih ljudstev, drevesnega ljudstva, medvedjega ljudstva. Za te zgodbe slišati pa je treba imeti mir, zato se zelo rada klatim sama.

Ste naravoslovka ali družboslovka?

Najprej sem doštudirala zgodovino in etnologijo. In vmes malo kolovratila tudi po oddelku za biologijo. Potem me je po spletu čudnih naključij vrglo v medije, kjer je prišla do izraza moja ustvarjalnejša žilica. Takrat sem se srečala z interpretacijo dediščine kot komunikacijsko stroko. Sem patološko radovedna ženska in tako sem se na Biotehniški fakulteti lotila podiplomskega študija varstva narave, ki pa se je deloma dogajal na Univerzi v Londonu. Tudi pri varstvu narave

gre v bistvu za družboslovje. Narava je sama sebi zadosti. Je izredno pronicljiva in iznajdljiva gospa in mene za naravo prav nič ne skrbi. Me pa skrbi za *Homo sapiensa*.² Ta pa je v težavah! Za seboj bo potegnil še marsikaj, kar je zelo neodgovorno. Znanost je seveda koristna, odnos do narave pa je nekaj, kar z znanostjo nima nič. To je bolj intuitivna sfera, ki ji znanost včasih prav škoduje.

Širše poznavanje stanja in dogajanja v naših gorah pa verjetno ni prišlo samo iz študijskih vod?

Ne. Oba moja starša sta bila alpinista. Vsak razpoložljivi trenutek smo preživeli v hribih. Mene je tudi od nekdanj vse zanimalo. To zanimanje me je spremljalo od zibelke naprej – to je znana zgodba. Še niti treh let nisem imela, ko me je mama parkirala na odedjico pred Aljažev dom v Vratih in šla malo telovadit po balvanu zraven

¹ Društvo za ohranjanje neokrnjene gorske narave.

² Človek.

doma. Ko je čez deset minut prišla nazaj, ni bilo otroka nikjer. To je bil najhujši škandal, ki sem ga kdaj naredila. Jaz sem jo odmahala za nosom in šele ponoči me je našel Šrauf, ko sem jo že ubirala v Zadnjico, čez Luknjo sem šla! Življenje mi je na pot prineslo veliko odličnih učiteljev – pastirje na Gojski planini, lovce v Kamniški Bistrici. Nekoč sva trčila tudi z znamenitim botanikom dr. Wrabrom. V gorski samoti, kjer on ni pričakoval, da bo koga srečal, jaz pa tudi ne. On je bil tudi kriv za moj podiplomski študij.

Kakšen odnos imamo Slovenci do gora?

Zelo različen. Gre za nek stereotip, da smo Slovenci zelo navezani na gore, ampak to je samo stereotip. Imamo zelo ambivalenten odnos do hribov. Po eni strani gojimo navezanost na

Večine ljudi v resnici ne zanima, kaj se s hribi zgodi, samo da njihova dejavnost ne bo ogrožena.

gore, rinemo na Triglav. Ko se pa hočeš enkrat res ukvarjati s hribi, bodisi z znanstvenega, umetniškega ali kakršnegakoli vidika, te pa ne jemljejo več resno. Npr. vrhunski znanstvenik dr. Wraber se je znanstveno ukvarjal z alpsko floro, ampak prosim vas, kakšna znanost pa je to, pohajati po hribih? Tudi moja avtorska oddaja na televiziji o gorah ni štela za resno avtorsko delo. To je torej druga plat medalje. Tretja plat medalje pa se pokaže, ko želiš nekaj ohraniti. Takrat se izkaže, da večine teh ljudi, ki plezajo, kolesarijo, skačejo in počnejo še marsikaj, hribi prav nič ne zanimajo niti jih ne spoštujejo, ampak so zanje samo kulisa, potrebna za neko njihovo početje. Ne zanima jih, kaj se v resnici s hribi zgodi, samo da njihova dejavnost ne bo ogrožena. Navezanost na hribe torej ni ravno resnična.

Prijatelj pravnik je mnenja, da pravniki skrbijo za pravne posle, zdravniki za zdravje ljudi, naravovarstveniki pa naj čuvajo naravo ...

Naravovarstveniki niso tisti, ki naj bi skrbeli za naravo. Oni naj bi skrbeli za to, da ljudje vedo, kaj se dogaja. Za naravo pa bi morali skrbeti vsi. Izraz naravovarstvo mi pravzaprav sploh ni všeč. Narava ne potrebuje varstva, narava že naredi tako, kot je prav. Ni pa rečeno, da je ljudem to všeč. Problem 21. stoletja je odsotnost svetosti in to ne v religijskem smislu. Enostavno nič nam ni sveto. Do ničesar nimamo

spoštovanja in občutka odgovornosti. Je pa zanimivo, da je tista generacija pastirjev na planinah, ki sem jo jaz še doživela, imela ta občutek dobesedno izbrušen. Kaj smem jaz vzeti, kje so moje meje, kaj se spodobi in kaj ne. V odnosu do ljudi, hrane, do krave, do trave, do dreves, česar koli. Neka notranja skromnost. Nič prilaščanja, le skromno sožitje. To je temelj trajnosti. Nenehno izkoriščanje in prilaščanje vrže stvari iz ravnotežja. Zlorabljanje škoduje predvsem človeku.

Se vam zdijo ljudje dovolj aktivni in glasni, kadar se s kakšnimi posegi v gorah ne strinjajo?

Ne, premalo. Ljudje imajo občutek, da tako ali tako nič ne morejo. Včasih se s kakimi posegi ne strinjajo, a večinoma ne naredijo nič. Pa tudi,

če začnejo kakšno akcijo, navadno ni haska. Lahko povem, kako se taka aktivnost v bran narave lahko konča. Pri Zakonu o Triglavskem narodnem parku smo se številni zelo angažirali, veliko planincev, znanstvenikov in strokovnjakov za trajnostni razvoj. Z aktivno participacijo smo hoteli doseči, da bi se za Julijske Alpe res naredilo nekaj dobrega. Dosegli smo matematično ničlo. To je bila zame življenjska šola. Dovolijo ti, da hodiš na sestanke, na delavnice, na koncu pa uradniki in veljaki naredijo po svoje. Nikogar jim ni potrebno poslušati. Zato ta občutek, da ne moreš ničesar spremeniti, ni iz trte izvit, stoji na

V Triglavski steni s Klavdijem Mlekužem
Foto: Janez Hrovat

realnih izkušnjah. Vzemimo DOPPS³ – če ne bi šli tožiti države,⁴ ne bi dosegli ničesar. Kakšna družba pa smo, da je potrebno državo tožiti, da upošteva lastne predpise?

Kateri aktualni problemi v gorah se vam zdijo najbolj pereči?

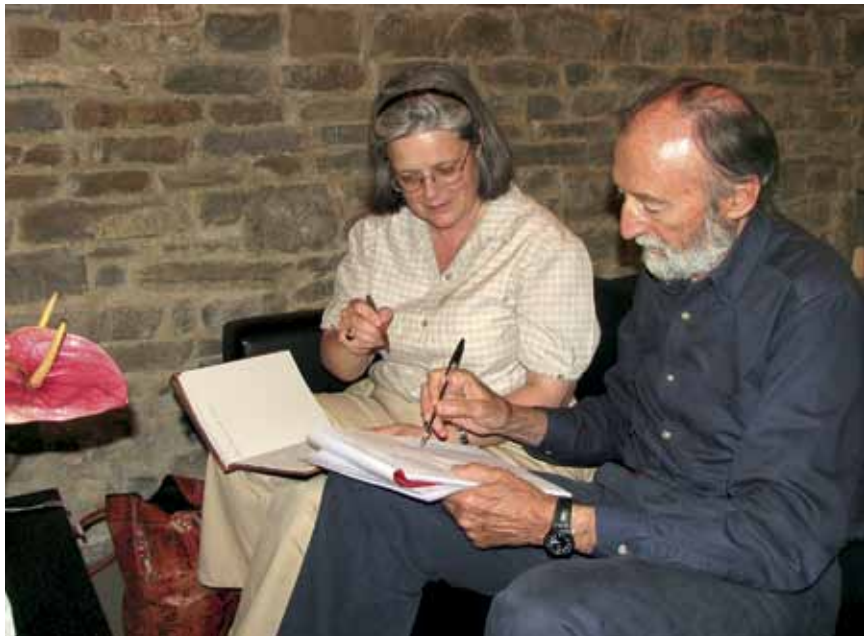
Eden hudih problemov je izguba tradicionalnega znanja. Veliko ljudi, ki zdaj uporabljajo pašne planine, se ni imelo priložnosti učiti od starih pastirjev. Nedolgo nazaj je bilo to namreč zasnovano delo. Rezultat tega danes je, da ljudje na planini ne vedo več, kako si zorganizirati vodo, in ne znajo več

Vzemimo DOPPS – če ne bi šli tožiti države, ne bi dosegli ničesar. Kakšna družba pa smo, da je potrebno državo tožiti, da upošteva lastne predpise?

popravljeni hiš na tradicionalen način. Zato se soočamo s posegi v prostor, ki za alpsko okolje niso primerni. Drugi problem je preobljudenost hribov. Pojavile so se prostočasne dejavnosti, s katerimi se ukvarja vedno več ljudi, in to je težava, kajti prostor je omejen. Zato se je potrebno zmeniti, kdo bo kaj počel in kje. Imamo tudi problem ekonomije časa. Čas je denar. Pridobivanje izkušenj pa terja čas! Če nekdo ni pripravljen investirati dovolj časa v to, da bi se izuril v veččinah, ki so potrebne za gibanje po gorah, to za seboj potegne veliko posledic. Stroške reševanj, motorizacijo, ceste. Potem rečejo: "Potrebujemo cesto za reševanje ljudi, ki se izgubijo." Naj pa doma ostanejo! Vendar je želja, zapeljati se popoldne nad gozdno mejo, steči na vrh gore in hitro dol, velika.

Ste tudi članica Komisije za varstvo gorske narave (KVG) Planinske zveze Slovenije. Kaj ta komisija počne in kakšna je njena vloga?

To je skupina 7–8 ljudi, ki deluje prostovoljno, imamo pa tudi veliko zaledje varuhov gorske narave in gorskih stražarjev, ki delujejo po

planinskih društvih. Večino energije komisija porabi za izobraževanja bodočih in sedanjih varuhov gorske narave. Druga stvar, s katero se ukvarjamo, pa je obravnava res najhujših ekscesov, s katerimi planinci pridejo do nas in rečejo, naredite nekaj. Ne moremo seveda kar nečesa narediti, stvar je potrebno proučiti, potem pa napisati kakšno protestno pismo, ugovor ali mnenje. Naša komisija skrbi za načelne vrednote. Mi smo lahko pobudnik dogovorov znotraj planinske organizacije, to je naša vloga. Planinci moramo namreč najprej počistiti pred svojim pragom, preden pljuvamo koga drugega. Mislim, da ima Planinska zveza pri tem ogromen adut v planinskih društvih, ki imajo v lasti planinske kočice. To bi lahko bili centri izobraževanja, pojasnjevanja, vplivanja; tudi tu jaz vidim vlogo KVG.

Ali PZS upošteva vaše predloge?

Po eni strani se PZS prilagaja planinskemu društvu, ki na zadevo gledajo izrazito podjetniško, po drugi strani ne želi izgubljati članstva, ker brez članstva ni denarja, po tretji strani pa ima status nevladne organizacije, ki deluje v javnem interesu tudi na področju varstva narave. Torej je razdvojena. Ne zastopa vedno interesov gorske narave, še manj gorske kulture. Nekateri bi v tako funkcijo radi porinili KVG – da mi branimo naravo, ostalim pa je zato ni treba. Ne bo šlo. Ali vsi ali pa nihče. Mnenje KVG gre na vodstvo PZS, ki ga upošteva ali pa ne. Včasih KVG zahteva tudi ločeno mnenje, ker se mnenji ne skladata, to pravico smo si pridržali. Potem pošljemo to mnenje

na organizacijo, ki ga išče. Ni pa to mnenje nikjer zavezujoče.

KVG je objavila negativno mnenje do nastajajočega smučišča v Bohinjski Bistrici. Kaj vas je pri tem projektu tako zmotilo?

Tu je bil potreben tehten razmislek. Najprej moram povedati, da imamo nekateri v komisiji kar precej kilometrine, kar se tiče razvojnih projektov v Alpah. Vemo, kaj so uspešni razvojni projekti. Če bi jaz imela ta denar, ki ga ima investitor, mi še na misel ne bi prišlo, da ga zabijem za žičniški sistem pod 2000 metri nadmorske višine. Poleg tega je zdaj tam biotsko zelo pester gozd, ki ni kar tako. Ne potrebujemo razritih površin, ki bodo zasejane z belgijsko travo namesto sonaravnega gozda. Potem dalje – Bohinj že ima smučišče, celo zelo dobro smučišče, ki pa je v propadajočem stanju. Najprej uredite to, preden se boste šli take ogromne prostorske projekte. Zmotilo nas je tudi stališče lokalnih planinskih društev, ki so rekla, da bodo tako imela večji promet v planinskih kočah. Ali so planinske kočice zato tam? Vrnili smo se na vprašanje, kaj je zdaj to – gorski turizem ali gorništvost? Zato se KVG ne navdušuje nad tem projektom oziroma je proti.

Z mejo 2000 metrov ste verjetno mislili na pomanjkanje snega?

Lahko se zgodi, da bo zadeva tekla na podlagi dejavnosti, ki ne potrebujejo snega. Zasněževanje pa je še dodaten problem. Vode ni, torej jo bo potrebno nekje vzeti. Danes lahko zasnežujete že pri plus ena, celo pri

³ Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

⁴ Tožba DOPPS-a zaradi namena postavitve vetrnic na Volovji rebri, območju, pomembnem za ptice, ki je bilo neupravičeno umaknjeno iz Nature 2000. Primer proučuje Evropsko sodišče.

plus dve, s pomočjo kemičnih aditivov ali mikroorganizmov, vendar to vodi v onesnaženje vode. Voda pa vemo, da teče navzdol, torej v podtalnico in Savo Bohinjko. Po drugi strani pa je treba nekaj priznati – Bohinjska Bistrica leži izven narodnega parka. S tega stališča je še vedno bolje, da se to in še kaj hujšega zgodi tam in ne znotraj TNP. Če bi ljudje naš narodni park jemali resno, potem bi imelo smisel razmisliti o delni renaturaciji

Zmotilo nas je tudi stališče lokalnih planinskih društev, ki so rekla, da bodo tako imela večji promet v planinskih kočah. Ali so planinske kočice zato tam? Vrnili smo se na vprašanje, kaj je zdaj to – gorski turizem ali gorništvost?

Vogla, npr. Žagarjevega grabna, ki ga skoraj nikoli ni mogoče presmučati. Če Vogel ne bi bil tako razrit in uničen, bi bil čudovit tudi kot poletni cilj. Ko bi bil sneg, bi smučali, sicer pa bi ta cilj lahko bil perfekten parkovni cilj dvanajst mesecev na leto. Samo smučanje pa bi intenzivneje razvijali v Bohinjski Bistrici. Potem bi se tudi mi kot KVG N malo zamislili – še vedno nam ne bi bilo všeč, ampak to bi bilo pa potem že razvojno tehtanje. To, kar se dogaja zdaj, gre pa vse v škodo narave. Ljudje ne vidijo razlike med narodnim parkom in nezavarovanim območjem in povsod bi radi imeli vse.

Kakšno pa je vaše mnenje o potrebni meri udobja v planinskih kočah?

V gore hodijo ljudje z zelo različnimi cilji. Po raziskavah, ki so bile opravljene v Sloveniji, hodi del ljudi tja tudi zgolj zaradi športnega dosežka, veliko več ljudi pa se odpravi v gore z namenom, da doživijo neka navdihujoča doživetja in da premislijo svet. Želijo si estetsko uživati in napolniti duševne baterije. Številne raziskave in mnoga razmišljanja kažejo, da ta proces ni uresničljiv, če ni povezan z neko mero skromnosti, preprostosti, odrekanja, neke askeze. Ta delež ljudi, ki tako hodi v hribe, si seveda ne želi udobja. Saj ga imajo kje drugje. Pustili se bodo z veseljem razvajati, ko se bodo za to odločili, ampak tega ne pričakujejo v hribih. Od hribov želijo iztržiti nekaj drugega in to je povezano tudi z asketskimi prenočevanjem. To seveda ne pomeni svinjarije! Čistoča je absolutno v ospredju. To pomeni le – drugače. Ne želijo torej hotela s petimi zvezdicami, tuša, solate ali dunajskega zrezka, ker to pokvari tisto, kar hočejo v gorah

Miška pod Triglavom Foto: Alenka Svetel

tudi investicije, ampak ne v klasično turistično infrastrukturo.

Zanima me vaše mnenje o še eni aktualni temi – o kolesarjenju po planinskih poteh.

Povedala bom subjektivno mnenje človeka, ki je pešec. Nimam izpita za avto, imam kolo, ampak z njim se vozim le po poljskih poteh Ljubljanskega barja. Kot pešec želim imeti prostore na svetu, kjer je pešec kralj. Za seboj imam izkušnjo srečanja s kolesarjem – na Hribaricah. Mladi mož se je ustrašil, pritisnil na zavore in priletel s kupom gruščica vred na mojo glavo. Oba sva bila kar precej krvava. Tovrstnih stvari si pač ne želim. Jih čisto razumem, da si oni želijo to početi, ampak jaz ne želim, da to počnejo na tistih poteh, kjer sem jaz (*smeh*). Torej – dajmo se zmeniti. Seveda me ne motijo, če je to široka gozdna cesta, kjer se lahko srečamo. Na planinski poti pa je stvar drugačna. Odkrito priznam, da si na "svojih" stezah kolesarjev ne želim. "Njihovim" stezam sem se pa jaz pripravljena odreči in ne

Odkrito priznam, da si na "svojih" stezah kolesarjev ne želim. "Njihovim" stezam sem se pa jaz pripravljena odreči in ne bom hodila tja delat zgage. Mislim, da je koeksistenca obojih težka.

bom hodila tja delat zgage. Mislim, da je koeksistenca obojih težka.

Sicer pa še to – naš naravni način premikanja po svetu je hoja. Tisti, ki hodi, doživlja svet drugače kakor tisti, ki se premika na kakršenkoli drug način. Zagovarjam, da mora biti ta naš naravni način premikanja na določenih območjih zavarovan, zaščiten. Mislim, da so zavarovana območja, narodni parki območja, kjer naj bi ljudje tudi malce študirali svojo človeško bit in naj bi se tam premikali – peš. Pustili avto, kolo zunaj in se premikali tako, kot so se naši predniki.

Kaj pa mislite o Bohinju in njegovi želji po izstopu iz TNP? Imate kakšno rešitev, da bi bili prebivalci zadovoljni z življenjem tam, hkrati pa bi bilo naravno okolje ohranjeno na visoki stopnji?

Ne. Jaz osebno sem mnenja, da mora Občina Bohinj čim prej ven iz narodnega parka. Jezero je tako in tako pod strogim varstvenim režimom ne glede na narodni park – je naravni spomenik

doživeti. To je preprosta oblika nekega herojskega pohoda, kjer moramo malo trpeti, zato da se v glavi nekaj zgodi, in potem smo tako srečni, ko pridemo domov in se postavimo pod tuš.

Trendi dogajanj v planinskih kočah nam sedaj hočejo vzeti to razliko. To je stvar resnega razmisleka. Zadeva je na nek način tudi politična. Skandinavci imajo poseben način zahajanja v naravo, filozofijo, ki ji rečejo *friluftliv*.⁵ Ta stil zanje pomeni s čim manj sredstvi iti v naravo, se soočiti z njo in priti nazaj drugačen. Gre za odločitev in podporo na državni ravni, to je oblika spodbujanja državljske pokončnosti in javnega zdravja, fizičnega in psihičnega.

Če premislimo stvar še v ekonomskem smislu – nikoli ni dobro, če prodajate nekaj, kar že vsi prodajajo. Veliko bolje je prodajati nekaj, kar je posebno, kar je drugače, ampak seveda ustreza nekim potrebam. S tega stališča bi se mi zdelo veliko bolje in bolj logično, da bi se PZS odločila, da bo svoje kočice jasno opredelila, kaj so in v čem je doživetje, ki ga ponujajo, drugačno. Tržila bi gorniški turizem, za katerega ima Slovenija odlične možnosti, in ne navadnega gorskega turizma. Način asketskega doživljanja narave je v Evropi ena najhitreje razvijajočih se tržnih niš in temu rečemo ekoturizem v pravem smislu turistične stroke. Torej *by fair means*,⁶ s čim manj vpliva na naravo, vključno z učenjem in izobraževanjem, raziskovanjem in nadgrajevanjem samega sebe. Vse to zahteva veliko znanja, potrebne pa so

⁵ Preživljanje prostega časa v naravi.

⁶ Na pošten način (npr. vzpon so opravili by fair means - na pošten, čisti alpski način).

državnega pomena. Nobeno območje v Sloveniji ni doživelo toliko prizadevanj najboljših strokovnjakov za ekonomsko rabo naravnih virov kot Bohinj. Že dvajset let tja hodijo svetovni vrhunski strokovnjaki za ekoturizem in razlagajo Bohinjcem, kako zelo ekonomsko učinkovito je imeti ultrazavarovano območje, ki ga lahko ustrezno tržiš. Bohinjcem je bila razgrnjena vsa teorija, vse svetovne izkušnje, alpske, škotske in še kakšne druge.

Zakaj ti predlogi niso bili upoštevani?

Očitno se ljudje, ki v Bohinju odločajo, torej imajo škarje in platno v rokah, s takim konceptom razvoja ne morejo identificirati. Če resnično ne vidijo razvojne vizije v parku, ker jih park samo moti, jim gre samo na živce, ker si svojo prihodnost pač drugače predstavljajo, jih je nesmiselno siliti v to. Bo pač toliko manjši narodni park. Tudi za park bo dobro, če gre Bohinj ven, upravljavcem bo neprimerno lažje.

Razgled z ostankov Triglavskega ledenika proti Razorju (desno) in Mangartu levo v ozadju
Foto: Rado Lapuh

V kateri konec gora se sami najraje odpravite?

Moj hrib je Jalovec – to je moj boter. Če Jalovec ne bi bil zelo prijazen do mojih staršev, mene nikoli ne bi bilo in moja mama je to vedno povedala. Tam gori se je odvijala strašna alpinistična drama in po tisti dramati sta ustvarila mene. Potem recimo Kriška stena in okolica – ne znam razložiti, ampak tam se zelo dobro počutim. In Spodnje Bohinjske gore, kakšen skrit kotiček. Pa hribi nad Komno, lepo se je tam klatiti. Imam pa zelo rada tudi gozd. Če grem v hribe, ne začnem hoditi tam, kjer je gozda konec, ampak uživam v vzpenjanju po gozdu. Zelo rada hodim peš v Vrata, saj je to povezano z mojim otroštvom. Vedno odkrijem kaj novega. To že ni več raziskovanje, to je meditacija.

Vaša starša, Alenka Svetel in Marjan Keršič – Belač, sta bila velika ljubitelja gora in aktivna alpinista. Oče je bil tudi član prve jugoslovanske odprave na Trisul leta 1960. Segajmo gorniško tradicija daleč nazaj v vašo družino?

Imamo zelo dolgo gorniško tradicijo, moj praded je meril hribe, bil je eden prvih geodetov, Čeh po rodu. Po

mamini strani so bili sami hribovci. Očetova družina ni bila hribovska, je bil pa oče študent Borisa Kalina,⁷ ki je tega svojega študenta vlačil okoli po hribih. Moja mati je bila hud ekstremist. V sedmem mesecu nosečnosti je plezala prvenstveno smer v Planjavi,⁸ pozimi. Prvi spomin na mamo, ki mi pride na misel, je pa, veste kaj? Kako stoji v najhujši možni nevihti na vrhu Kanjavca in vpije: "Živijo, nevihta! A ni lepo!?" Jaz sem jo pa vlekla za hlače in govorila, pojdemo dol, vsak čas bo treščilo semkaj! A ona je uživala v estetiki strel, ki so švigale naokoli. Oče pa ne, on je bil *ziheraš*. Bolj kot alpinist je bil gorski vodnik. Njegova filozofija je bila zanesljivost. Odločiš se tako, kot moraš, če vidiš črne oblake na nebu, greš domov!

Boste napisali kakšno knjigo?

Seveda bi se rada lotila kakšne knjige, če bi mi le Božiček prinesel kaj časa (*smeh*). Hribi so res velik del mojega življenja, nekaj zgodb mi leži na duši in bi enkrat rade šle na papir. ○

⁷ Slovenski kipar.

⁸ Smer Svetelove v zahodni steni Planjave.

Najprijetnejši dnevi v življenju so najmirnejši

Sama na poti s spomini

Rahlo sem se sklanjala in rezala cvetove rmana, ki so rasli na robu travnika. Pobirala sem ga, saj je bilo precej cvetov že porjavelih od sonca in dolgih, vročih poletnih dni brez dežja. Naredila sem korak na njivo in iz zemlje potegnila plevel, ki se je bohotil med korenjem. Potem še enega in naslednjega ... Premamil me je vonj zemlje, dotik tople prsti,

ko sem z roko segala pod površje in lovila močne korenine neuničljivih rastlin, ki si jih nihče ne želi imeti med pridelkom. Sezula sem se, da sem še s podplati lovila toploto zemlje in čutila grudice trde, presušene prsti, ki je kljub sušnemu obdobju dajala življenje raznovrstnim zelenim pridelkom, travam in plevelom. Pobrala sem fižol, korenje, paradižnik ...

Besedilo: Jana Remic

Skrivnost zadovoljstva

Pravzaprav se je vse pričelo z delom na polju. Včasih smo v ranem jutru za trenutek obstali z motikami pred dolgo njivo, ni ji bilo videti konca, kmalu je vsak okopaval in čistil dve vrstici pese ali krompirja. Nismo razmišljali o tem, da njivi ne vidimo konca, sklanjali smo se, pulili plevel, zamahovali z motikami, med delom pa sta tekla klepet in

smeh. Proti poldnevu, ko je postajalo vroče, naše roke pa trudne, je teta pripeljala kosilo. Posedli smo okrog velike skledice z okisanim krompirjem ali fižolom, v rokah smo držali kose domačega kruha, včasih je prinesla celo klobase ali meso. Potem nam je pustila kompot iz suhih krljev, ki smo ga pili vse do konca dne. Bil je najboljši kompot na svetu in nikdar več nisem nikjer pila tako dobrega. Mogoče zato, ker je bil zabeljen s trudom poletnih dni, z znojem naših otroških teles, s pravo, zasluženim žejom delovnih uric?

Zvečer sem "moral" z bratranci in sestričnami še v hlev in tako smo se sestro in bratom vse prevečkrat preporno vračali domov. Pot domov nas je vodila skozi gozd in danes mi je povsem jasno, da je starše skrbelo (o mobitelu se nam takrat še sanjalo ni). Takrat pa mi ni bilo, seveda ne. Vendar se

spominjam, da me je bilo vedno malce strah, kako nas bosta sprejela. "Vso njivo smo okopali!" in "Vse smo poželi pred dežjem!" ter "Polovico krompirja smo že pobrali!" ali pa "Vso koruzo nam je uspelo pospraviti v silos!" sem jima vedno navdušeno poročala. Mama je včasih malce zavihala nos: "Po kravah smrdite, pojdite se umiti in preoblecite se." Ata pa se je zasmel: "Glej jo, saj je bolj zadovoljna kot pa teta!" Res sem bila. Kako dragoceno otroštvo je bilo to! Občutek zadovoljstva po opravljenem delu je bil nepopisen, daleč je presegal vsako najmanjšo misel o utrujenosti ali naporih.

Pogosto pomislim na to, kako polno in srečno je bilo naše otroštvo, tudi zato, ker smo lahko hodili k teti, ki je imela veliko kmetijo. Velikokrat se spomnim, kako z veseljem smo se otroci lotevali vseh opravil in s kakšnim ponosom smo se ozirali na opravljeno delo. Vsiljuje se mi vprašanje, ali ni današnja generacija otrok prav zaradi boljšega standarda, zaradi trgovskih centrov, poplave igral in igrač v resnici le osiromašena za doživljanje nečesa velikega. Kaj sedaj niso otroci osiromašeni za občutek, da zmorejo, da so sposobni, močni, osiromašeni za nenadomestljivi občutek zadovoljstva po uspešno opravljenem delu?

Pobrana zelenjava me je priklenila za kuhinjski pult in štedilnik in po nekaj urah obdelave, kuhanja in vlaganja sem vztrajala le še zato, ker sem se odločila, da se bom nagradila za nepriljubljeno delo v kuhinji.

Razkošje tišine

Snop svetlobe je izdajal mojo prisotnost v temnem gozdu, medtem ko sem lovila sled stezice. Gozdna tla, posuta s plastmi iglic in suhega listja, so dušila zvok korakov, le pok suhe vejice je včasih zmotil nočni mir. Bližala sem se planini, ko je nebo na vzhodu pričelo bledeti. Okrog mene so se vse razločneje zarisovala debela dreves, ob stezici podrast. Ugasnila sem svetilko in se mimo prebujajoče živine vzbela na Krstenico. V pastirski koči se je že pričel delovni dan in razveselila sem se prijaznega vabila na čaj. Nebo se je pričelo barvati. Oblaki na vzhodu so za nekaj trenutkov ustavili svetlobo novega dne, kaj kmalu pa so zažareli ob močnih barvah vzhajajočega sonca, bili so rdeče in zlato žareča čipka, čaroben okras svežega jutra ...

Pod Jezerskim Stogom, desno v ozadju Triglav
Foto: Peter Strgar

Zoisova zvončica Foto: Jana Remic

Jutranji hlad me je priganjal in poiskala sem stezico pod Krsteniškim in Jezerskim Stogom, ki vodi do Jezerc in se tam razcepi. Odprli so se razgledi na skalne vrhove in veselila sem se ob pogledu na ozki greben Škednjovca, ki me je že nekaj časa vztrajno vabil, naj ga obiščem. Prepustila sem se občudovanju planinskega cvetja, spet pozabila, za katero skalo se vedno skriva svizec, in potem z nasmehom opazovala, kako hitro je s svojim košatim repkom odvijugal med skalovjem v svoje zavetje. Skrivnostno in tiho sem se bližala pašniku, kjer zajtrkujejo gamsi, pa so me seveda takoj zalotili ter se lagodno in počasi umikali čez greben. Uživala sem ob dotiku skalovja, ob prepadnih strminah, ki so naraščale pod menoj, in ob občutku svobode, ki me je preplaval, ko sem po izpostavljenem grebenu stopila na samotni vrh.

Resnično, bohinjske gore so pravi balzam za utrujeno dušo. Pogosto potrebujem samoto, mir in spokojnost brezpotij ter gora, ko se ob tihem življenju in dogajanju v naravi ustavi čas, ko ob opazovanju ustaljenega življenjskega ritma živali še bolj občutim svoje nedoumljivo hitenje. Nerazumljivo obremenjevanje s težavami, ki se kopičijo in izginjajo v neskončnem breznu le zato, ker jih zamenjajo novi problemi. Seveda so minljivi, in čeprav kar v vrsti čakajo novi in novi, je le od mene same odvisno, kolikšno pozornost jim bom namenila, kako pomembno mesto jim bo uspelo zasesti in v mojem življenju ...

Gamsi so se mirno pasli naprej, na zaplati zelenja med skalovjem, svizec bo šele čez čas zvedavo pokukal iz rova, ali se jaz, moteče bitje v njegovem domačem okolju, še vedno motam tam in motim njegov mir. Neverjeten mir vlada v svetu svetlega kamenja in skal, kamor sem se tega dne namenila. Počasi sem sestopila in iskala lepe prehode proti Hribaricam. Gladke skale z lepimi žlebiči, ki jih je v tisočletjih izdolbla voda, grušč, globoke jame, možici, svet blagodejne lepote, kjer se moram čuditi vsaki sledi življenja, svet, kamor prihajam le, kadar imam dovolj časa ... Ves čas sem raziskovala, občudovala, iskala prehode, ravno prave, ne pretežke, pa tudi prelahke ne. Prišla sem že čez Vrh Hribaric in se prepustila pustemu, divjemu in privlačnemu svetu skal onstran.

Družina kozoroginj z mladički je počivala na razgledni polici, radovedno so me opazovali. Vsi so bili za trenutek pozorni le, ali se bo treba dvigniti ali lahko brezskrbno prežvekujejo dalje ter uživajo v lahkih poletnih sapicah ter prijetno toplini sončnih žarkih. Naredila sem ravno prav velik ovinek okrog njih in jih fotografirala tako, da nisem zmotila njihovega počitka.

Pogosto sem se ustavila ob modrih cvetovih trebušastih (in njim podobnih) zvončnic, se navdušila ob bogato cvetočih Zoisovih zvončicah. Zanimivo, trebušasta zvončica ima pet cvetnih lističev, prav tako kot cvetovi triglavske rože, ki so malo naprej prekrili del skale in grušč pod njo. Tudi cvetovi triglavske neboglasnice, nežne rožice, ki prav tako rastejo kot majhne, dišeče blazinice in sem jih tu slikala pred kakim mesecem, imajo po pet cvetnih lističev. Odkritje me je navdušilo! (Seveda mi je jasno, da je to znano vsem ljubiteljem rožic, pa kljub temu.) Z zanimanjem sem iskala naslednji šopek Zoisovih zvončkov ... Neverjetno, saj je vsak zvonček zapirala lepo oblikovana zvezdica s petimi kraki!

Bližala sem se pobočjem Kanjavca in nekje v neizrazitem zavetju med skalovjem sem pozdravila skupino kozorogov. Tokrat sem srečala samce z mogočnimi rogovi, ki so se leno pretegovali na udobnih travnatih terasah med ostrim kamenjem. Dremali so in se zame niso kaj dosti menili, le s kotički oče so sem ter tja preverili, ali se jim le ne želim preveč približati. Za nekaj minut sem sedla, z njimi doživljala dane trenutke miru in jih opazovala. Eden se je počasi pretegnil, drugi je položil glavo na blazinico trave, tretji se je počasi premaknil in se z rogovi popraskal po

Stan na Krstenici Foto: Peter Strgar

hrbtu ... "Kako mirni in mogočni so!" Občutila sem spoštovanje do narave in do živali, ki so se brezskrbno nastavlale prijetni toploti sončnega dne. "Bi se tudi jaz lahko tako umirila in obsedela?" sem pomislila. Kaj kmalu pa sem se začela ozirati okrog sebe, in ko sem opazila živo rumen cvet retijskega maka, sem morala preveriti – aaah, ta pa ima štiri cvetne liste – in fotografirati na videz krhko rožico, ki s tankimi stebelci kljubuje trdim vremenskim razmeram visoko v gorah.

Gor in dol. Gor!

Med občudovanjem majhnih šopkov zvončnic, ki so v razpokah skal našle svoj življenjski prostor, sem prišla na Kanjavca. Nekaj belih oblakov je plavalo med najvišjimi vrhovi, ko sem sedela na razglednem vrhu, v senci sosednjega pa sta počivala kozoroga. Kasneje sem sestopala proti Doliču in takoj opazila majhno spremembo. Zvončnic na severni strani skorajda ni bilo, zamenjale pa so jih blazinice z belimi, drobnimi zvezdastimi cvetovi in podobne z bolj okroglimi cvetovi (najbrž iz družin popkorese in kamnokreča), prav tako bele, bogato cvetoče smiljke, nekaj živahnejšega odenka belini pa so dodajali le redki cvetovi lepnice in triglavske rože ter nasmejani šopki vednozelenega kamnokreča. Seveda sem še vedno z zanimanjem in nejevero ugotavljala, da ima večina cvetov po pet cvetnih lističev, bel julijski mak je bil v tej družbi prava izjema ... Ob koči je sedelo nekaj obiskovalcev in po prijaznih pozdravih sem se napotila okrog Šmarjetne glave, proti Planiki.

Dolgo prečenje po udobni stezici so krajšala prijazna srečanja s planinci in razgledovanje čez zeleno Velsko dolino. V domu sem se dogovorila za spanje, nato pa sem odšla ven in si poiskala zavetrni kotichek. Odločila sem se, da se moram spočiti. Sedela sem tam, pred mogočno gmoto skalovja, pred prečudovitim očakom in opazovala greben, po katerem so hodili planinci. Gor in dol, gor in dol ... Le kaj nas vleče? Le kje je smisel tej nenavadni hoji gor in dol, bi se lahko spraševal opazovalec. "Seveda je smisel, vsak ima svoje razloge, da se priključi veliki družbi planincev. No, vse popoldne menda ne bom sedela tukaj," sem razmišljala. Toda vsaj do petih moram počivati, sem se prepričevala, kmalu zatem pa sem ugotovila, da je to – dolgčas. "Zakaj pa ne bi šla še jaz sedajle gor? Res nesmisel – sedeti! Pa še ob sončnem zahodu bom sestopala!" sem se razveselila, ko sem si na rame naložila nahrbtnik in počasi stopila proti samotnemu Rjavcu ter Triglavski škrbini.

Presenetilo me je, ko se je težak kozorog s težavo prebijal čez melišče. Le zakaj sem mislila, da oni povsod pridejo z lahkoto? Droban grušč se mu je globoko ugrezal in počakala sem nekaj minut, da je prečkal stezico. Nad stezico mu je šlo lažje in spotoma je obiral redko zelenje. Za njim je prihajal še eden, in ko sem nadaljevala pot, sem se razveselila prekrasnega šopka belih smiljk. Svet se je dvignil in sledila sem oznakam ter zavarovani poti v strmo

skalovje. Napredovala sem počasi, konec koncev sem bila nekoliko utrujena od dolgega pohajanja. Nekaj modrih zvončnic mi je prijazno kimalo iz tankih razpok, da sem se čudila, od kod jim moč za življenje, od kod energija za nežno modrino cvetov.

Sence so se že daljšale, ko sem stopila na vrh, nekaj planincev se je pravkar odpravljalo proti dolini in potem sem ostala sama. Globoko sem dihala svežino prihajajočega večera, spokojni mir na vrhu, tisti posebni, navdihujoči občutek svobode, ki ga doživim le tu, visoko nad ostalimi vrhovi, le tu, med najlepšimi gorami na svetu ... Ostala sem in s pogledom božala rahlo spreminjanje barv neba, ko je pričelo sonce počasi toniti daleč na zahodu, gore pa so se utapljale v vedno višjih in temnejših sencah mlade noči ...

Celo najtemnejša noč obljublja prihod sončne svetlobe

... Čeprav sem se oblekla, me je treslo od mraza, kljub temu pa sem vztrajala

Jutro nad Kanjavcem Foto: Dan Briški

in ni bilo zaman. Na neizraziti vzpetinici vzhodno od Planike sem sedela na nahrbtniku in se čudila novemu jutru. Velik, ogromen polkrog svetlobe se je pričel širiti, barve so postajale vse svetlejše, močnejše, oranžne, rdeče, rumene, lahne koprene na nebu so zažarele ...

Nikdar se ne bom naveličala doživljati in spremljati prehajanj noči v dan ali dneva v noč. Vsak sončni vzhod je izjemen, neponovljiv. Tema se najprej komaj zaznavno prične umikati tankim pramenom svetlobe, ki se širijo in širijo, se pričnejo barvati, svetloba počasi, a hkrati veličastno naenkrat objame vse; polja, gozdove, travnike, gore in doline, in ko se končno ozrem od neponovljivega dogajanja na obzorju, je življenje v polnem zamahu. Ptice pozdravljajo novo jutro, lisice smuknejo v zavetje temnih bivališč, živali so že na paši, ljudje hitijo ... Včasih, ko začnem hoditi v temni noči, kot dan pred tem jutrom, ko hodim in hodim, se me za hip polasti strah: "Kaj pa, če danes sonce ne bo vzšlo?" Misel je strašna! Sončni vzhod daje upanje. Upanje za vztrajanje in življenje ...

Spet sem uživala ob drobnih srečanjih s cvetjem, pa ob velikih s samotnimi prebivalci gora, z živalmi. Tudi nekaj sebi podobnih – obiskovalcev – sem srečala in čisto po naše poklepetala, izrazili smo si trenutne občutke in se prepustili nadaljevanju dogajanj ob stezicah.

Preživela sem dva dneva, polna prijetnih, blagodejnih, drobnih dogodkov, toda ostajajo mi dragoceni spomini ...

Brez dvoma so bila dogajanja v otroštvu tista, ki so me počasi privabila v naročje gora. Kadar hodim, se vsakič znova veselim različnih dreves, mo-gočnih debel in skrivenčenih korenin, ki plazeč se iščejo hrano in oporo, nežnega zelenja pomladi, živahnih barv poletja, jesenskih barv, ki preplavijo pobočja s prihodom hladnejših dni, in celo pomirjajoče beline hladne zime. Posebno čudenje velja drobnim blazinicam cvetja, ki si najdejo domek v špranjah skal, uživam v občutku tišine, samotnosti in opustelosti na kamnitih podih, predvsem pa se organiziram tako, da lahko spremljam prehode sončka izza obzorja ali za obzorje, da lahko doživljam palete barv, ki prehajajo v vedno svetlejšo – ali pa v vedno temnejšo ...

Samotna divjina v Marmarolah

Corno del Doge

Besedilo: Marjeta Štrukelj

Konec 7. in vse do konca 18. stoletja so Beneški republikli vladali doži (doge = dož; iz lat. dux = vojvoda), ki so nosili posebna pokrivala, nekakšne čepice – kape z dvignjenim rogom zadaj. Meni so bili na vseh slikah in upodobitvah videti malo čudni in prav nič mogočni, da ne rečem smešni. A že dobro leto je minilo, kar mi ta podoba v kamnu govori zgodbo o ...

Corno del Doge (Dožev rog) je čudovita gora. Že prvi pogled, ko iz doline Val d' Ansiei skozi gozd po makadamski cesti, zaprti za promet,

stopimo na prodnati prag doline Val di San Vito, pokaže in dokaže upravičenost imena. Rog je še kako mogočen, pravi vladar nad dolino. Monolit brez napake. Najbrž je prav zaradi svoje podobe in izjemne pozicije privabil prve obiskovalce že v zlati dobi

osvajanja pomembnejših dolomitskih vršacev. Že davnega 28. avgusta 1888 so ga osvojili A. Armandi Avagli, L. Bozzini in G. Croveris z vodnikom G. Pordonom. Če vztrajamo pri pokrivalu beneškega vojvode, lahko goro kar s treh strani obkrožimo po robu zavihka tiste čudne kape, proti jugu pa je ta z lepim grebenom pripeta na najvišji vrh Coste Bel Pra, Cimo Nord, 2862 m, daleč za njo na jugu pa kraljuje vladarica skupine Cima Bel Pra, 2917 m.

Na pot

Dolomitska skupina Marmarole – ljubko kotaleče se ime za divjino, prvinskost in samoto, ki ji pripada ta veličastni Dožev rog – povabi v vznožje ne nujno zgolj gorske zasvojenice, ampak tudi druge od mamcic z dojenčki v vozičkih, očkov z grozdi radovednih otrok do starčkov, ki s palicami lovijo

Bivak Voltolina, nad njim ostenje Corna del Doge. Vzpon poteka po zeleni polici, ki poševno prereže steno. Foto: Marjeta Štrukelj

¹ Blede gore, it. Monti Pallidi – narečno poimenovanje Dolomitov (op. ur.).

ravnotežje in si krajšajo vsakdan. Vsi v urejenem Naravnem gozdnem rezervatu Somadida (Riserva naturale Orientata Somadida) najdejo nekaj zase. Nasproti gozdarske kočice Tre Sorelle je nova, vedno odprta ljubka hišica Centro Ecologico Somadida z zanimivim prikazom živali, rastlin in gozdnega bogastva tega območja, strokovnimi imeni in razlagami. Pestro in vredno ogleda.

Relief precej bolje od običajnega zemljevida predstavi položaj okoliških gora in markiranih poti, ki praviloma ne vodijo na vrhove, ponudijo le prehode med bivaki Fanton, Tiziano, Musatti, Voltolina in vodijo naprej proti bivakoma Comici ali Slataper, oba sta že v pogorju Sorapissa. Ta informacijski kolaž je od parkirnega prostora pod cesto Auronzo–Misurina oddaljen le slabe četrt ure. Natančen opis, kako do tja, je v knjigi Andreja Mašere Dolomiti, sanjske gore.

Res sanjske. Vsakemu gorniku se cedijo sline ob nizanju dolomitskih čudes, stran za stranjo. V poglavju Cengia del Doge (Doževa polica) sva našla pravi izziv, priznam, da ne zaradi gozdnega rezervata in njegovih posebnosti, pač pa istega izhodišča za tiste zanimive police v veličastnem kolosu. Olja na ogenj je dolil še Paolo Salvini z opisom brezpotnega pristopa na sam vrh v okviru I. težavnostne stopnje. Misleč, da bi midva to zmogla b. p. (brez posebnosti), sva oboje skušala združiti v lepo dvodnevno turo z udobnim prenočevanjem v bivaku Voltolina na 2082 metrih. Pa se ni izšlo vse po načrtih zajemanja z veliko žlico. Nazadnje sta nastali dve lepi dvodnevni turi v dveh zaporednih poletjih. Z drugimi besedami: ponavljala sva vajo. Vmes pa sem gnjavila Andreja² z vprašanji, ki nama jih je kljub prelepemu vzponu po Cengii del Doge zastavljala neuspeli poskus na vrh.

Mati vseh polic

Od bivaka Voltolina je pristop na vrh Corna videti strašljivo pokonci, a hkrati povsem razviden. Poteka v široki steni, približno v srednji tretjini pa se od desne proti levi enakomerno dviga tanka zelena črta. Odrešilna polica doseže strmo zeleno oazo v ustju kratke širše grape, stopničasto se dviga nazaj proti desni vse do glavnega kamina, ki prereže steno pod in nad polico. Opis pravi, da moramo v kamin

oz. grapo, uganka so detajli okrog polic in poličk.

In sva šla drugo jutro z veliko željo in nekaj treme na pot. Najprej sva se z bivaka spustila v krnico do izvira, z lahkoto potem našla možica na markirani poti št. 280, ki naju je povabila levo, v kratko strmo skrotje. Markirana pot vodi naprej k zavarovani polici severno okrog Corna del Doge. Vstop na polico je že kazal, kot da je čas za zlaganje palic, a polica je hitro ozelene-la in udobno vztrajala v rahlem vzponu pod rumenim monolitom. Nikoli v življenju še nisem videla česa podobnega. O ja, številne lepe police, to ja ... prve Kanjavčeve, Ballovo na Pelmo s strašljivim "mačjim prehodom", krasne razgledne police okrog San Sebastiana in naprej na Cimo Tamer, še konec police v Koglu poznam iz krepkejših časov, da čudovitih stezicah na Viševih in Montaževih policah ne preštevam.

Tole tukaj pa je mati vseh polic. Mehka, udobna in gosta zelena preproga, ki traja in traja. Spodaj stena, zgoraj stena, končno se zid nad glavo prekine, možic pa nas povabi v strmo zelenje v ustju kratke kotlaste grape, ki jo prav

Polica ni več zelena, paziti morava na grušč, malo se celo spuščata, težav ni, saj je na zahtevnih mestih nameščeno kar nekaj varoval.

kmalu spet zaprejo navpičnice. Malo prej so naju prehiteli trije mladci s preciznim opisom nekega drugega avtorja in suvereno zakoračili desno na zeleni pomol. Še preden sem na pomolu ujela sapo tudi jaz, se je prvi že vračal iz kamina, ki se požene navzgor direktno nad to udobno zelenjavo, češ da je zgoraj pretežko. Na desni v rahlem spustu zaznam sledi in jo previdno mahnem v raziskovanje, medtem ko Pavel še gleda opis in skuša razbrati kakšen koristen napotek. V kratkem plitkem žlebu se dvignem na novo poličko in pozdravi me možic, nad njim pa nemarno razmajan grebenček. Že po nekaj stopih opustim nadaljevanje, tuhtam in iščem, dokler levo pod seboj ne zaznam stezice, ki se spuščata okrog roba. Seveda, možic je prav lahko namenjen njej in ne grebenčku! Pred nadaljevanjem zakličem na zeleni pomol, naj pridejo pogledat.

Polica je v spustu zagruščena in močno izpostavljena, vendar nič pretresljivega, za robom pa sem pred seboj zagledala nekaj, kar me je skoraj vrglo na ... Buljim, raziskujem, begam kot ujeta muha, police je zmanjkalo,

kar pogreznila se je v širok kamin brez dna, na nasprotni strani te praznine pa je pomol z velikim balvanom in vabečim možicem. Zdaj so prispeli vsi možiki vseh moštvoj na kup in nejeverno smo zijali v tisto izpostavljeno prečnico. Res je tudi, da smo do sem tako rekoč špincirali skoraj z rokami v žepih. Vsako moštvo ima vrv, a tukaj ni enega samega roglja, kamor bi jo pričvrstili vsaj kot moralno oporo. Še nekaj časa motovili smo in modrujemo brez rešitve. "Ta laštica je brez varovanja zame pretežka. Ni ga mogoče namestiti brez klinov in kladiva," zaključim cincanje. Oh, kako lepo je biti ženska, greben in krivčki ostanejo celi kljub vdaji. Klinov seveda nihče ni imel v nahrbtniku, zato so vrvi tam nekoristno tudi ostale.

Zmajevali smo z glavo in v gosjem redu obrnili, spotoma so še fantje poskusili na krušljivem grebenčku, vedno bolj zbegani smo se vrnili v široko ustje grape поблиže raziskati, če tiste navpičnice v kotlu morda niso tako neprehodne, kakor je bilo videti. "Enko bi pa že morali zmagati," smo še kar naprej trdoglavo vztrajali. Tu ni bilo nobenih možic, ki bi potrjevali smer, tudi sledi nismo zaznali, nekaj živalskih stečnic sem in tja brez odločne smeri. Zastavili smo v kamin, kjer se nam je zdelo najlažje, a meni so se kmalu zatresle noge. Že tole ni enka, kaj pa, če je zgoraj še težje? Odnehava in se posloviva, zmanjkalo nama bo časa za tiste lepe police okrog Corna, ki jih vsekakor morava prehoditi. Nekoliko poklapana znova oživiva na bujni zeleni polici in že prav dobre volje sestopiva na markirano stezo, ki vodi na nove police na severni strani gore, tokrat zavarovane in ponekod kar vrtoglave, zato se za silo opremiva in malo podpreva.

Dvojna ogrlica

Prečenje polic okrog Corna poteka po znameniti Visoki poti/Alta via Dolomiti 5, ki si v dolini Val di Mezzo samo za hip oddahne od naporne Strade Sanmarchi, ki se sem prevale prav od bivaka Tiziano do skrajnega zahoda Marmarol. Tu se vsa vitka splazi na polico in zdaj sva sredi stene na njej tudi midva. Polica ni več zelena, paziti morava na grušč, malo se celo spuščata, težav ni, saj je na zahtevnih mestih nameščeno kar nekaj varoval. Tu, na severnih policah se zdi neverjetno enostavno, čeprav mora vrtoglave pogleda nenehno spremljati ustrezna pazljivost. Svet navpičnic, vse nad in pod nama se meri s svinčnico,

² Andrej Mašera, avtor knjige Dolomiti, sanjske gore.

razgledi pa strašno fotogenični. Nič čudnega, saj se dolina odpira točno na sever proti Sekstenskim Dolomitom. Impozantno zavije steza okoli raza, da se prosti pogled ujame v stene najvišjih Sorapissovih stražarjev. Preblizu sva, da bi videla vrh katerega od njih, kaj šele samega gospodarja zadaj. Spodaj žuboreči potoček pridno rojeva Rio di San Vito, vztrajno nabira prijatelje z leve in desne, da v krnici Cadin del Doge pada v slap v bogati beli zavesi. Grape in kamini nagibajo svoje strehe v naravne galerije, popotovanje po polici je eno samo uživanje.

Neopazno polica počasi pripelje pod pokončno zahodno steno, ki tako lepo zašili Dožev rog. Bližnji Torre dei Sabbioni že postavlja podobo na ogled. In seveda ima kaj postaviti, saj je že davnega leta 1877 privabljal alpiniste s svojo zanimivo fantovsko močjo. Najbrž je še zdaj solidno obiskan v primerjavi z notranjostjo gorske skupine in je pravi stražni stolp, ne samo skupine Bel Pra, ampak celotnih Marmarol.

Najina steza se počasi odlepi od stene, pobočje pod nama postaja čedalje širše in položnejše, zaljšajo ga lepi macesni, in ko svet postane pregleden do vode, jo ucvreva direktno navzdol. Čez vodo spet ujameva markacije poti št. 226, po kateri v cvetočem zelenju ponovno obkroživa Corno del Doge, tokrat v nasprotni smeri, kjer v krnici zaključiva spodnji niz Doževe

ogrlice. Že pogled na zemljevid pokaže rdeči nasmeh dvojne ogrlice, ko pa jo prehodiš, se zagotovo smehljaš proti dolini Ansiei tudi sam.

Ob letu osorej

Zapeljivo dražljivi dolg, ki nama je ostal na tisti prekinjeni polici, naju je vznemirjal vse leto, vedno znova sva nejeverno tuhtala in prišla do zaključka, da bosta kladivo in klin najbrž res rešila zadevo, saj nama je Andrej prijazno potrdil, da se mu označeno mesto na fotografiji, kjer smo obtičali, zdi pravilno in skladno opisu. Tolažil je, da se je morda zgodil kakšen podor. Hmm ... , jasno, da tisti prehod ni bil zaznamovan s svežimi odlomi, bova pač zabijala v enki. Poskrbela sva, da naju je na pot pospremila lepa, stabilna vremenska napoved.

Čeprav sva se bala, da bo zato v bivaku Voltolina gneča, je pod večer prisopihal en sam utrujen gornik daleč sem od bivaka Tiziano. In to še pred zaključkom znamenitega *ferragosta!* Marmarole so zakon, bi se sodobno izrazili ljubitelji samote in miru. Vse bolj naju mika to prečenje. Lani sva se 13. avgusta tu znašla skupaj s peterico popotnikov dolomitske transverzale. Kaže, da bova gostoljubje tega zavetja, ki mu razen metle ne manjka prav nič, še kdaj koristila. Seveda je najpomembnejša voda, kljub letošnji suši je izvir dobrih

50 višinskih metrov pod bivakom nudil vse potrebno razkošje.

Corno del Doge

Zjutraj sva spet bila očarana na materi vseh polic in ugotovila, da je vredno priti sem samo zaradi nje, neskončno sva uživala v lepem dnevu, razgledi so bili še lepši, kot sva jih imela v spominu. Prepustila sva se znanemu prehodu na travnati pomol, si za hip zaželela, da bi bil tam kdo, ki bi z gotovostjo pokazal, kje in kako, a hkrati neizmerno uživala v samoti. Na zeleni zaplati sva le zaradi reda še enkrat premerila steno in že usmerila korak proti znani polički, ki se za robom končuje v tisto strašljivo praznino. Pogledam v globino in kar ne morem verjeti, da bova res zabijala v enki, a brez varovanja si še vedno ne upam čez. Kot običajno ... ugotovim, da je vse v glavi, posebno še, ker tu ni potrebna nika-kršna moč ali sila, zgolj mačji korak in skrbno izbrani drobni oprimki.

Na drugi strani navijem vrh okrog ogromne skale, kar splezati sem morala nanjo, da nisem podrla možica na njej, Pavel je mimo mene prečil naprej po zelo izpostavljeni gladki polički okrog raza v znameniti kamin. Ta je spodaj ves vitek in navpičen, tu

Siten prehod po izpostavljeni polici
Foto: Marjeta Štrukelj

Corno del Doge/Cengia del Doge, 2615 m

Gorska skupina: Dolomiti, skupina Marmarole, zahodni del.

Izhodišče: Manjše parkirišče pred mostom Ponte degli Alberi, 1135 m, kamor se pripeljemo iz Auronza di Cadore po dolini Val d' Ansiei – 12 km v smeri Misurine. Ob cestni oznaki 141,5 km se v gozdu levo odcepi ožja stranska cesta, po njej samo nekaj metrov in že smo na parkirišču. Most čez reko Ansiei je zaprt z zapornico, peš nadaljujemo po makadamski cesti do prvih oznak za bivak Comici. Naprej so označena vsa razpotja.

Iz Slovenije običajno prek Trbiža ali Vidma do izvoza za Tolmezzo, v Villi Santini lahko izberemo smer Sappada ali Passo Mauria in naprej skozi Auronzo proti Misurini.

Zemljevid: Dolomiti del Centro Cadore, Tabacco 016, 1 : 25.000.

Literatura: Andrej Mašera: Dolomiti, sanjske gore; v knjigi je natančen opis, kako do bivaka, čez Doževo polico (Cengia del Doge) in krožno nazaj v dolino Ansiei; Paolo Salvini: Dolomiti, le piu belle cime del Cadore, v knjigi je opis vzpona na vrh od bivaka Voltolina.

Zahtevnost: do bivaka označena pot z zavarovanim skokom težavnosti PP2, proti vrhu zahtevno brezpotje, plezanje I. stopnje, za ključno mesto (II+) je priporočljivo varovanje z 20-metrsko vrvjo (ostale sitnosti v tekstu). Cengia del Doge, PP2 (na lestvici zahtevnosti 1–6).

Nadmorska višina: 2615 m

Višinska razlika: 1480 m/ok. 1000 m (samo za turo po Doževo polici)

Dolžina ture: vzpon 5–6 ur, sestop 4 ure, skupaj 9–10 ur

Če sestop združimo z obiskom Cengie del Doge, kar je vsekakor privlačno, saj se z vrha vrnemo na markirano pot praktično na izhodišču police, to turo podaljša le za dobro uro ali dve, se pravi, da traja 11–12 ur. Če prenočimo v bivaku Voltolina, kar je zaradi oddaljenosti priporočljivo, potrebujemo še dodatno uro hoje za pristop do bivaka in sestop nazaj na začetek Val di Mezzo.

Predlagani čas: Junij–oktober. Pozor: Cengia del Doge je na severni strani, pristop na vrh pa na vzhodu gore, zato je predlagani čas za police krajši: julij–september oz. do snega.

Komentar: Navadno nas orientacijske težave v neznanem svetu spravijo v zadrego, da obračamo, saj se podajamo na turo, ki naj bi ji bili tehnično dorasli. A tokrat se nama je izkazala I. stopnja prezahtevna za prosto sprehajanje. Prvič sva imela več kot priporočljivih 20 metrov vrvi, a varovanja brez klinov nisva mogla namestiti. Zato sva prišla ponovno bolje opremljena. Vsekakor je bila odločitev za takšno varovanje pravilna, saj nama je dala potrebni občutek varnosti. Gorenjca sva ob povratku jeseničana seveda vzela nazaj. V ostalem delu je pristop na vrh presenetljivo enostaven in terja le zvrhano mero previdnosti zaradi velike izpostavljenosti. V megli nikar!

Vršna glava Corno del Doge

Foto: Marjeta Štrukelj

pa že zasluži kar ime grapa, saj je bilo v njej kljub spodobni strmini vse polno gibljivega grušča. K sreči ta neprijetni del vzpona traja malo, grapo zapre skok, še prej pa na levi odrešilna zelena vesina z možicem spet povabi v lepši svet. Trentarsko strmino prekine razkošni pomol, kjer bi si v travah lahko postlal cel razred Kekcev. Magična bližina vrha odloži počitek, ravnjanje travice prihraniva za povratek.

Rineva proti škrbini v grebenu, pogled vse večkrat uide levo proti Antelau, ki že prižiga pipico, še hip in vznožje na drugi strani grebena je osupljivo globoko, stezica in tanka srebrna črta sta komaj vidni, impozantni Torre dei Sabbioni ima na temenu zgledno plesišče, Sorapiss pa vstaja pred nama, mogočen in silen. Uročena se obrneva na sever in proti vrhu spotoma malo paziva, da nama zijala ne skrajšajo poti za vedno. Vrh Corno del Doge krasi možic, tu ni nobenih drugih znamenj, niti vpisne knjige, tu je 360 stopinj uživanja v raziskovanju pestre in zanimive soseščine. Najbolje je začeti kar pri jezeru Misurina, človek se nekam zasidra, roka sledi pogledu: Cadini di Misurina, višje izza njih najbrž kukajo znane Tri Cine, a razločiti jih ni mogoče. Zato širni razgled na prelepe Sekstenske Dolomite prav nič ne trpi. Tisti na levi bo najbrž Cristallo, Piz

Popena, pravi ugankarski slovarček za naju, saj jih s te strani vidiva prvič.

A moj fant je pametnejši, s seboj ima tudi Tabaccov zemljevid številka 017 in tam stoje vsi zbrani, zato lahko preplonkam ves seznam, a da se ne važičkam, le Crodo dei Toni sva postavila brez pomoči, precej vrhov pa so v daljavi k sreči krasile bele ovčice in sva častno skrila neznanje. Nič ni bilo tako gotovo kot bližnja Costa Bel Pra, oko zadaj išče še višjo Cimo Bel Pra. Je? Ni? Se vidi? In tako naprej. Bližnje vrhove v osrednjih Marmarolah sva enako dooločala po zemljevidu: od Crode Rotte, znamenitega Campanila S. Marco do Crode de Marchi in Cime Bastioni, izza katere je vse močnejše puhal visoki Antelao. Trenutki sreče in vznesenosti od gore do gore, spomini in želje vseh oblik in višin, v daljavi seveda spet prepoznavni par Pelmo in Civetta.

Radostni občutek, delila bi ga z gorniški dušami, da bi uživale in se veselile z menoj, z najbližjimi, ki mi privoščijo te omamne razvade in mi ne zamerijo, če kdaj zamudim kakšno vabilo v dolini na račun gorskih potepanj. Rada bi jih objela in se jim zahvalila za razumevanje. Dan je bil res nepozaben. Namesto k prijateljem za mizo sva skoraj sedla v naročje precej višjemu Sorapissu, 3205 m, ki nedvomno s svojo mogočno postavo najbolj presune obiskovalca na vrhu Doževega roga. Bila je sobota in žive duše nisva srečala ves dan. ◉

Planinska organizacija nudi kvaliteten članski servis

Pogovor z Mileno Brešan, vodjo odbora za članstvo PZS

Besedilo: Vladimir Habjan

Ob začetku novega leta običajno podaljšujemo članarino ali se na novo včlanjujemo v društva. Planinska zveza Slovenije (PZS) je med najštevilčnejšimi društvenimi organizacijami s preko 58.000 člani. Kaj nam pomeni in kaj prinaša članstvo v tej organizaciji, tudi v luči novega Pravilnika o članstvu posameznikov, ki ga je Upravni odbor PZS sprejel novembra lani, nam je v pogovoru povedala Milena Brešan, vodja odbora za članstvo pri PZS.

PZS sodi med najštevilčnejše prostovoljne organizacije v državi. Koliko je trenutno članov? Kako se je gibal članstvo v zadnjih letih in ali morda veste, katerega leta je imela PZS največ članov in koliko jih je bilo?

Večje število članov od PZS imata Zveza društev upokojencev Slovenije in Gasilska zveza Slovenije. Končno število članov za leto 2012 še ni znano, saj obračun še ni zaključen, upamo pa, da bo preseženo lansko število (58.389). Planinska organizacija je bila najštevilčnejša leta 1989, ko smo beležili 114.207 članov, nato je članstvo konstantno padalo do leta 2005 (52.509 članov), od takrat pa ponovno beležimo rast.

Kaj pomeni biti član PZS? Kakšni so razlogi, da bi se obiskovalec gorskega sveta vključil v organizacijo?

Če so bili prvi člani Slovenskega planinskega društva (SPD) entuziasti, ki so želeli 'ohraniti slovenskim goram slovenske lice', so danes razlogi za članstvo bolj raznoliki. Verjamem, da je pri velikem številu članov glavni razlog pripadnost planinski organizaciji. Planinstvo kot način življenja te prej ali slej pripelje do planinske organizacije (možnost nadgradnje znanja, organiziranih zahtevnejših vzponov, druženje z enako mislečimi ...), seveda pa niso zanemarljive tudi ugodnosti članstva (zavarovanja, popusti pri nočitvah v planinskih kočah, članicah UIAA in avstrijske ÖTK, razni komercialni popusti pri ponudnikih itd.), ki brez

dvoma predstavljajo močan motiv za vključitev.

Pred leti je bilo precej zanimanja za včlanjevanje v avstrijsko planinsko organizacijo. Kako je s tem zdaj? Kaj imajo Avstrijci, česar PZS nima, in obratno?

Avstrijska planinska organizacija je imela, vsaj po mnenju nekaterih, v določenih segmentih boljše zavarovanje. Da bi ponudili našim članom primerljive pogoje, je bila uvedena dodatna kategorija članstva A+. Tudi po uvedbi tega članstva, ki vsebuje najvišja zavarovalna kritja članov PZS, lahko ugotovimo, da OeAV nudi svojim članom večje zavarovalne ugodnosti, kar je glede na številčnost organizacije (380.000 članov) razumljivo. Zavarovanje članov PZS tako npr. ne vključuje zavarovanja z asistenco, za katerega so člani PZS zelo zainteresirani, pa tudi ne zavarovanja alpinističnih odprav (teh tudi OeAV ne krije). OeAV vzpodbuja članstvo družin, saj so otroci ob sočasni včlanitvi družinskih članov oproščeni plačila članarine. Pri članskem zavarovanju PZS je v zadnjih letih dosežen bistven napredek, še dodatne izboljšave pa načrtujemo po vzpostavitvi popolne in ažurne centralne evidence članstva konec leta 2013. Planinska zveza bo še naprej sledila ciljem še kvalitetnejšega članskega servisa in se trudila tudi na ta način odgovoriti na raznolike potrebe vseh starostnih skupin planincev, ki obiskujejo gorski svet (mladi, starejši planinci, alpinisti, športni plezalci, turni smučarji, kolesarji ...).

Milena Brešan Foto: Zdenka Mihelič

V zadnjih letih PZS beleži dokaj visok porast članstva A. Čemu to pripisujete?

Članarini A in A+ poleg ostalih bonitet nudita tudi bistveno višje zavarovalne vsote in verjetno je prav to razlog porasta članstva A, saj je članarina A+ prilagojena željam in potrebam najaktivnejših planincev in alpinistov.

Pravilnik o članstvu posameznikov predvideva več vrst članarine. Jih lahko na kratko povzamete? Kaj bi svetovali tistim, ki bi se želeli včlaniti, kaj naj izberejo? Kaj pomeni družinski popust?

V planinski organizaciji imamo naslednje kategorije članov: A+ – člani z največjim obsegom ugodnosti, A – člani z večjim obsegom ugodnosti, B – polnoletni član z osnovnim obsegom ugodnosti, B1- člani, starejši od 65 let, z osnovnim obsegom ugodnosti, S+Š – srednješolci in člani s statusom študenta do vključno 26. leta starosti z osnovnim obsegom ugodnosti, P+O – predšolski ali osnovnošolski otroci z osnovnim obsegom ugodnosti in člani OPP – osebe s posebnimi potrebami (osebe, ki jim je delno ali v celoti odvzeta poslovna sposobnost) z omejenim obsegom ugodnosti.

V letu 2012 je bila zaradi posebnih ugodnosti za družine ponovno uvedena družinska članarina. Družine lahko ob sočasnem plačilu članarine uveljavljajo poseben 20-odstotni popust (razen A+, A in B1), člani A+ in A imajo enako vrednost popusta, kot pripada članom B. Pravilnik o članstvu posameznikov določa, da se družinske člane poleg staršev štejejo še mladi do vključno 26. leta, ki niso zaposleni ali so brez lastnih dohodkov, ter osebe, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost (OPP) in so člani družine. Za družino se šteje tudi mati samohranilka ali oče samohranilec z vsaj enim otrokom. Posamezniku, ki se želi včlaniti, bi svetovala, da se natančno seznanj z ugodnostmi članstva in izbere kategorijo, primerno svoji starosti in potrebam. Vrste in ugodnosti članstva so objavljene na spletni strani PZS in v Obvestilih PZS št. 4/2012, informacije pa nudijo tudi vsa planinska društva.

Upravni odbor PZS je na novembrski seji sprejel Pravilnik o članstvu posameznikov. Kaj so bili razlogi za sprejem novega pravilnika? Kaj so pogloblitve novosti, ki jih prinaša?

Razlogov za sprejem novega pravilnika, ki je nadomestil Pravilnik o izkaznicah in vrstah članarine, je več: spremembe na področju članstva, ki jih je uvedel novi statut PZS, centralna evidenca članstva, ki se vodi v informacijskem sistemu Naveza, vedno glasnejše zahteve po spremembi članske

izkaznice itd. Pravilnik določa obvezno vodenje seznamov članov in njihovih pristopnih izjav ter posredovanje podatkov na PZS, opredeljuje osebne podatke, ki jih mora posameznik posredovati ob včlanitvi in ki se vnašajo v Navezo, določa obliko in vsebino nove planinske izkaznice in za prehodno obdobje največ petih let znamkico kot dokazilo o plačilu članarine za tekoče leto. Novo izkaznico prejmejo v letu 2013 člani A in A+ (stroške izdaje teh izkaznic krije PZS), v naslednjem tudi B, B1 in S+Š, za mlade planince pa ostajata v veljavi Cici dnevnik in dnevnik Mladi planinec. Pravilnik je tudi določil novo delitveno razmerje članarine med planinskimi društvi in PZS kot 50 : 50 za članarino članov B, B1 in S+Š, ki bo na podlagi v javni obravnavi usklajenih meril uveljavljeno v letu 2013.

PZS nima evidence vseh svojih članov, ki jo imajo planinska društva, se je pa tega lotila z informacijskim sistemom Naveza. V kakšnem času predvidevate, da bodo zbrani podatki o vseh članih? Kaj bo PZS s tem pridobila? Kdaj lahko računamo, da bomo imeli tudi podatek o članstvu v planinskih društvih za vse naročnike Planinskega vestnika?

Za cilj smo si zadali, da bo centralna evidenca članstva, vodena v Navezi, zaključena do konca leta 2013. Planinska zveza bo tako prvič zbrala podatke vseh svojih članov, kar ji bo omogočilo boljše prepoznavanje problemov posameznih

kategorij članstva in njihovo predstavitev državnim organom in drugim subjektom. Vzpostavljen bo tudi direktni kontakt s članstvom (član, ki to želi, lahko ob izpolnitvi pristopne izjave posreduje tudi telefonsko številko in naslov elektronske pošte). Centralna evidenca članstva bo omogočala ureditev članstva posameznika v več planinskih društvih, pa tudi lažje pridobivanje ugodnosti za posamezne kategorije članstva (npr. zavarovanje z asistenco). Ob izpolnitvi izjave vsak član navede tudi, ali je naročnik Planinskega vestnika, tako da bo iz centralne evidence članstva predvidoma do konca leta 2013 razviden tudi ta podatek.

Vemo, da se lahko včlanimo v planinsko društvo. Se lahko včlanimo tudi na sedežu PZS na Dvorakovi g? Kaj potrebujemo za včlanitev (dokumenti, slika...)? Na koliko društvih v Sloveniji se lahko včlanimo preko spleta?

Člani društev, ki so pisno pooblastila PZS za posredovanje pri včlanjevanju, se lahko včlanijo v posamezno planinsko društvo tudi na sedežu PZS (v času uradnih ur), ob raznih dogodkih, kjer je PZS prisotna s stojnico (sejmi, srečanja, prireditve...), od lanskega avgusta pa tudi preko spletne strani PZS, pri čemer pa morajo obvezno navesti društvo, katerega člani želijo postati. V primeru včlanitve preko PZS je višina članarine

Prisojnik Foto: Boštjan Odar

enaka priporočenim zneskom, ki jih za članarino določijo UO PZS, ne glede na to, kakšno višino članarine je za svoje člane določilo posamezno planinsko društvo. Ob včlanitvi je treba izpolniti pristopno izjavo, v kateri se navede tudi osnovne osebne podatke, fotografija ni potrebna. S PZS je doslej dogovor o spletnem včlanjevanju sklenilo 141 društev.

Pri kateri zavarovalnici je sklenjeno zavarovanje članov PZS? Ali lahko povzamete višine najbolj tipičnih zavarovanj (vrste planinstva in višine gora po svetu)?

Zavarovanje članov PZS je sklenjeno pri zavarovalnici Wiener Städtische, podružnici v Ljubljani. Z njo je sklenjena pogodba za nezgodno zavarovanje članov, zavarovanje stroškov reševanja v tujini, zavarovanje za stroške vrnitve v domovino in zavarovanje zasebne odgovornosti članov PZS. V zavarovanje je vključeno zavarovanje odgovornosti PZS in strokovnih kadrov PZS. V nadaljevanju povzemam vrste zavarovanj in višine zavarovalnega kritja, obširna obrazložitev zavarovanj pa je objavljena na spletni strani PZS in v Obvestilih PZS št. 4/2012.

Osnovno zavarovalno jamstvo velja za opravljanje naslednjih planinskih dejavnosti: pohodništvo do 6000 metrov nadmorske višine, trekinge, gornišstvo do 6000 metrov nadmorske višine (vključuje lažje plezanje do IV. stopnje po težavnostni lestevici UIAA), alpinizem ter športno plezanje (tudi ledno) do 5000 metrov nadmorske višine v naravi ali na za to ustrezno urejenih plezališčih in umetnih stenah, turno kolesarstvo in turno smučanje, krpljanje, prostovoljno vodništvo in prireditve ter akcije v organizaciji PZS in planinskih društev.

Nezgodno zavarovanje članov velja za ves svet. Zavarovalne vsote se razlikujejo glede na vrsto članstva: za nezgodno smrt člani A+ 25.000 EUR, člani A 15.000 EUR, člani B, B1, S+Š in P+O 5500 EUR; za invalidnost člani A+ 75.000 EUR, člani A 50.000 EUR, člani B, B1, S+Š in P+O pa 8500 EUR.

Zavarovanje stroškov reševanja velja za člane A, B, B1, S+Š in P+O v tujih gorah Evrope in Turčije, za člane A+ pa za ves svet. Zavarovalno kritje za stroške reševanja znaša za člane A + 15.000 EUR, za člane A 10.000 EUR, za člane B, B1, S+Š in P+O pa 3000 EUR.

Člani A+ imajo s plačilom članarine avtomatsko tudi sklenjeno zavarovanje za stroške reševanja pri zavarovalnici Generali pod nekoliko izboljšanimi pogoji, kot so bili v preteklem zavarovalnem obdobju. Stroški reševanja

ne vključujejo stroškov reševanja v Sloveniji, ker je reševanje v Sloveniji razen v izjemnih primerih hude malomarnosti brezplačno. Člani A in A+ so dodatno zavarovani za stroške vrnitve poškodovane osebe v domovino (A 1000 EUR, A+ pa 2000 EUR). Kritje za vse kategorije zajema samo povrnitev stroškov reševanja in ne vključuje 24-urne asistencije pri reševanju.

Zavarovalno kritje zasebne odgovornosti članov velja za člane A+ (150.000 EUR) in za člane A (120.000 EUR) za ves svet, za člane P in O, B, B1, S+Š (50.000 EUR) pa za gore Evrope in Turčije. Zavarovanje v okviru članstva PZS pa ne zajema stroškov bolnišničnega zdravljenja, zato predlagam, da posamezniki pred odhodom v tujino preverijo sistem kritja v državi, kamor so namenjeni.

Nam lahko pojasnite, na kakšen način prijavimo nezgodo in uveljavljamo stroške reševanja doma ali v tujih gorah?

Po končanem zdravljenju prijavimo nezgodo PZS (po pošti ali e-pošti) z izpolnitvijo obrazca *Prijava nezgode*, ki je objavljen na spletni strani PZS in

Zavarovanje članov PZS je sklenjeno pri zavarovalnici Wiener Städtische, podružnici v Ljubljani. Z njo je sklenjena pogodba za nezgodno zavarovanje članov, zavarovanje stroškov reševanja v tujini, zavarovanje za stroške vrnitve v domovino in zavarovanje zasebne odgovornosti članov PZS.

v Obvestilih PZS št. 4/2012. Prijavi je potrebno priložiti kopije zdravniške dokumentacije o poteku in trajanju zdravljenja skupaj z izvidi o morebitnih posledicah ter podatke o predhodnih boleznih ali drugih telesnih pomanjkljivostih. Če se je pripetila nezgoda v tujini članom P+O, S+Š, B, B1 in A, izpolnijo obrazec *Prijava stroškov reševanja ali vrnitve* zavarovalnice Wiener Städtische, člani A+ pa obrazec *Prijava škode za plačilo stroškov reševanja/nudenja medicinske pomoči* zavarovalnice Generali. Če se uveljavlja tudi zavarovanje za stroške reševanja v tujih gorah, je treba ob prijavi predložiti potrdilo o plačilu stroškov reševanja. V primeru prijave škodnega primera iz naslova odgovornosti zavarovanec, ki je povzročil škodo tretji osebi, izpolni obrazec *Prijava škodnega primera zavarovanca odgovornosti*, oškodovanec pa *Odškodninski zahtevek*. Prijaviteljem priporočam, da

glede prijave škodnih primerov najprej kontaktirajo PZS (telefon 01/43 45 680, info@pzs.si).

Imate na PZS pregled, v koliko primerih so člani PZS v letu 2012 uveljavljali pravico do odškodnine in ali je bilo pri tem kaj zapletov?

V letu 2012 je bilo 17 primerov uveljavljanja zavarovalnega kritja za povrnitev stroškov reševanja v tujih gorah, odškodninsko odgovornost, odškodnino zaradi invalidnosti in žal tudi zaradi smrti. En primer izplačila je bil zavrtnjen, saj se nezgoda ni zgodila v času planinskih aktivnosti, v štirih primerih je bila odškodnina izplačana, ostali postopki pa še niso zaključeni.

Postopke poskušamo skupaj z zavarovalnico, zavarovalnim zastopnikom in prijavitelji čim prej zaključiti in ovire reševati sproti. Velja posebej opozoriti, da nezgodno zavarovanje krije samo primere invalidnosti in smrti, zato za obiskovanje tujih gora priporočam članarino A ali A+, ki imata višje zavarovalno kritje za reševanje, saj stroški reševanja v tujini lahko zaradi zahtevnejšega reševanja ali večje oddaljenosti kraja nesreče hitro presežejo znesek 3000 EUR, ki je vključen v ostale članarine.

V letu 2013 bo izdana nova članska izkaznica za člane A in A+. Je že znano, kako bo videti? Zakaj je potrebna zamenjava? Kako to, da ne bo izkaznic tudi za druge kategorije članstva?

Člani Odbora za članstvo smo soglasno potrdili vsečno novo obliko in vsebino izkaznice, na kateri ni več fotografije člana, podatki so navedeni tudi v angleškem jeziku, njena največja prednost pa je, da so podatki berljivi tudi elektronsko. Elektronsko berljivi zapis bo olajšal delo tako društvom kot tudi drugim uporabnikom, klasične knjige gostov bo lahko zamenjala elektronska evidenca in na ta način razbremenila zamudno vpisovanje, s katerim so bili oskrbniki večjih planinskih postojank zelo obremenjeni. Društvom v sistem Naveza ob podaljšanju članarine ne bo več treba ročno vpisovati podatkov člana, tudi ponudnikom ugodnosti bo lažje. Prav gotovo se bo izkazala uporabnost še na mnogih področjih planinskega udejstvovanja (npr. prijave na usposabljanja, na razne planinske aktivnosti v društvih). Zaradi testiranja novih tehničnih prednosti prejmejo novo izkaznico v letu 2013 le najaktivnejši člani planinske organizacije, torej člani A in A+, ki izkaznico tudi najbolj uporabljajo, so pogosto v tujini itd. ○

Na prepihu časa in vremena

Med Colom in Hrušico

Besedilo: Matija Turk

Iz Ljubljane nas avtocesta v eni uri pripelje v Vipavsko dolino. Če želimo ob poti videti kaj zanimivega, bomo raje izbrali cesto, ki vodi iz Kalc čez Hrušico, Podkraj in Col v Ajdovščino. Ko se vijugasta cesta nad Podkrajem prebije iz objema gozdov, uzremo širo Vipavsko dolino, ki se pri Gorici izteče v prostrano italijansko ravan.

V Podkraju, kjer se cesta prevesi na primorsko stran, na stičišču mediteranske in celinske klime, smo priča zanimivim kontrastom. Ko se v trdi zimi vzpenjamo iz Kalc, imamo občutek, da je cel svet pogreznjen v meglo. Potem pa nas kar naenkrat pozdravi sonce in zasneženi gozdovi se umaknejo kopnim, lesketajočim se travnatim pobočjem. Iz Podkraja se cesta spusti proti Colu, kjer se pisana gruča hiš

stiska okoli cerkve in nastavlja soncu. Zdi se, da je tu še pozimi pomlad. Vse dokler ne pritisne burja, ki v vrtincih snežnih kristalov še tako sončen dan spremeni v ledeni pekel.

Na območju med Colom, Hrušico in Črnim vrhom se stikajo gorske planote Trnovskega gozda, Hrušice in Nanosa. Z bukovimi in smrekovimi gozdovi poraščen kraški svet prepredajo številni kopasti vrhovi in vrtače. Stoletja

izkoriščanja gozdov so za seboj pustila mrežo gozdnih cest in poti. Prva cesta, ki je vodila čez to težko prehodno območje Dinaridov, pa je bila zgrajena iz povsem drugih razlogov.

Kraji na prepihu časa

Konec prvega stoletja pred našim štetjem se je rimski imperij vse bolj širil na vzhod. Kjer ni šlo zlepa, je vojska med staroselce z ognjem in mečem širila rimski način življenja. Za zagotavljanje varnosti so bile ključnega pomena ceste, po katerih so legije lahko v najkrajšem možnem času dosegle krizna žarišča. Tako je rimska vojska pod cesarjem Avgustom, okoli

Zadlog s Špičastega vrha. V verigi zasneženih gora izstopa Storžič. Foto: Matija Turk

leta 10, zgradila cesto iz Akvileje/ Ogleja v Emono/Ljubljano prav čez Hrušico. Že v železni dobi je potekala tovorna pot skozi Vipavsko dolino in Razdrto proti Ljubljanski kotlini. Nova rimska cesta čez Hrušico pa je pot iz Ogleja v Ljubljano skrajšala vsaj za en dan. Cesta čez *Alpes Iuliae*¹ je bila velik tehnični podvig in manifestacija moči rimske države na današnjem slovenskem ozemlju. Konec tretjega stoletja so ob cesti zgradili zapore in utrdbe, saj je Vipavska dolina predstavljala prava vrata v Italijo, obljubljeni deželni barbarov.

Zgodovina se rada ponavlja in leta 1922 je v Italiji prišel na oblast človek, ki se je imel za naslednika rimskih cesarjev. Fašistični diktator se je kljub svoji moči bal sosedov in ob severnih mejah svojega imperija gradil utrdbe. Vallo Alpino/Alpski zid ni nikoli upravičil svoje vloge, bil je le odraz paranoje Benita Mussolinija. Podoben, a veliko manj ambiciozen obrambni sistem, znan kot Rupnikova linija, je nastal tudi na jugoslovanski strani rapalske meje.²

V skladu z rimskim rekom *Si vis pacem para bellum*³ je Mussolini pohitel in prvi napadel Jugoslavijo. Ko se podamo po gozdovih in travnikih okoli Podkrajja in Hrušice, naletimo na velike betonske bunkerje. Od daleč

¹ Rimljani so Julijske Alpe/Alpes Iuliae imenovali tudi severozahodni del Dinarskega gorstva.

² Mejni prehod je bil na Kalcah, na začetku ceste proti Hrušici, kjer še stoji stari mejni kamen.

³ Če želiš mir, pripravljaj vojno.

Cerkvica Sv. Duha nad Podkrajem
Foto: Matija Turk

so videti kot ogromne skale. Nekatere manjše bunkerje so tvorile litoželezne kupole, postavljene na betonske

Ad Pirum in Clastra Alpium Iuliarum

Na Hrušici, kjer je rimska cesta Akvileja–Emona dosegla najvišjo točko, je stala rimska poštna postaja Ad Pirum/Pri Hruški. Konec 3. stoletja jo je nadomestila mogočna utrdba. V nemirnih časih pozne antike, ko so imperij izčrpavale državljanske vojne in ogrožala ljudstva z vzhoda in s severa, je bila utrdba na Hrušici ena pomembnejših obrambnih točk v dolgem sistemu rimskih zapor, ki so potekale od Kvarnerskega zaliva do Ziljske doline. Zaporni sistem, imenovan Clastra Alpium Iuliarum/Zapora Julijskih Alp, je zapiral prehode iz provinc v samo srce imperija, Italijo. Prehod čez Hrušico v Vipavsko dolino je bil še posebej močno utrjen. Poleg obnovljenih zidov utrdbe na Hrušici si lahko nad Kalcami tik ob cesti na Lanišču ogledamo obnovljeni manjši rimski kastel. Zadnja in največja utrdba Kastrum je stala v Ajdovščini.

temelje. Ena izmed takih kupol še stoji na robu gozda pod Srednjo goro nad Podkrajem. Pod Hrušico je nedaleč od ceste ohranjena manjša kasarna. Na brezhrebno pobeljeni steni v notranjosti razberemo napis: *Dei sacri confini guardia sicura*.⁴

Nevarnost pa ni vedno prihajala z vzhoda. Med Napoleonovimi vojnami je leta 1809 na Colu prišlo do manjšega spopada med Avstrijci in Francozi, ki so jo po bližnjici ubrali proti Ljubljani. Napredovanje Francozov proti Colu so ovirali domačini, ki so nanje s pobočij Kovka valili skale.

Za časa stare Avstro-Ogrske je bil Col obmejni kraj med deželo Kranjsko in Primorsko, kjer so pobirali cestnino

⁴ Svetih mej trdna straža.

Col, nekdanji obmejni kraj med deželo Kranjsko in Primorsko. Levo od cerkve Javornik, desno Križna gora. Foto: Matija Turk

in carinili blago. Od tod tudi ime kraja, ki se je prvotno imenoval Podvelb. Danes je pomembno križišče cest,

kjer se cesta iz Ajdovščine razcepi v smeri proti Hrušici, Črnemu vrhu in Predmeji v Trnovskem gozdu.

Izleti za vse letne čase

Za vrhove, ki jih tokrat predstavljamo, bi lahko rekli, da so bolj lokalnega pomena. V glavnem jih obiskujejo domačini. Izjema je Javornik, 1240 m, ki je zaradi planinske kočice znan izletniški cilj. Nanj iz različnih smeri vodi več označenih poti, najdaljša pripelje iz Hotedrščice. Do kočice lahko pridemo celo z avtom in nam do vrha z razglednim stolpom ostane le še kratek sprehod. Po pobočjih Javornika je speljanih več gozdnih cest, ki so pozimi globoko zasnežene. Zimske čare gozdov sem odkril že davno. Kaj je lepšega kot do kolen v snegu ure

in ure s turnimi smučmi križariti po gozdovih? Hrib ima še eno dobro lastnost, pravzaprav bi morali reči slabo. To je urejeno smučišče pri Črnem vrhu. Tako sem se že večkrat odpravil s turnimi smučmi od spodnjega dela smučišča po zasneženih cestah. Pohajkovanje sem zvečer zaključil pod vrhom Javornika. Spust po strmi in razriti proggi v soju zvezd pa ni nikoli nudil kakšnega posebnega užitka. Bolj prvinške, a kratke turnosmučarske radosti nam nudijo odprta, južna pobočja nad zaselkom Vodice.

Cesta s Črnega vrha proti Colu doseže najvišjo točko na prevalu Strmec, 863 m. Malo pod njim se

Rimski kastel na Lanišču ob cesti na Hrušico
Foto: Vladimir Habjan

sence primernejši vzpon po označeni poti iz Zadloga, pozimi, spomladi in jeseni pa je lepši vzpon od Cenca. Čeprav gre bolj za hojo po kolovozih, ni vzpon niti za trenutek dolgočasen. Pot nas vodi čez gozdove in travnike, mimo starih samotnih hiš, danes spremenjenih v vikende, do razglednega stolpa na poraščenem vrhu. Z njega

je ob lepi vidljivosti izreden razgled na vse strani. Pozimi na Špičastem vrhu pogosto doživimo pravo zimsko pravljico, ko se po sneženju in vetru veje dreves odenejo v beli pajčolan. Kot pravo nasprotje zimski pokrajini, ki jo občudujemo s stolpa, nas na zahodu pozdravlja srebrni trak Jadranskega morja.

Špiček, 1008 m, je za prebivalce Cola hišna gora. Označeni pristop nanj prav tako vodi od Cenca. Na koncu razglednega kolovoza, ki se vzpenja nad Malim Poljem, pridemo do razpotja. Smerokaz nas usmeri levo na gozdno cesto. Ob lagodni hoji kmalu dosežemo sončna, proti jugu obrnjena

Križ na vrhu Špička Foto: Matija Turk

Spomenik ruskim vojnim ujetnikom

Med prvo svetovno vojno so ruski vojni ujetniki na Hrušici in v Trnovskem gozdu vzdrževali ter gradili ceste, pomembne za oskrbovanje bojišča na Soči. Zaradi slabih razmer jih je veliko umrlo. Na Vodících nad Kalcami stoji na robu travnika majhna kamnita piramida, spomenik ruskim vojnim ujetnikom, ki so gradili nov, za vojaške transporte lažji odsek ceste od Kalc do rimskega kastela na Lanišču. Ta odsek, imenovan "ruska rajda", je v uporabi še danes. Na spomenik nas opozarja tabla ob cesti.

pri Cencu levo odcepi cesta proti Javorniku. Prav tu je tudi izhodišče za izlet na Špiček/Špečk in Špičasti vrh. Špičasti vrh, 1128 m, sem odkril pred več kot desetletjem. Bilo je pred božičem in spomin na kristalno čist zimski dan je še vedno živ. Od takrat ga obiščem vsako leto. Poleti je zaradi

pobočja vrha. Na vrhu stoji umetelno izdelan križ, pod njim pa je posejana vrsta lesenih klopc. Simpatični Špiček ni velik cilj, čeprav bomo ob pogledu na oddaljena polja in vinograde Vipavske doline imeli občutek, da smo se povzpeli visoko.

Nad Podkrajem

Pokrajina pri Podkraju ima svoj čar. Neštetokrat sem se že vozil po "stari rimski cesti" proti Vipavski dolini in občudoval travnata pobočja in vrhove desno nad vasjo. Bil je predzadnji dan v letu in kolone vozil so drle v največji ljubljanski nakupovalni center, medtem ko sem se sam, kako čudno, prebijal ven iz te norišnice. Kot sem pričakoval, se je megla nad Hrušico razkadila in pozdravilo me je sončno nebo. Z eno napako, pihala je namreč močna burja. Vseeno sem se iz Podkraja odpravil za smerokazom proti Sv. Duhu in Križni gori.

Iznenada je za menoj pritekla bela psička in me spremljala celotno pot. Travnata pobočja so bila kopna, višje v

gozdu pa je bilo vse več snega. Uživala je na snegu in v vetru ter razigrana tekala naprej in nazaj. Ko sva se od cervice sv. Duha vrnila do razcepa, jo je kar sama od sebe ubrala še proti Križni gori in se vsakih nekaj metrov ustavila, da se je prepričala, če ji sledim. Ko sem se vrnil do avtomobila, me je zapustila in se pridružila gospe, ki je s palicami v rokah zagrizla v strmino. Povedala mi je, da ta psička čaka na pohodnike in jih potem spremlja do Sv. Duha ali Križne gore. Kasneje sem jo iz avtomobila še nekajkrat videl, kako jo je s svojim košatim repom mahala po cesti. Ravno zaradi tega njenega početja sem zadnjič povprašal domačina, s katerim sem se zapletel v pogovor, o tej psički. Temna slutnja se je uresničila, psičke ni več.

Iz Podkraja, z istega izhodišča, od koder gre pot k Sv. Duhu in Križni gori, vodi proti vzhodu označena pot na Javornik. Ob poti so zlasti pozimi, ko ni gostega zelenja, dobro vidni italijanski bunkerji. Ko pridemo v široko travnato dolino, se nam na jug odpre pogled na Postojnsko kotlino. Nad zatrepom travnate planjave se na levi dviguje Srednja gora, 1275 m, in na desni Streliški vrh,

INFORMACIJE

Dostop: Z gorenjske smeri se pripeljemo po cesti Logatec–Kalce–Hrušica–Podkraj (za Križno goro, Sv. Duh, Streliški vrh in Javornik) ali po cesti Logatec–Godovič–Črni vrh–Col (za Špiček in Špičasti vrh). S primorske strani se pripeljemo po cesti Ajdovščina–Col in dalje proti Črnemu vrhu oz. Podkraju.

Planinska koča: Pirnatova koča na Javorniku, 1156 m, telefon 041 403 224, odprta ob koncih tedna in praznikih.

Zemljevid: Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000.

1265 m. Vzpon na Streliški vrh je zlasti primeren spomladi, ko je travnata dolina pokrita s cvetjem, hojo v breg pa nam lajša prijetna senca. Pozimi pa ima tu zima mlade in v začetku pogosto kopen in lagoden vzpon se v gozdu lahko kaj hitro sprevrže v gaženje do kolen in še čez.

Opisali smo le peščico vrhov. Poti in cest je tu še veliko. Njih dobra stran je, da nas vedno nekam pripeljejo, pa čeprav morda ne vedno na zeleni cilj. Najlepše stvari pa navadno odkrijemo po naključju. 📍

Javornik s Streliškega vrha Foto: Matija Turk

Špiček, 1008 m, in Špičasti vrh, 1128 m

SLO Trnovski gozd

Vivje odet razgledni stolp na Špičastem vrhu Foto: Matija Turk

Vzpon na Špiček (domačini mu pravijo Špečk) je kot samostojni izlet skoraj premajhen zalogaj, zato ga lahko obiščemo med potjo na Špičasti vrh. Oba vrhova ležita na zahodni strani ceste Črni vrh–Col in sta del Trnovskega gozda. Špečk predstavlja pravi sprehajalni družinski izlet, na vrhu je dovolj klopč za vse, medtem ko Špičasti vrh s primorske strani terja nekoliko več hoje. Krajša, bolj strma in povsem gozdnata označena pot nanj poteka s severa, iz Zadloga. Na vrhu stoji lesen razgledni stolp, najvišji daleč naokoli. Z njega je čudovit razgled, ki ga v Trnovskem gozdu prekaša le še razgled z Golakov.

Zahtevnost: Nezahtevna pohodniška tura.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1128 m

Višina izhodišča: 847 m

Višinska razlika: Skupaj pribl. 400 m.

Izhodišče: Cenc, parkirišče pri odcepu za Javornik na cesti Črni vrh–Col. WGS84: 45,90862071, 14,02398398 Z gorenjske smeri se pripelje po cesti Logatec–Godovič–Črni vrh–Col, s primorske po cesti Ajdovščina–Col–Črni vrh.

Časi: Cenc–razpotje 20 min
Razpotje–Špiček 30 min
Špiček–razpotje 30 min
Razpotje–Špičasti vrh 1 h
Sestop 1 h

Skupaj 3 h 30 min

Sezona: Vsi letni časi.

Zemljevid: Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000. Označena pot na Špiček na zemljevidu ni vrisana.

Vzpon: Pri Cencu nas kažipot (nasproti je odcep za Javornik) usmeri na makadamsko cesto, s katere kmalu zavijemo levo na kolovoz. Ko ta višje zavije desno, pridemo do razpotja, kjer nas kažipot z napisom Špečk–Križ

Križna gora, 1168 m, s cerkvico sv. Duha

SLO Hrušica

Prav nad Podkrajem se dvigajo travnata pobočja Križne gore. Vzhodno od nje leži na pobočju sosednjega hriba cerkvica sv. Duha. Zgrajena je bila v 15. stoletju. Kasneje je bila povsem prezidana, ohranil pa

se je gotski portal. Z njenega zvonika se pogosto sliši zvonjenje, ki odnaša v višave skrite želje pritrkovalcev, domačih in tujih pohodnikov, ki se hodijo nastavljat soncu na klopce pred cerkvenim pročeljem.

Na bližnjem vrhu Križne gore je lokalno planinsko društvo, ki zgljedno skrbi za svoje poti, postavilo kovinski razgledni stolp. Z njim so vrh Križne gore povzdignil v prvovrstni razglednik.

Zahtevnost: Nezahtevna pohodniška tura. V mokrem in snegu je na strmejših travnatih odsekih nevarnost zdrsa.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1168 m

Višina izhodišča: 800 m

Višinska razlika: Skupaj pribl. 470 m

Izhodišče: Podkraj, manjše parkirišče na desni (velik lesen kažipot) ob koncu vasi ob cesti Kalce–Col–Ajdovščina. WGS84: 45,8639524, 14,06279364

Z gorenjske smeri se pripeljemo po cesti Logatec–Kalce–Hrušica–Podkraj, s primorske strani po cesti Ajdovščina–Col–Podkraj.

Časi: Podkraj–Sv. Duh 1 h
Sv. Duh–Križna gora 30 min
Križna gora–Podkraj 45 min
Skupaj 2 h 15 min

Sezona: Vsi letni časi.

Zemljevid: Nanos, Trnovski gozd, Idrijsko in Cerkljansko hribovje, PZS, 1 : 50.000.

Križišče poti pod Križno goro Foto: Matija Turk

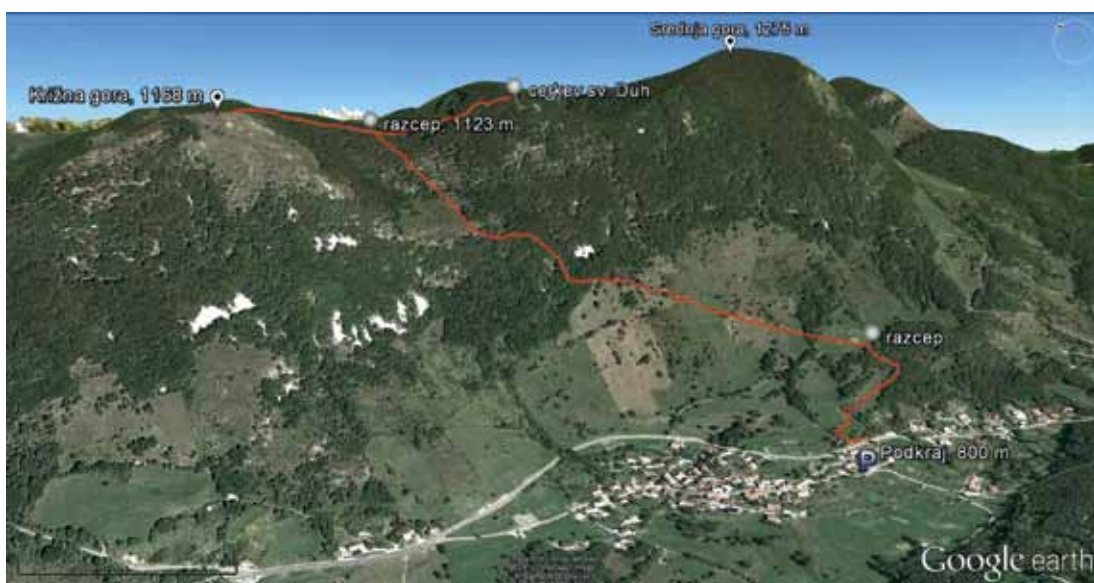
usmeri levo na gozdno cesto. Po njej pridemo do naslednjega označenega razcepa, ki nas usmeri levo na preval. Na vrhu prevala zavijemo desno na kolovoz. Ko se ta začne spuščati proti Colu, nas kačipot usmeri levo na vrh Špička/Špečka, 1008 m.

Vrnemo se nazaj do prvega razpotja in nadaljujemo proti Špičastemu vrhu, 1128 m, (oznaka) po kolovozu čez travnike. Pri domačiji Smrček (sedaj vikend) se pot vzpne skozi gozd do makadamske ceste. Nadaljujemo po cesti (križ) levo do domačije

(vikenda) Žgavec in še enkrat levo po kolovozu čez travnike do makadamske ceste, kjer je v bližini znamenje s klopco in mizo (Na Kobilici). Zavijemo desno po stezi navzgor do travnatih planjav. Ko se kolovoz začne spuščati proti Zadlogu,

nas puščica usmeri levo v gozd. Najprej hodimo po kolovozu, od katerega se levo odcepi pot, po kateri dosežemo vrh. **Sestop:** Sestopimo po poti vzpona.

Matija Turk

Vzpon: S parkirišča na robu vasi sledimo oznakam za Križno goro, 1168 m. Vzpenjamo se po kolovozu, ki zavije desno čez travnike. Čez manjši gozd pridemo do razcepa Križna gora-Javornik. Nadaljujemo

levo čez travnik po kolovozu in nato desno po poti v gozd. Nad gozdom naletimo na krajši odsek, zavarovan z jeklenico, nad katerim je levo prvi odcep za Križno goro. Nadaljujemo po travah strmo navzgor v smeri

Sv. Duha. V gozdu pridemo do drugega odcepa za Križno goro, mi pa nadaljujemo desno po kolovozni poti proti Sv. Duhu. Od cerkvice se vrnemo nazaj do razcepa v gozdu in se povzpnejo še na Križno goro.

Sestop: Vrnemo se po poti vzpona ali pa sestopimo po strmejši južni poti (v snegu in v mokrem ni primerna), ki se nekoliko nižje priključi poti, po kateri smo se povzpeli.

Matija Turk

Streliški vrh in ranč Strlice. Desno vodi pot na Javornik. Foto: Matija Turk

Streliški vrh je najbolj odročen in samoten od tukaj opisanih. Nekdaj povsem poraščen vrh so zaradi gradnje oddajnega stolpa deloma očistili in tako imamo z njega lep razgled proti Javorniku in Julijcem. Na zahodni strani vrha leži široka travnata dolina, po kateri pelje makadamska cesta iz Hrušice v smeri proti Vodiciam. Po idilični dolini vodi označena pot iz Podkrajja okoli Streliškega vrha na Javornik. To pot deloma uporabimo tudi pri našem vzponu.

Zahtevnost: Nezahtevna pohodniška tura.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1265 m

Višina izhodišča: 800 m

Višinska razlika: 465 m

Izhodišče: Podkraj, manjše parkirišče na desni (velik lesen kažipot) ob koncu vasi ob cesti Kalce–Col–Ajdoščina. WGS84: 45,8639524, 14,06279364

Javornik je priljubljen izletniški cilj tako pohodnikov kot kolesarjev, saj vodi do

Pirnatove kočice pod vrhom makadamska cesta. Nanj vodijo označene poti z vseh

strani. Pot, ki jo opisujemo, je ena daljših (najdaljša vodi s Hrušice) in manj obiskanih.

Vzpon iz Podkrajja je najlepši spomladi, ko travnate planjave dehtijo v svežem zelenju in cvetlicah. Pozimi, predvsem takoj po sneženju, se vzpon na Javornik s te strani pogosto sprevrže v utrujajočo turo. Takrat je bolje na noge natakniti krplice ali turne smuči.

Zahtevnost: Nezahtevna pohodniška tura.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višina: 1240 m

Višina izhodišča: 800 m

Višinska razlika: Skupaj pribl. 700 m

Izhodišče: Podkraj, manjše parkirišče na desni (velik lesen kažipot) ob koncu vasi ob cesti Kalce–Col–Ajdoščina. WGS84: 45,8639524, 14,06279364 Z gorenjske smeri se pripeljemo po cesti Logatec–Kalce–Hrušica–Podkraj, s primorske strani

Javornik s Streliškega vrha. V ozadju Spodnje Bohinjske gore/Peči. Foto: Matija Turk

Z gorenjske smeri se pripelje-
mo po cesti Logatec–Kalce–
Hrušica–Podkraj, s primorske
strani po cesti Ajdovščina–Col–
Črni vrh–Podkraj.

Časi: Podkraj–Streliški vrh 1 h
30 min

Sestop 1 h 15 min–1 h 30 min
Skupaj 3 h

Sezona: Vsi letni časi (po
sneženju je zadnji del vzpona
običajno nezgažen).

Zemljevid: Nanos, Trnovski gozd,
Idrijsko in Cerkljansko hribovje,
PZS, 1 : 50.000. Označena pot
na Streliški vrh na zemljevidu
ni vrisana!

Vzpon: S parkirišča na robu vasi
sledimo oznakam za Javornik,
1240 m. Vzpenjamo se po
kolovozu, ki zavije desno čez
travnike. Čez manjši gozd
pridemo do razcepa Križna go-
ra–Javornik. Nadaljujemo proti
vzhodu čez travnike in gozd. Ko
pridemo do večjega pašnika,
naredi označena pot ovinek
v desno (presekamo ga lahko
po kolovozu naravnost v smeri

našega cilja). Po strmejšem
spustu skozi gozd dosežemo
makadamsko cesto, ki pripelje
iz smeri Hrušice. Nadaljujemo
po cesti do široke travnate
doline. Od tu že vidimo Streliški
vrh, 1265 m, pravzaprav njegov
travnati predvrh. Nadaljujemo
po cesti med travniki, mimo
odcepa za Javornik in lesene

koče na desni (ranč Strlice). Na-
daljujemo po cesti proti severu
v gozd na neizržit preval, z
njega pa desno po kolovozu
do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti
vzpona. Če si zaželim malo
brezpotja, lahko nadaljujemo
po gozdnatem hrbtu proti jugu
do predvrha, ki smo ga videli iz

doline (pogled proti Postojnski
kotlini in Nanosu). Po gozdni
rebri sestopimo proti jugo-
zahodu v smeri ranča Strlice
nazaj na označeno pot (možen
tudi sestop po slabše uhojeni
markirani poti na vzhod do
poti Podkraj–Javornik in po
njej nazaj do izhodišča).

Matija Turk

Javornik, 1240 m

po cesti Ajdovščina–Col–Črni
vrh–Podkraj.

Koča: Pirnatova koča na Javorni-
ku, 1156 m, telefon 041 403 224.

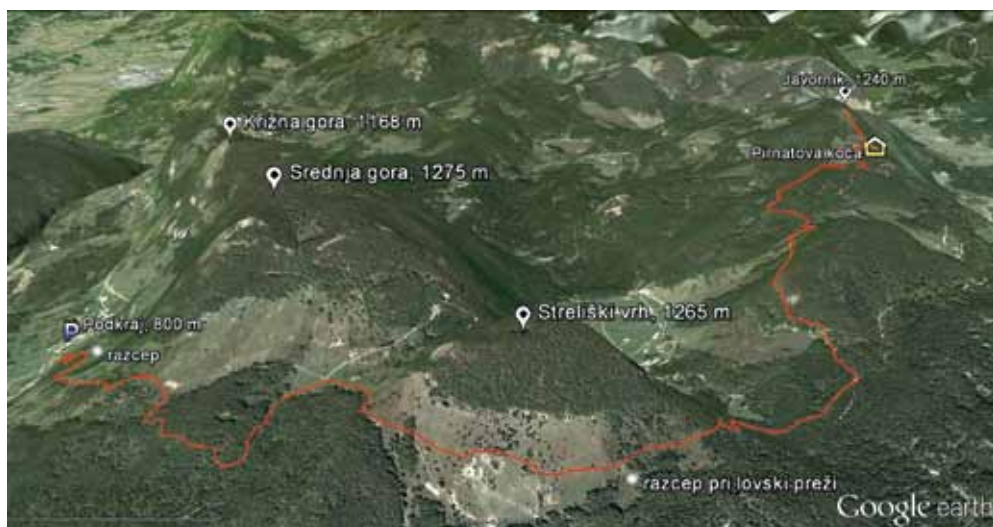
Časi: Podkraj–Javornik 2 h 30
min

Sestop 2 h
Skupaj 4 h 30 min

Sezona: Vsi letni časi (po sneže-
nju je pogosto nezgaženo).

Zemljevid: Nanos, Trnovski gozd,
Idrijsko in Cerkljansko hribovje,
PZS, 1 : 50.000.

Opis poti: S parkirišča na robu
vasi sledimo oznakam za
Javornik, 1240 m. Vzpenjamo
se po kolovozu, ki zavije desno
čez travnike. Skozi manjši gozd
pridemo do razcepa Križna
gora–Javornik. Nadaljujemo
desno v smeri Javornika, čez
travnike in zaplate gozda. Ko
pridemo do večjega pašnika,
naredi označena pot ovinek
v desno (presekamo ga lahko
po kolovozu naravnost v smeri
Streliškega vrha). Po strmejšem
spustu skozi gozd dosežemo

makadamsko cesto, ki pripelje
iz smeri Hrušice. Nadaljujemo
po cesti do široke travnate
doline. Sredi travnikov stoji
lesena koča (ranč Strlice), kjer
nas kažipot usmeri desno
navzgor po travnatih pobočjih.
Višje, na travnati planjavi,
se pot usmeri pod vzhodna

pobočja Streliškega vrha,
1265 m. Po kolovozu pridemo
do razpotja pri lovski preži
(levo vzhodna pot na Streliški
vrh), od koder nadaljujemo
proti Javorniku. Markacije nas
vodijo po kolovozu, ki se spusti
v gozd, in kmalu dosežemo
makadamsko cesto. Po njej

zavijemo desno in sledimo
markacijam še dva kilometra in
pol do planinske koče. Od koče
gremo levo in v 10 minutah
dosežemo razgledni stolp na
vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti
vzpona.

Matija Turk

Aignerhöhe, 2104 m

A Radstadske Ture

Aignerhöhe je mizast vrh, nekakšna rama nad planino Aigneralm. Priporočam ga

vsem, ki se prvič napotijo v gore nad Zederhausom. Turni smuk je lahek, obenem

se bomo orientirali in razgledali po naslednjih ciljih. Zaradi svoje priljudnosti je

Aignerhöhe najbolj obiskan cilj v okolici, konkurenco mu dela morda le Schöpfung na nasprotni strani doline. Posebej privlačno je vijuganje po enakomernem vršnem pobočju, ki pa zna biti žal že dodobra zvoženo od predhodnikov. Ambicioznejši turni smučar se bo z Aignerhöhe podal dalje do bližnjega Stampferwanda. Ta ponudi strmo južno pobočje, ki se proti vrhu oži v grapo. Druga možnost je prečenje do bližnje Labspitze in nato spust direktno proti planini Neuseßwirtalm. Treba je imeti nekaj smisla za orientacijo. Tretja možnost je nadaljevanje proti Taferlnocku, pri katerem pa moramo paziti na strmino pred istoimensko škrbino (možnost zdrsa ali plazu!). Vse tri dodatne variante so bistveno zahtevnejše od spusta z vrha Aignerhöhe, ki je primeren tudi za začetnike.

Pobočja Aignerhöhe na desni, navišji vrh na fotografiji je Stampferwand. Foto: Tomaž Hrovat

Schöpfung, 2143 m

A Radstadske Ture

Predvrh Schöpfinga, pod njim Aigneralm Foto: Tomaž Hrovat

Schöpfung je nekakšen brat dvojček, zrcalna preslikava Aignerhöhe. Osebnost ga imam rajši zaradi več razlogov. Kardarkoli sem se vzel nanj, sem prišel po malce drugačni poti. Z njegovega vrha (ki je ravno tako le rama) se markantni Großes Mosermandl prikaže kot na dlani. Čez glavno dolino gledamo tudi proti mračnim kriticam Weißecka. Tja bomo šli, ko bomo res pripravljeni, si rečemo. In ne nazadnje, možnosti za spust s Schöpfinga je še več kot tistih za vzpon. Pogumno v njegovo grapasto razbrazdano pobočje, nekje bomo zagotovo našli nedotaknjen pršič!

Zahtevnost: Lahka turnosmučarska tura.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 2143 m

Višina izhodišča: 1370 m

Višinska razlika: 800 m

Zahtevnost: Lahka turnosmučarska tura.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema.

Nadmorska višina: 2104 m

Višina izhodišča: 1370 m

Višinska razlika: 750 m

Izhodišče: Parkirišče Wald na koncu lokalne ceste. WGS84: 47,18277038, 13,43578228

Peljemo se skozi karavanški predor proti Salzburgu. Z avtoceste skrenemo takoj za predorom Katschberg in namesto proti St. Michaelu zavijemo levo proti Zederhausu (20 km lokalne ceste) ter nadaljujemo do parkirišča na koncu ceste.

Parkirišče je prostorno, čeprav je število avtomobilov na lepo nedeljo lahko tudi trimestno!

Časi: Vzpon 2 h–2 h 30 min

Spust 1 h

Skupaj 3 h–3 h 30 min

Sezona: December–marec.

Vodnik: Skitourenführer Österreich, Band I, Alpinverlag, 2009.

Zemljevid: Lungau-Radstädter Tauern, Kompass, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča se napotimo desno po cesti in nad sabo kmalu zagledamo neugledno nedokončano hišo (tretja faza je trajno stanje). Mimo nje in kratko skozi gozd do planine Neuseßwirtalm. Do sem je 15 minut, ravno prav za ogrevanje in prvi požirek. Naprej pa

nezgrešljivo po položni dolini do idilične planine Aigneralm, pri kateri se turni smuki pahljačasto razprše. Za vzpon na Aignerhöhe, 2104 m, tik pred planino (pred mostičkom) zavijemo desno in gremo skozi vedno redkejši gozd do vršnega pobočja.

Prečkamo pod električnim daljnovodom in brez orientacijskih težav smo na vrhu.

Spust: Poteka po poti vzpona.

Tomaž Hrovat

Izhodišče: Parkirišče Wald na koncu lokalne ceste. WGS84: 47,18277038, 13,43578228 Peljemo se skozi karavanški predor proti Salzburgu. Z avtoceste skrenemo takoj za predorom Katschberg in namesto proti St. Michaelu zavijemo levo proti Zederhausu (20 km lokalne ceste) ter nadaljujemo do parkirišča na koncu ceste. Parkirišče je prostorno, čeprav je število avtomobilov na lepo nedeljo lahko tudi trimestno!

Časi: Vzpon 2 h 30 min–3 h

Spust 1 h

Skupaj 3 h 30 min–4 h

Sezona: December–marec.

Vodnik: Skitourenführer Österreich, Band I, Alpinverlag, 2009.

Zemljevid: Lungau-Radstädter Tauern, Kompass, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča se napotimo desno po cesti in nad sabo kmalu zagledamo neugledno nedokončano hišo (tretja faza je trajno stanje). Mimo nje in kratko skozi gozd do planine

Neuseßwirtalm. Do sem je 15 minut, ravno prav za ogrevanje in prvi požirek. Naprej pa nezgrešljivo po položni dolini do idilične planine Aigneralm, pri kateri se turni smuki pahljačasto razprše.

Prečimo planino in na njenem koncu dosežemo še en mostiček, ki ga prekoračimo. Zdaj gremo proti levi, lahko naravnost, lahko pa bolj v okljuku do začetka krnice Urbankar. Na predvrhu dosežemo čuden

objekt, nekakšen velikanski dimnik, ki je avtocestni pre-zračevalnik. Nadaljujemo po odprtem pobočju na mizasti vrh.

Spust: Poteka po poti vzpona.

Tomaž Hrovat

Großes Mosermandl, 2680 m

A Radstadske Ture

Mosermandel dominira nad Riedingtalom s svojo ostro, šilasto pojavo. Prijatelj je po opravljeni turi je dejal: "To

pa je pravi *mandelj!*" Da ga varno in uživaško pospraviš v žep, se mora poklopiti kar nekaj dejavnikov. Prvi je zares

stabilna snežna odeja. Vršne strmalni so namreč enakomerno strme, sicer šolski primer plazovitega območja. Potrebno je

ujeti dobro uležan firn in priti zgodaj, zares zgodaj. 1350 višinskih metrov vzpona nam bo namreč vzelo štiri ure, pobočje pa bodo začeli lizati že prvi sončni žarki. Poleg premišljene logistike potrebujemo še primerno kondicijo, solidno smučarsko znanje in poznavanje tehnike gibanja s cepinom in derezami. Zadnjih sto metrov je namreč smučljivih le v zares v idealnih razmerah, običajno pa na neki točki pustimo smučī in dostopimo do razglednega vrha. Torej tura samo za izkušene turne smučarje, ki jim bo *mandelj* nepozabna trofej.

Großes Mosermandl s ture na Labspitze Foto: Tomaž Hrovat

Zahtevnost: Zahtevna turnosmučarska tura.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2680 m

Višina izhodišča: 1370 m

Višinska razlika: 1350 m

Izhodišče: Parkirišče Wald na koncu lokalne ceste. WGS84: 47,18277038, 13,43578228

Weißeck, 2711 m

A Radstadske Ture

Weißeck ima vse, kar imajo veliki. Ker je zares velik. Ker je zahteven. Mnogo terja in mnogo da. Terja znanje, izkušnje, fizično pripravljenost, smisel za orientacijo, premišljenost, nekaj poguma. In nagradi s čudovito gorsko panoramo, razgibanim reliefom, zadovoljstvom nad opravljenim delom, občutkom, da si mu bil dorasel. Podobno kot

pri alpinističnem vzponu. Roko na srce, ta turni smuk se spogleduje z alpinizmom. Vsekakor pa so tovrstne izkušnje za zanesljivo in sproščeno izvedbo ture več kot dobrodošle.

Že pri vzponu opravimo pravzaprav dve turi. Na Weißeck se namreč vzpnemo preko njegovega vazala Felskarspitze, ki je sam po sebi zaključena tura.

Pravzaprav je s Felskarspitze priporočljivo opraviti enkrat prej, tako imamo logistiko vzpona že naštudirano in nam za Weißeck ostane le še druga polovica. Spust poteka namreč popolnoma drugje – spustimo se v brezno nam neznane krnice Ödenkar z malce cmoka v grlu zaradi popolnega nepoznavanja zahtevnega terena pod sabo.

Na Weißeck se podamo kot na eno zaključnih tur v sezoni. Kondicijsko smo na vrhu, poleg tega pa gora šele takrat poda ključ do svojih vrat; krnica Ödenkar ima namreč skrajno severno lego in za varen spust je nujno treba počakati na popolnoma zanesljive snežne razmere.

Zahtevnost: Zahtevna turnosmučarska tura.

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, cepin in dereze.

Nadmorska višina: 2711 m

Višina izhodišča: 1350 m

Višinska razlika: 1400 m

Izhodišče: Parkirišče Wald na koncu lokalne ceste. WGS84: 47,18277038, 13,43578228 Peljemo se skozi karavanški predor proti Salzburgu. Z avtoceste skrenemo takoj za predorom Katschberg in namesto proti St. Michaelu zavijemo levo proti Zederhausu (20 km lokalne ceste) ter nadaljujemo do parkirišča na koncu ceste. Parkirišče je prostorno, čeprav je število avtomobilov na lepo nedeljo lahko tudi trimestno!

Časi: Vzpon 4 h

Spust 2 h

Skupaj 6 h

Sezona: Konec aprila (maj).

Vodnik: Skitourenführer Österreich, Band 1, 2. Auflage, 2009. Alpinverlag.

Zemljevid: Lungau-Radstätter Tauern, Kompass, 1 : 50.000

Vzpon: Tik pred koncem parkirišča v Waldu krenemo levo navzdol po poti proti potoku Riedingbach. Takoj pri gozdni hiši gremo strmo navzgor preko senožeti in dalje v

Weißeck z dobro vidno krnico Ödenkar, po kateri poteka spust Foto: Tomaž Hrovat

Großes Mosermandl, 2680 m

Radstadske
A Ture

Peljemo se skozi karavanški predor proti Salzburgu. Z avtoceste skrenemo takoj za predorom Katschberg in namesto proti St. Michaelu zavijemo levo proti Zederhausu (20 km lokalne ceste) ter nadaljujemo do parkirišča na koncu ceste. Parkirišče je prostorno, čeprav je število avtomobilov na lepo nedeljo lahko tudi trimestno!

Časi: Vzpon 4 h

Spust 2 h

Skupaj 6 h

Sezona: Marec (april).

Vodnik: Skitourenführer Österreich, Band I, Alpinverlag, 2009.

Zemljevid: Lungau-Radstädter Tauern, Kompass, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča gremo naravnost skozi lesu in preko travnika v ozko slikovito sotesko potoka Riedingbach. Ves čas gremo po solidnem kolovozu in se, ko prispemo na čistino, priključimo gozdni cesti, ki vodi višje po dolini (tudi po njej je možen dostop). Zdaj smo pri

vznožju Mosermandla, 2680 m, ki je visoko nad nami. Krenemo v pobočje po dovozni cesti za planino Jakoberalm, 1839 m, (smerna tablica) in v vključih dosežemo veliko krnico Jakoberkar. Planina Jakoberalm je desno od nas in nam prav do nje ni treba hoditi. Obrnemo

se proti levi in preko nekaj kont dosežemo zgornje pobočje Mosermandla, ki je tako lepo vidno iz doline. Vzpenjamo se po njem, pobočje se oži in postavlja pokonci. Glede na razmere in svoje sposobnosti snamemo smuči in dosežemo vrh.

Spust: Poteka po smeri vzpona, do doline se bomo izdatno nasmučali. Če smo bili zgodnji, bomo nagrajeni z optimalnim firnom. V Riedingtalu si lahko že čestitamo, ostane nam še slabe pol ure spusta po soteski nazaj do avta.

Tomaž Hrovat

Weißbeck, 2711 m

Radstadske
A Ture

gozd. Sledimo kolovozu, običajno tudi kakšni sledi predhodnikov. Po kakšni uri vzpona dosežemo jaso z opuščeno planino Gspanndlalm. Nadaljujemo skozi vedno redkejši macesnov gozd in končno dosežemo gozdno mejo. Pri miniaturni lovski kočici počijemo in se naužijemo razgledov. Krnico In der Hölle (po naše "v pekle" – pozimi je mraz res peklenski, pogledi pa nebeški) obdajajo dolomitske špice Seewanda na levi in na desni čakati masiv Weißbecka.

Nadaljujemo z vzponom skozi krnico in v njenem strmem zatrepu izstopimo levo na greben. Po njem gremo kratko na vrh Felskar Spitze, 2506 m. Od tu je zadnja strmina proti Weißbecku videti prav strašljiva, vendar je vse skupaj lažje, kot se zdi. Z nje nadaljujemo po veznem grebenu, s samo strmino pa se spopademo s smučmi na nahrbtniku (v trdem bomo potrebovali tudi cepin in dereze). Vrh Weißbecka je mizast in prostran. Udobno se odpočijemo z zavedanjem, da nas najzahtevnejše še čaka.

Spust: Po položnem, skoraj ravnem vršnem terenu krenemo proti severu, podkvašta krnica Ödenkar pa se pokaže pred nami, kot bi se udrta zemlja. V meglenem terenu je iskanje tega prehoda vsekakor skrajno nevarno, saj vstop v krnico zapirajo velikanske opasti. Vstopno mesto je na skrajni desni, tam s

smučmi bočno zdrsimo v žleb, ki se po nekaj metrih razširi v krnico. Smuka skozi krnico je najlepši del spusta. Na koncu krnice še nekaj časa sledimo padnici proti desni, nato pa poiščemo prehode skozi ruše na melišča proti levi in nadaljujemo s spustom naravnost proti jezeru, ki se blešči pod nami.

Pri jezeru se spust tudi zaključí. Zaradi poznega letnega časa je nato vsak meter na smučkah podarjen. Običajno nas čaka nekaj hoje po kolovozu skozi sotesko Riedingtala, ki pa ob veličastnosti celotne ture mine, kot bi trenil.

Tomaž Hrovat

Muhaste zime in turnosmučarske muke

Zederhaus

Časi so pač taki, da se ne cedita med in mleko. Celo snega ni kaj prida zadnja leta. Pa vendar, ga bo letos prinesel genovski ciklon ali bodo to mrzle sape severa, se sprašujemo turnosmučarski navdušenci. Vprašanje za milijon dolarjev. Od odgovora je odvisno, kam bo romal turni smučar v iskanju snega kot ovca za pastirjem.

V pretekli sezoni (PV 12/2011) smo tako ponujali Dolomite, ki pa so ostali pretežno poprasto suhi. Skoraj zagotovo – v suhoparnem jeziku statistike: z veliko verjetnostjo – pa se snežni milijon vsako leto skriva v Zederhausu. Dobi ga namreč tako s severa kot z juga, gre za področje v nekakšni presečni množici zračnih mas, ki odlagajo belo obilje. Zederhaus se nahaja na

južni strani Nizkih Tur v podskupini Radstädter Tauern (Radstadske Ture).

Nekaterim našim turnim smučarjem je že poznan, vendar verjamem, da bo sistematičen pregled v tem zapisu dobrodošel tudi tistim, ki so ga že obiskali. Možnosti za ture je obilo, v nekaj letih obiskovanja je težko opraviti vse zanimive turne smuke tega sicer majhnega področja.

Besedilo: Tomaž Hrovat

Zederhaus

Lungau je najjužnejša pokrajina avstrijske zvezne dežele Salzburg in velja za salzburško Sibirijo. In znotraj tega je slepa dolinica, ki je njen hladilnik – to je Zederhaus. Zederhaus je bil do zgraditve turske avtoceste pozabljeno zakotje, z odprtjem najdaljšega predora na avtocesti (Tauerntunnel) pa je lahko prometno dostopen tako s severa kot z juga. Avtocestno telo predstavlja poleg tranzitne prednosti tudi precejšen tujek v idilični dolinici, vendar lokalna skupnost kljub temu uspešno upravlja z lokalnim naravnim parkom Riedingtal. Park obsega 36 kvadratnih kilometrov

Pogled na Weißbeck s ture na Labspitze
Foto: Tomaž Hrovat

severnega dela Zederhaus, kjer se skrivajo najlepši turni smuki. Najvišji vrh parka je Weißeck, 2771 m, ki je obenem tudi najbolj zaželen in najbolj zahteven turnosmučarski cilj.

Zederhaus šteje dobrih tisoč duš, dodatna četrtnina postelj pa je na razpolago turistom, povečini ravno turnim smučarjem. Osrednja turnosmučarska postojanka v razpotegnjenem obcestnem zaselku brez vaškega jedra je nedvomno gostilna Kirchenwirt (nasproti cerkve). Njen lastnik Peter je razvil pravi turnosmučarski turizem. Gore pozna kot svoj žep, in ko ga vidiš smučati, mimogrede podvomiš v svoje sposobnosti tega početja. Nekaj sto metrov dalje se ob cesti nahaja konkurenčna gostilna Jägerwirt. Tamkajšnji gostilničar mi je ostal v posebno prijaznem spominu, ko mi je na vprašanje o zgodnjem zajtrku dobrovoljno in brez cinizma odvrnil: "Ni problema, samo povejte, kdaj bi ga želeli. Lahko tudi ob treh zjutraj, če vam ustreza." Poleg gostiln je na razpolago še več privatnih namestitev in kmečkih turizmov. Prav za turne smučarje so oblikovali posebno enotno cenovno ponudbo prenočišč, ki vključujejo zgodnji zajtrk in čaj za na pot.

Za nas je Zederhaus sicer dosegljiv tudi kot enodnevni turnosmučarski

izlet, saj ga iz Ljubljane dosežemo v dobrih dveh urah avtomobilske vožnje. Ob visokih cenah goriva, stroških predora in vinjete je to sicer precej zabeljeno, zato si je smiselno privoščiti dvo- ali večdnevno turo. Saj ne da je ceneje, strošek na enoto je manjši. In enot, torej turnih smukov, je več. To pa je tisto, kar šteje.

Vzpon na Weißeck - krnica V peklu

Foto: Tomaž Hrovat

Planina Aigneralm

Foto: Tomaž Hrovat

Nad jezerom Schlierersee se dviguje markantni Riedingspitze, 2266 m. Foto: Tomaž Hrovat

Vzpon skozi krnico V peklu, desno pobočja Weißecka Foto: Tomaž Hrovat

In kar je v Zederhausu morda najzanimivejše – sezona traja praktično pol leta! Z istega izhodišča imamo namreč idealne možnosti za zgodnje zimsko ogrevanje, za ture, ki zahtevajo dobro uležan marčevski firn, in na koncu tiste v skritih krnicah, kjer sneg obleži pozno v pomlad.

Pregled turnih smukov

Osnovno izhodišče je zaselek Wald oz. skrajna točka lokalne ceste, ki se nadaljuje iz Zederhausu proti severu in konča z obračališčem točno pod južnim vstopom v turski avtocestni predor. Zelo nenavadno izhodišče. Skratka, tudi če prihajamo prvič in v jutranjem mraku, je nemogoče zaiti. Parkirišče je prostorno in udobno. Glavnina turnih smukov se nahaja v podkvasti dolini potoka Kesselbach, ki jo dosežemo od izhodišča proti desni. Najlažji turni smuk poteka z Aignerhöhe, 2104 m, ki pa ga lahko malce zabelimo z nadaljevanjem na Stampferwand, 2342 m, ali na Taferlnock, 2375 m.

Drugi lažji turni smuk je na nasprotni strani doline s Schöpfiga, 2143 m. Odlikujejo ga več možnosti spusta in navadno odlične snežne razmere. Schöpfig v resnici niti ni pravi vrh, temveč nekakšna rama pred zahtevnejšim Kleines Mosermandlom, 2538 m, ki pa ga dosežemo iz krnice Urbankar. Če so njegove strmine plazovite, lahko nadaljujemo čez strmo škrbino do Schliererspitze, 2402 m.

V dolini imamo še lep turni smuk z Labspitze, 2222 m, ki pa je v spodnjem delu orientacijsko malce zahtevnejši. Od planine Neuseßwirtalm moramo

Vršno pobočje Schöpfiga Foto: Tomaž Hrovat

INFORMACIJE

Kako do izhodišča: Ljubljana–Zederhaus, 200 km, dve uri vožnje. Peljemo se skozi karavanški predor proti Salzburgu. Z avtoceste skrenemo takoj za predorom Katschberg in namesto proti St. Michaelu zavijemo levo proti Zederhausu (20 km lokalne ceste). Skozi Zederhaus zapeljemo naravnost naprej do parkirišča Wald na koncu ceste. Zadnji del ceste je včasih zasnežen ali poledenel, vendar ni strm.

Vodnika: Skitourenführer Österreich, Band I, Alpinverlag, 2009; Tourenführer Naturpark Riedingtal, TVB Zederhaus, 2005.

Spletne povezave: <http://www.naturpark-riedingtal.at/>, <http://skitouren.perfectmedia.at/de/03.html>, <http://www.zederhaus.at/>, <http://vimeo.com/22782560>, <http://vimeo.com/10470538>.

Zemljevida: WK 202 Radstädter Tauern-Katschberg-Lungau, Freitag&Berndt, 1 : 50.000; Lungau-Radstädter Tauern, Kompass, 1 : 50.000.

Krnica Ödenkar Foto: Tomaž Hrovat

poiskati prehod desno preko potoka in skozi strm gozd, nato pa po lepih kontah na vrh. Tura tehnično ni zahtevna, je pa manj obljudena kot ostale.

S parkirišča se lahko podamo naravnost v Riedingtal v primeru, da je naš cilj Großes Mosermandl, 2680 m, ki pa je zahtevnejša trofeja. Priporočljiv je obisk v pomladanskih mesecih, gornje vesine so namreč strme in izpostavljene plazovom. Definitivno bi bila to najmarkantnejša tura v dolini, če ne bi bilo sosednjega Weißecka, 2771 m, ki je doživetje zase. Na Weißeck se odpravimo s parkirišča (takoj na levo stran potoka) čez Felskarspitze, 2506 m, ki je sicer tudi hvalevredna samostojna tura.

Zadnjo spomladansko turo na odmaknjeno Jägerspitze, 2508 m, je smiselno izvesti, ko je cesta mimo planine Schliereralm že kopna, tako da si dostop lahko skrajšamo z gorskimi kolesom.

Za ljubitelje res odmaknjenih koticov priporočam še Balonspitze, 2485 m, do katere dostopimo (dobesedno) od vaške cerkve v Zederhausu.

Če boste opravili vse zgoraj navedene turne smuke, se lahko štejete za solidnega, a še zdaleč ne popolnega poznavalca Zederhausu!

V posamičnih opisih v prilogi bomo predstavili štiri tipične, a po značaju raznolike turne smuke v Zederhausu. Kdor se bo navdušil, bo kasneje zlahka sam nadaljeval raziskovanje tega prijetnega turnosmučarskega področja.

Pohod na Kamniško sedlo

Samostojen vzpon skozi oči enajstletnice in osemletnika¹

Besedilo: Ajda in Žan Auersperger

Načrt za soboto je bil vzpon na Kamniško sedlo. Že med tednom sva spremljala vremensko napoved. Vmes je zapadel sneg, ki pa se je hitro talil. V petek sva zadnjič preverila vremensko napoved in ugotovila, da je dobra. Tudi Kamniško sedlo je bilo skoraj kopno. Zato sva začela pripravljati opremo za na turo. Na internetu sva še pogledala, ali je koča odprta, in ugotovila vozni red avtobusov.

Zjutraj naju je ob pol šestih zbudila budilka. Pojedla sva zajtrk, se oblekla v hribovska oblačila in odpešočila do kamniške avtobusne postaje. Šofer naju je sumničavo gledal in vprašal: "Kam pa vidva?"

"V Kamniško Bistrico," sva odgovorila. Šofer je še nekaj godel, da ga sploh nisva razumela, midva pa sva mu pokazala dovoljenje staršev. Šofer si ga je ogledoval in še vedno nezaupljiv vprašal: "Kako pa naj vem, da je to od staršev?"

Pokazala sva mu še podpis spodaj in končno nama je verjel. Plačala sva mu in se odpeljala proti Bistrici. Avtobus naju je odložil pri planinskem domu v Kamniški Bistrici, ki ga dobro pozna s prejšnjih izletov. Mimogrede sva dala osličkoma pri domu nekaj trave in ju fotografirala za spomin. Nato sva odšla naprej po cesti do table, ki označuje začetek poti na Kamniško sedlo. Kmalu sva premagala prvi strm vzpon mimo Galerij in spodnje postaje žičnice. Na poti sva videla veliko mišk in jih skušala uloviti. O nama so si verjetno mislile, da imava reflekse kot crknjen konj. Srečala sva tudi prijazno planinko, ki naju je razveselila s podatkom, da bodo kmalu

sнемali drugi del filma *Gremo mi po svoje*. Kmalu sva prišla do Pastircev. Tam sva pomalicala in se pripravila na vroč dan.

V ruševju nad Pastirci je bilo, kot sva domnevala, zelo vroče. Ustavila sva se

na Kamrici in jo raziskala. Našla sva avrikelj in encijan. Nato sva pohitela, da bi ušla še večji vročini in čez nekaj manjših snežišč hitro prišla na vrh sedla. Na vrhu sva si ogledala razgled na Okrešelj in slap Rinko globoko spodaj. Nato sva šla do koče, ki je bila le zasilno odprta. Poklepetala sva z oskrbnikom in si naročila multi solo. Pri koči so vojaki s helikopterji naredili prepah in Žanu odpihnilo kapo.

Začela sva se spuščati. Snežišča so se začela spreminjati v potočke. Hodila sva previdno, da ne bi v dolino pritovorila polnih gozdarjev vode. Na poti navzdol sva videla še jato kavk. Hitro sva spet prišla do Pastircev. Preoblekla sva se v kratke hlače in nadaljevala pot proti Bistrici. Srečala sva skupino prijaznih hrvaških planincev, ki so nama čestitali. Spust je hitro minil in kmalu sva bila spet v Bistrici. Tam sva se okrepčala v koči. Časa do odhoda avtobusa je bilo še veliko, zato sva raziskala izvir Kamniške Bistrice. V jezercu sva odkrila majhnega rakca,

Kamniško sedlo Foto: Aleš Omerza

kar pomeni, da je voda čista. Nato sva se šla igrat na igrišče pri domu. Tam je Žan padel z igrala na hrbet. Opazila sva avtobus in vstopila. Šofer je vprašal, kje sva bila, in odgovorila sva mu, da na Sedlu. Tudi šofer nama je čestital in odpeljali smo se nazaj v Kamnik. Na Šutni sva si privoščila še sladoled in šla domov. Na turi nama je bilo zelo lepo in komaj čakava na naslednjo. 🍷

¹ Pričujoči prispevek je delo 11-letne deklice, ki je s svojim tri leta mlajšim bratom leta 2010 zaključila Slovensko planinsko pot. Ajda se je v okviru matičnega planinskega društva izobraževala za varno hojo v gore, se udeležila planinske šole in zimskega tečaja. Ravno tako sta se z bratom udeležila akcije Ciciban planinec in prejela srebrni znak. Za hojo v gore sta ju navdušila starša, ki ju pri tem tudi podpirata. Marsikomu njuno početje, opisano v članku, ne bo povšeči, vendar se mlada planinca tu le nekoliko razlikujeta od ostalih otrok. Sta samostojna in pripravljena na dejanja, ki se jih večina njihovih vrstnikov verjetno sploh ne zaveda. Uredništvo seveda z objavo članka ne želi spodbujati k takim dejanjem, temveč samo prikazati, da so med otroki tudi takšni, ki radi naredijo nekaj sami brez spremstva svojih staršev, seveda pa z njihovim popolnim zaupanjem. *Uredništvo*

Afriške zmajeve gore

*Po pogorju Drakensberg v Lesotu
in Južnoafriški republiki*

Odločitvi, da sva se znašla v afriški državi, kjer imajo smučišče, rudnike diamantov, zaledenele slapove, ogromno vrhov preko 3000 metrov, stopinje dinosavrov in jamske slikarije Bušmanov, je botrovalo dejstvo, da njena najnižja točka leži na 1433 metrih nad morjem.

Besedilo: Petra Duhannyo

Izgubljena v TNP

Na vhodu v nacionalni park TNP sva plačala prostor za kampiranje in vstopnino ter se zvedavo ozirala po obetajočih rjavo rumenih travnatih strminah. To ni opis Triglavskega narodnega parka. TNP, v katerem sva začela svoje

prvo hribolazenje v Lesotu, se imenuje Tse'hlanyane National Park, kratice pa so prav takšne kot pri našem parku. Območje opisanega parka se razteza na severu Lesota, v osrčju gorovja Maluti. Z valovito travo poraščeni hribi, vmes le tu pa tam zaplate skal, tvorijo odličen kontrast z modrim nebom. Posebnost je tudi gozd, ki je sicer v tej deželi izjemno redek. To je gozd avtohtonega zimzelenega, grmičastega drevesa *Leucosidea sericea*, ki je skoraj enako široko kot visoko. Njegovi rumenkasto

Zajtrk pred vzponom na 3257 metrov visoki Hodson's Peak Foto: Petra Duhannoy

zeleni zvezdnati cvetovi so le še dodajali intenzivnost barvnemu kontrastu neba in zemlje.

Že videz okolice nama je dal slutiti, da bova višje težko našla vodo. Res sva kasneje le težka lovila kapljice, ki so se talile iz ledu na skalah. Višje ko sva se vzpenjala, manj je bilo vode in gozda in vedno več trave. Začela sva srečevati pastirje. Tako sva nekje na 3000 metrih, blizu sedla Holomo, poskušala pokramljati z mladim pastirjem. Sporazumeli smo se le toliko, da sva izvedela, da želi od naju malo hrane, ki jo je tudi dobil. Zavit je bil v pisano volneno odejo, ki je ena izmed značilnih prilagoditev Lesotcev na oster mrz.

Ker sta se najini vetrovki precej slabše kosali z nepričakovanim afriškim mrazom, sva jo s sedla kmalu mahnila proti drugi dolini. Pojavljati so se začele ograjene samotne hiške in hlevi, kamor so proti večeru zganjali drobnico.

Zjutraj sva spočita krenila na pot v pričakovanju novega dne. Hodila sva skozi idilične vasice z okroglimi slamnatimi hišami, okrog katerih so tekali bosopeti otroci, zvedavi pogledi odraslih pa so se po najinem pozdravu takoj spremenili v širok nasmeh. Stalno sva pogledovala na zemljevid, vendar se doline, reke in vrhovi na terenu nikakor niso skladali z narisanimi. Kažipotov oziroma označb pa ni bilo. Da hodiva po neke vrste stezi, sva ugotavljala po bobkih, ki so jih na tleh pustile ovce. Dobro, da so bili na poljih koruze in sirka domačini, ki sva jih poskušala vprašati, kje sva. Kljub trudu sva ostala brez potrebnih podatkov o položaju. Po dolgem tuhtanju, nadaljevanju poti zgolj po občutku in cesti, kjer sva po treh dneh zopet zagledala avto, sva ugotovila, kje sva najverjetneje. To pa ni bilo ravno tam, kamor sva nameravala. Drugačna pot sonca pod

Jezerce v osrčju južnega dela Drakensberg Foto: Petra Duhannoy

ekvatorjem naju je povsem zmedla, tako da sva se znašla 70 kilometrov proč od zastavljenega cilja. A nič zato, saj nama je poučna lekcija o gibanju sonca postregla z divjimi dolinami, prijaznimi domačini in spoznanju o napačnosti najine logike.

Zajahajmo zmaja

Preko nekdanje jahalne poti za tovarne živali sva zajahala zmaja. Cesta, ki se je vzpenjala do prelaza Sani Pass na 2873 metrih, je bila za motorna vozila odprta šele v petdesetih letih preteklega stoletja. Cikcakasto se spušča z gorske planote Lesota proti gorovju Drakensberg, tako imenovanim Zmajevim goram, ki so najvišja gorska veriga južne Afrike, obenem pa tudi naravna meja med Lesotom in Južnoafriško republiko. Danes je cesta v precej boljšem stanju kot ob izgradnji, pa vendar cariniki na južnoafriški strani vožnjo preko prelaza dovoljujejo le terenskim vozilom. Kombi javnega prevoza, s katerim sva potovala, še zdaleč ni zadoščal tem merilom, tudi število potnikov je krepko prekoračilo dovoljene standarde. A moč poznanstev in nekaj skrito podarjenega denarja sta tudi tukaj uspešno delovala.

Na južnoafriški strani sva gibanje vozila zamenjala z gibanjem telesa. Dolina reke Gxalingenwa je nudila tolmune bistre, mrzle vode. V daljavi sva zagledala črna pobočja in sprva nisva vedela, za kaj gre. Ko sva prišla bližje, sva ugotovila, da je črnina požgana trava. Le prašna suha potka, preko katere ogenj ne gre, se je kot kača vila v drugi barvi. Tudi del okoliških hribov je bil popolnoma črn, potem sredi hriba ravna črta in na drugi strani hriba rjavo rumena trava. V višjih predelih pa zopet valovita trava, tu in tam kakšna manjša struga z zaplatami ledu. Zopet bolj podobno lesotski strani; no, saj sva se popolnoma približala meji.

V daljavi sva zagledala skupinico popotnikov, ki se nama je približevala. Ko smo se srečali in sva videla, da so

Camel Rocks - kamelje skale v bližini reke Pholela
Foto: Petra Duhanoy

obuti v gumijaste škornje, sva sklepala, da verjetno niso turisti. Spraševala sva se, kaj le prenašajo v vrečah, navezanih na hrbtih. Kasneje sva izvedela, da so bili Lesotci, ki po več dni hodijo preko hribov in čez mejo v Južnoafriško republiko tihotapijo – velikokrat marihuano. Midva sva bila tam z drugačnimi nameni. Po prespani noči pod vrhom Hodson's Peak sva se podala nanj. Strma potka naju je vodila do zadnjega

Blazinica cvetja pod Hodson's Peakom
Foto: Petra Duhanoy

dela. Po skalni poči sva se skobacala na vrh. Pogledi s 3257 metrov visoke gore, domačinom znane pod imenom Masobasoba, so se odpirali na hribovje Lesota in proti nižini južnoafriške province KwaZulu Natal.

Urno sva nadaljevala in nekoliko nižje je barva reke Pholela blagodejno vplivala na stalno črno in rjavo barvo pokrajine. Ko sva pokukala preko sedla na drugo stran, so hribi zamenjali obleko, bili so zeleni. Med visoko travo se je našla tudi kakšna roža. Na pobočjih hribov pa so se kot veliki možicli risali skalni stolpi raznovrstnih oblik. Skalne tvorbe – Camel Rocks (kamelje skale) – in jezerca so pokrajino naredili nepopisno lepo. Pridih življenja pa so dali trop ogromnih pavijanov, vrsta

gazel in čreda volovskih antilop. Bližnje srečanje z njimi me ni najbolj razveselilo. Kar pasle so se v najini neposredni bližini, nekatere so se začele celo približevati. Skratka, niso se dale motiti pri večernem obedu. Navsezadnje sva midva prišla k njim na obisk, zakaj bi se torej one umikale.

"Pojdiva raziskat še eno dolino Zmajevih gora"

Ob cesti sva štopala, bilo nama je vseeno, v katero dolino prideva, saj so po informacijah sodeč vse zanimive. Greva pač tja, kamor dobiva vožnjo. Bele Južnoafričane sva spoznala kot precej prestrašene glede varnosti. Precej se bojijo temnopoltih, zbalii so se za najino varnost, ko so naju – belca – videli ob cesti. Hoteli so naju zaščititi, zato so radi ponudili prevoz. Zapeljali so prav do izhodišča trekinga, do kampa, kjer je vstop v park. Na južnoafriški strani gorovja Drakensberg so gorske poti označene, opremljena sva bila z natančnimi zemljevidi, tako da sva se brez obotavljanja zagrizla v pot proti vrhu Monk's Cowl na 3228 metrih. Ta je stisnjen v sendvič med vrhovoma Champagne Castle in Cathkin Peak. Strmo pobočje z redkimi drevesi in slapove, ki so bili tedaj bolj sušni, je zamenjala travnata planota. Nad ravnino pa so se dvigali omenjeni trije vrhovi. Skalnati, masivni in navpični so štrleli iz ravnice. Zaradi lažje dostopnosti in več reklame ter izjemne lepote na planoti ni manjkalo dnevnih pohodnikov.

Kot stalnica je bila tudi tu travnata preproga rjavo rumena, ponekod požgana, na nekaterih predelih pa je celo gorelo. Zraven rdeče oranžnega pasu so bili nadzorniki ognja. S pripomočkom,

Flora ob vznožju "Zmajevih gora"
Foto: Petra Duhannyo

podobnim veliki metli, le da je imel namesto sirka gumijast del, so udarjali po ognjenih zubljih, če so ti želeli izpod nadzora. Višje je opazovanje zanimivega poklica in spraševanje, zakaj požigajo travo, zamenjalo pazljivo gledanje pod noge. Stezica se je začela izgubljati in hoja je postajala naporejša. Nizko grmičevje, balvani, nametani vsepovsod, na desni strani pa vrh Gatberg, ki tik pod vrhom tvori zanimivo luknjo. Zanimivosti ni zmanjkalo. Dolina je bila neobljudena, nikjer ni bilo nikogar. Spraševala sva se, kako to, da ni pohodnikov, ko pa je na zemljevidu ob koncu doline označena majhna kočica. A je nisva našla. Tudi vode ne, saj je bila struga domnevno velike reke popolnoma suha. "Težko bo prenočiti in se naslednji dan povzpeti na vrh brez vode." Nad nama pa je bilo vedno več oblakov ... Zaradi pomanjkanja vode in slabih vremenskih obetov sva se obrnila.

Na poti nazaj sva se pridružila "krotilec zmajevega ognja", ki so se črni kot rudarji vračali z dela v dolino. Ker so bili izredno zanimivo opremljeni, sem jih, ne da bi me opazili, fotografirala. Temnilo se je že in ob sprožitvi fotografske bliskavice so mislili, da se bliska. Nenadoma so krepko pospešili korak. Težko sem zadrževala smeh. Majhna nenamerna potegavščina je razbremenila najino nejevoljo, ker sva se predčasno vračala v dolino. Na zaplatah jasnega neba so se prižgale zvezde in nama gorovje Drakensberg osvetlile še z nepopisno nočno izkušnjo. ◉

"Balvanski raj" na Giant Cup Trail Foto: Petra Duhannyo

Visokogorska vas v Lesotu Foto: Petra Duhannyo

INFORMACIJE

Lesoto je država v južni Afriki, velika nekaj čez 30 tisoč km², torej je za polovico večja od Slovenije. Kot država v državi leži znotraj Južnoafriške republike. Tja je najugodnejše leteti preko Johannesburga v Južnoafriški republiko in se z javnim prevozom podati do Lesota. Cena poleta je bila poleti 2010 nekaj čez 500 evrov. Za popotnike, ki si radi potovanje organizirajo sami, je Lesoto primeren. Po njem se je najbolje voziti z javnimi avtobusi oziroma kombiji, prenočišče pa je možno dobiti v vseh večjih oziroma turističnih mestih. Cene prenočišč so od 8 evrov, na voljo pa je tudi nekaj kampov. Hranimo se lahko s krompirjem, kruhom, jedmi, osnovanimi na koruzi; najde se tudi riž, v večjih mestih testenine. Veliko hrane je ocvrte, sadja zaradi visokih nadmorskih višin ni veliko.

Lesoto je za turiste varna država. Pozoren je treba biti na pridobitev vize in morebitne večkratne vstopne v državo. Najboljši čas za obisk je od maja do septembra, ko je suha sezona. Vendar je precej hladno, povprečne temperature se gibljejo od 8 do 13 °C, nočne temperature se lahko spustijo pod ledišče, vrhovi pa so nemalokrat zasneženi.

V gore se je najenostavneje podati v organizaciji ene od lokalnih agencij, ki ponujajo usluge v Južnoafriški republiko. Lahko pa se hribolazenja lotite tudi tako kot midva in ob vходу v nacionalni park le plačate vstopnino ter morebitna prenočevanja v parku. Gore niso tehnično zahtevne, zato ni potrebna posebna planinska oprema. Ker pa ni označenih poti ali gorskih koč, se je potrebno opremiti z natančnimi zemljevidi.

Gorovje Drakensberg je možno obiskati tudi, ne da bi vstopili v Lesoto, kar iz Južnoafriške republike. Ta dežela je precej dražja, njen standard je neprimerno višji, toda prenočišča, prevoz in vodenje je lažje organizirati. Gorske poti so dobro označene, turistov je precej več.

Križ na gori

Bili so pač takšni časi

Besedilo: Dušan Škodič

"Triinpedeset'ga leta j' bvo, k' smo ga zabilisal' dol čez steno," se mi je izpovedal v pristni gorenjščini neznanec, s katerim sva sedela za isto mizo. "Pa kaj češ, taki cajti so bli takrat," se je opravičeval bolj sam sebi kot meni, naključnemu znancu, s katerim sta takrat v začetku devetdesetih sedela v neki skrajno neugledni in zakajeni jeseniški gostilni blizu železniške postaje. Res, taki časi so bili takrat ...

Bil sem še brez avtomobila, do vlaka proti Mariboru je manjkala ena ura in vsakršna družba mi je prišla prav za preganjanje časa, saj v takratnih, od dima porjavelih postsocialističnih Jesenicah dejansko nisi imel kaj početi. Pogledal sem ga malo natančneje. Nič posebnega, bi rekel, popolnoma nevpadljiv starec, kakršnega lahko srečaš kjerkoli. Na glavi je imel čepico, ki je verjetno pokrivala plešo, oči je imel že nekoliko motne in s prsti se je oklepal dvodecilitrskega kozarca, napolnjenega s cenanim namiznim vinom. Prisedel sem z nahrbtnikom in obut v gojzarje, ker sem se tistega dne ravno vračal s Škrlatice. Ne vem, zakaj sem se mu zdel tako primeren, da me seznanil s tem, kar mu je ležalo na duši. Verjetno je le rabil pogovor.

Naključnega neznanca nenavadna zgodba

"Koga ste vendar zabilisali s Škrlatice, a se hecate?" sem se čudil nenavadnim besedam, ko sem omenil, da se vračam ravno s tega vrha.

"Kako koga, ja križ, a ne. Mar ne veš, da je nekoč na vrhu stal ogromen križ? Bil sem zraven, ko smo ga postavljali, in bil sem zraven tudi, ko smo ga zrušili."

Jaz seveda nisem imel pojma, o čem govori, kar pa ga je takoj spravilo v slabo voljo in godrnjanje v smislu, vi ta mladi itak nič ne veste in vas ne zanima, kaj je bilo nekoč. Nisem mu hotel ostati prav nič dolžan, češ kaj se bo on pridušal čezme in kar nekaj posploševal. Od nekdanjega pač zagovarjam, da na vrhove gora ne sodijo nikakršna dolinska navlaka niti kakršnakoli znamenja, sploh pa križi in ostali simboli, ki nekaj pomenijo samo določenemu segmentu

ljudi, ostalim pa nič, kvečjemu dražijo njihova čustva.

Ni me razumel, le zmajeval je z glavo in mi segel v besedo, še preden sem mu lahko svojo teorijo o neomadeževanosti vrhov gora do konca razložil. "Ne razumeš, poba, ti gledaš na to drugače kot jaz, kot mi ta stari! Ta križ je padel zaradi nesmisla, zaradi oblike, samo zato, ker je bil križ." Tako je začel svojo pripoved za mizo v tisti neugledni jeseniški luknji, ki je verjetno že dolgo ni več ...

Na Jesenicah nekoč ni bilo dosti izbire

"Ko sem bil mlad poba, šestnajst let sem bil star, sem šel med alpiniste. Z nečim smo se morali ukvarjati, a ne, tukaj pa ni bilo kaj dosti izbire. Ko si bil frej šihta, si lahko zabredel v gostilniško družbo ali pa šel v hribe. Jaz sem si izbral hribe. Sčasoma me je to kar hudo potegnilo, v skalah sem bil kuhan in pečen. Precej nas je bilo iz fabrike (menda je imel v mislih jeseniško železarno), ki smo šli med alpiniste že pred vojno. V glavnem smo bili vsi med skalaši; Joža Čop, Sandi Wisiak, pa dr. Miha Potočnik, eni so postali prave legende, če me razumeš." Seveda sem mu prikimal, tako neizobražen planinec pa tudi nisem.

"Sandi Wisiak je bil pobudnik, da bi na Škrlatici postavili križ vsem ponesrečenim v gorah. Bil je prava zvezda tedanjega časa med skalaši, čeprav je bil Ljubljčan. Ampak med nami jih je bilo izredno malo, ki bi bili tako univerzalni kot on, v gorah je bil kot doma tako

Vršna glava Škrlatice z Dolkove špice, spodaj melišča Zadnjega Dolka Foto: Peter Strgar

Levo: Planinca ob križu na vrhu Škrlatic, nanj je pritrjena skrinjica z vpisno knjigo. Posnetek je iz sredine tridesetih let. Foto: arhiv Petra Mucka

poleti kot pozimi, drzen plezalec je bil in fenomenalen smučar, pa še postaven, da so ga ženske obletavale, kjerkoli je prišel v njihovo družbo. Toda enkrat se mu je zalomilo na smučarski tekmi, ko so se spuščali z Rožce, in se je zelo hudo poškodoval. Nekoč prej ga je tudi že nesel plaz v Kamniških, kar mu je dalo vedeti, da hodi po tankem ledu. Pa se je po tej nesreči zaobljubil, da če ozdravi tako, da bo spet lahko hodil v gore, v zahvalo na lastne stroške postavi križ na Škrlatici. V spomin vsem ponesrečenim v gorah, a me razumeš, to prvotno sploh ni imelo nobenega verskega predznaka. To je prišlo šele kasneje, po vojni."

Izpolnjena zaobljuba

"Svoje zaobljube Sandi ni mogel izpolniti, ker ga je leta triintrideset zasul plaz pod Planjavo. So jo pa zato naslednje leto v njegovem imenu izpolnili Skalaši. Dvestokilski kovinski križ so izdelali kar sami, nekateri med njimi so bili kvalificirani kovinarji, in ga nato po delih znosili na vrh.¹ Mene takrat ni bilo zraven, sem pa bil naslednje leto, ko je bil blagoslov in je prišel na Škrlatico tudi škof Rožman iz Ljubljane, ki je rad zahajal v gore. Saj ne nazadnje, če je bil

¹ Kako smo nosili križ na Škrlatico, PV 1935/03. V PV 1935/05 je bil objavljen še članek o blagoslovu križa, kjer je omenjena zanimivost, da je bila kmalu po postavitvi nanj pritrjena črna zastava z napisom Čuvamo Jugoslavijo. Jeseni 1934 je bil namreč v Marseillu ubit naš takratni kralj Aleksander Karadorđević.

že križ, je bilo prav, da se ga je kasneje tudi blagoslovilo, a ne, vsaj meni se zdi. Bilo nas je toliko kot zagotovo nikoli prej in še mnogo kasneje ni bilo ljudi naenkrat na Škrlatici. Vsi smo bili tam, tudi tisti, ki smo ga kasneje zrušili."

"Zakaj vendar, mislim, po tolikem trudu?"

Srknil je požirek, nato pa razširil roke. "Kaj pa vem, taki časi so bili takrat! Bilo je nekaj let po vojni, pa za Trst se je šlo, nekakšna splošna histerija ali kaj, treba je bilo enostavno verjeti v vse, kar so nam rekli. Iskali smo drugače misleče in tudi na cerkev smo takoj po vojni gledali drugače. Škof je postal naš sovražnik in je moral zaradi obtožb, da je sodeloval z okupatorji, pobegniti v Ameriko, mi pa smo takrat v svojih glavah nenadoma počistili s preteklostjo in v marsičem res videli tisto, v kar so nas prepričevali.

Janez Korenčan z družbo pred Aljaževo kapelo na Kredarici avgusta 1919
 Fototeka Slovenskega planinskega muzeja

se je tudi naučil biti tako nepopustljiv, skromen in neprizanesljiv do samega sebe, kajti v gorah si majhen. V gorah ni vse samo lepo, in kakor ti hočeš, tam se je treba ravnati po naravnih zakonitostih, in če je treba, se znati tudi podrepati, potrpeti ... Nastopil je celo v alpinističnem filmu, mi mlajši smo ga res spoštovali in mu priznavali avtoriteto, veš."

Čez steno z njim!

"Koliko pa vas je bilo?"

"Ah, ni nas bilo veliko, ko smo šli v akcijo, pa saj za to nas tudi ni bilo treba toliko kot za nošnjo devetnajst let prej. Z majzljem³ in težjim kladivom smo v nekaj minutah presekali nosilno cev in ga zvrnili na tla. Lahko bi šel tudi en sam, če bi imel potrebno orodje in dovolj časa, ampak lažje si je greh deliti še s kom drugim, a me razumeš?"

"Razumem, ja," sem mu odgovoril in pri njegovi omembi časa pogledal na uro.

"Vraga ti razumeš, saj vidim, tebe to sploh ne zanima, briga vas mularijo za to, kar je bilo, preden ste se rodili," je bil takoj ogorčen, ker svojo zgodbo izpoveduje nekemu, ki bi očitno najraje pobegnil. Komaj sem ga pomiril, da me le skrbi, da mi ne odpelje vlak, sicer bom naslednjega čakal do poznega večera. To ga je pomirilo, pripomnil je celo, da

³ Ročni sekač za obdelavo kovine ali kamna.

Kapela Marije Snežne, ki jo je dal leta 1896 zgraditi Jakob Aljaž, je bila hudo poškodovana leta 1952. Šlo je za miniranje, ki pa je bilo očitno izvedeno na hitro, in kapela je stala še nekaj let, preden se je dokončno podrla. V njej je bilo po pripovedovanju Franceta Urbanije in po fotografijah sodeč, opravljenih še nekaj maš. Novo kapelo so postavili leta 1992.

Ostanke križa, ki jih je našel Prevec, so po kosih, na katere je razpadel ob padcu, prenesli v dolino. En del je danes vgrajen v spomenik na pokopališču na Dovjem, ostali pa so začasno deponirani pri župniku Urbaniji, ki je sodeloval pri postavljanju in blagoslovu novega križa na Škrlatici leta 1996.

V dolinah je bilo polomljenih in podrtih mnogo verskih simbolov, nekaj tiste norije je zaneslo še v gore, saj je bilo tudi med hribovci veliko 'pravilno mislečih'. Dvainpetdesetega je bila tako čez noč uničena Aljaževa kapelica na Kredarici, in kot sem enkrat slišal od nekega Štajerca, tudi velik, desetmetrski, iz kamenja sezidan križ na Donački gori.² Menda ga je po silnih mukah s krampom, 'paj-sarjem' in macolo uspel zrušiti nek mlad miličnik iz ene od bližnjih vasi, s čimer se je nato ponosno hvalil naokoli. Ne vem, če mu je to kaj koristilo pri karieri, vsaj pri domačinih je bil zaradi tega zelo slabo zapisan."

Akcija, fantje, akcija!

"Pa se je nato še nekdo med nami domislil, da bi šli podret na Škrlatico tisti veliki križ, ki smo ga postavili pred

vojno. Bil je oktobra, ko v gorah ni več gneče, in smo šli kot na kakšno osvoboditveno akcijo. Zbobnal nas je majhno gruščico skupaj naš alpinistični vodja in mentor. Bil je skoraj deset let starejši od nas in vsi smo ga cenili, ker je bil po duši popolni hribovec, hitrega koraka, drzen, dober soplezalec, sposoben reševalec in po drugi strani odrezav ter oster sogo-vornik. Bil je pravi mož akcije, ki nikoli ni trpel pametnih zapečkarjev, ki so se daleč stran od gora znali hvaliti s svojimi nedokazanimi uspehi. Če se je za nekaj odločil, je tudi vedno pritrmooglavlil do konca. Saj mogoče niti nismo bili vsi za to, da bi šli rušit tisto, kar smo sami postavljali. Take stvari se človeku same od sebe upirajo, pa nas je, kot je dobro znal, na hitro prepričal, da bo prav, če gremo. Kdo ve, morda mu je to celo kdo naročil, vprašali ga pa nismo. Dejal je, da bi nas tudi Sandi razumel, on ga je dobro poznal, ker je z njim plezal, bil je Sandijev alpinistični učenec. Od njega

² Kamniti križ na Donački gori je padel leta 1952, novega so postavili leta 1992.

ga veseli, ker je srečal prav mene. Če bom že komu to nesel na ušesa, naj bo to kar tam v Mariboru, kjer nikogar ne brigajo te gorenjske reči.

"Kar na *draj* smo ga vrgli čez severozahodno steno. Prekleta težak je bil in nismo ga prav daleč sunili, ker se je pozvanjanje kmalu umirilo in je nekaj časa šumel le še grušč, ki ga je sprožil za seboj. Pa se nismo sekirali zaradi tega, zagodil se je nekje spodaj med skale in z vrha se ga ni videlo, kar je bilo poglavitno. Le slab meter visok kovinski štrcelj je ostal za nami na vrhu.

Domov smo se nato vračali v čudnem vzdušju. Počutili smo se kot zmagovalci v dvomu, tiho smo bili in v Vratih smo se na hitro zmenili, da se o tem ne bomo nikomur na glas hvalili. Za opravljeno dejanje bo le naš vodja javil na primerno mesto, da se bo vedelo, kako in kaj, drugih pa se v to ne bo vmešavalo. Šele takrat sem prvič pomislil, da je bilo s tem našim početjem verjetno nekaj narobe. Zakaj vendar se je treba sedaj skrivati, če smo naredili nekaj dobrega?"

Prevec najde križ

"Prišel je križ za nami kot slaba vest. Znani alpinist in samohodec Marjan Prevec, ki je nekaj let kasneje izginil brez sledu prav tam nekje blizu Škrlatice in Rokavov, je takrat preprosto domneval, da takšne težje niti ducat ljudi ni moglo zalučati prav daleč. Šel ga je iskat kmalu po tem, ko se je po dolini razvedelo, da je

Škrlatica po novem 'očiščena klerikalne navlake'. Preplezal je par vršnih grap in ga našel sedemstdeset metrov pod vrhom, razbitine so bile zataknjene v nekem žlamborju. Sam je bil kajpak brez moči, naokoli tega tudi ni razlagal, prišel pa je na sestanek alpinističnega odseka pri Matici in mirno predlagal, da križ potegnejo iz stene in ga znova postavijo, v spomin žrtvam gora. Ignorirali so ga, o teh zadevah je bilo takrat najbolj pametno molčati. Glas o njegovi najdbi je kmalu dosegel tudi nas, govorilo pa se je med ljudmi, ampak nihče več si ni upal na glas predlagati, da bi šli v Škrlatico reševat podrt križ."

"Torej še vedno leži tam, kjer ga je našel izginuli Prevec?"

Nasmehnil se je in odpil za pol prsta vina. "Zaenkrat še. Pa kdo bi vedel, kaj še bo? Mogoče ga bodo zdaj ti novi, ki so prišli na oblast, enkrat res reševali. Zdaj so drugi časi, kot so bili takrat, to ti že ves čas razlagam. Dr. Miha Potočnik, ki je bil leta štiriintrideset tudi zraven pri postavljanju, je bil po vojni direktor v naši fabriki, v Planinski zvezi pa je bil delegat in tam je ostro nasprotoval ponovni postavitvi. Verjetno je moral tako govoriti. Kasneje si je premislil in je pred smrtjo kot častni predsednik te organizacije v Planinskem vestniku objavil zgodbo o postavljanju križa.⁴ Pa fotografije so bile zraven z blagoslovitve, bil je na njih skupaj s škofom Rožmanom, pa z Jožo Čopom in celo množico ljudi v ozadju, tudi mene se je videlo na njih, pa mojega mentorja in vse ostale,

ki smo po vojni postali njegovi rablji. Ampak Potočnik si je lahko premislil, imel je možnost. Nič ni razlagal, nobenega razkril, niti našega dejanja ni obsodil, samo javno je zapisal, da nima nič proti, če križ, ki je simboliziral spomin na mrtve gornike, zopet postavijo v enaki obliki in na isto mesto, kjer je nekoč že bil. Kaj pa mi? Naš nekdanji mentor je v grobu, ostali pa smo že stari, naše moči so šle rakom žvižgat in počasi gremo za njim, ostala nam je le slaba vest za popotnico," se je grenko zazrl v že prazen kozarec.⁵

Znani "neznanci"

Pogledal sem na uro in kar vrglo me je pokonci. Vlak bo pripeljal čez pet minut, jaz pa še vedno sedim v gostilni in poslušam njegovo zgodbo. Odhitel sem k šanku, hitro plačal svoje pivo in natakarcici naročil še dva deci zanj ter skoraj stekel proti železniški postaji. Ko sem se z vrat ozrl proti mizi, kamor je natakarcica ravno postavila kozarec, je dvignil pogled in se nasmehnil. V pozdrav je rahlo dvignil roko. Nikoli več se nisva srečala. Ni mi povedal imena svojega mentorja, ni mi povedal niti svojega. A govori se, da se dobro ve, kdo so bili neznanci, ki so v petdesetih letih po gorah izvajali to in druge podobne akcije. Ampak kot je že na začetku dejal moj pripovedovalec: bili so pač taki *cajti* takrat. ○

⁵ Ko je za objestno dejanje izvedel nekoč vrhunski planinski fotograf Jaka Čop, je po pripovedovanju takole pomodroval: "Kdor podira križ, podira sebe!"

Skupina Škrlatice z Vršiča

Foto: Boštjan Odar

⁴ Križ na Škrlatici, PV 1994/02.

Čisto brez domišljije

Pozimi na Lofotskih otokih

Besedilo: Aljaž Anderle

"Ej ti, Anderle, a sploh še znaš iti kam drugam kot pa na Etole Norveško?" Po tehtnem premisleku si rečem ... Ne.

Na videz je res malo čudno, da vsako zimo silim tja gor. Ne bi rekel, da me vlečejo fjordi, plačani stroški, polenovke ali pa fetiš na Breivika in Vikinge. Glavni razlog tiči v lenoritisu. Desetkrat enostavneje je oditi nekam, kjer vse poznaš in kjer si že rahlo udomačen, kot pa v neznano. In ja – nobenega planiranja, spakirano imaš še od lanskega leta, vreme te ne more več presenetiti, hrana ti ne obrača želodca in ceste imaš v malem prstu.

Tako smo, nekateri šestinštiridesetič, drugi pa prvič, odfrčali na sever, vsemu že videnemu naproti, na srečanje lednih plezalcev, ki ga je tudi

to leto na Lofotskih otokih organiziral Norveški alpinistični klub.

Impro liga

Ob desetih zvečer smo trije na minus 15 stopinjah praskali led z najetega kangooja, katerega nizka cena in debelina ledu na oknih sta skrivali dejstvo, da je imel le dva sedeža. Roadster. Keson ni bil ogrevan in močno me je imelo, da bi nekako odstranil steklo, ki ga je ločilo od pilotske kabine. Pa ni šlo, vsaj ne brez kladiva. Tako je moral eden izmed nas, izdatno oblečen, vijugasto pot, popestrjeno z losovimi testi, preždeti na mrazu in treh polnih *prasicah*.

Naslednje jutro je zavladal dogovor, da se nihče več ne namerava prevažati kot kup peska po ovinkastih cestah, zato smo izvedli potrebne nadgradnje in spremembe namembnosti. Kangoo je z novo inštaliranim rdečim foteljem, vzetim iz hotelske sobe, dobil status *de luxe gajbe*.

Ne glede na precejšnje količine svežega snega se nam je mudilo plezat. Za pokušino smo se zaleteli v krajšo steno blizu Vagakalena, ki se je ponašala z nekaj obetajočimi snežnimi jeziki. Po urici gaženja v sipkem snegu smo obetajoče snežne jezike prekvalificirali v čisti *nateg* in se preusmerili v nekoliko položnejše in zato poraščeno

Na Lofotih je vedno vsega dovolj. Mahu, grmovja, vetra, dišečih rib ali pršiča. Foto: Urban Golob

pobočje. Saj ne vem, če bi temu sploh rekel stena. No, pa mu bom. Štiri raztežaje smo plezali, pogrezajoč se globoko v sneg, pri čemer so nam bila v precejšnjo pomoč na gosto posejana drevesa. Čeznje smo se kobacali toliko časa, da nam je nekje proti vrhu prekipelo in smo se raje podrsali nazaj pod steno.

Naslednji dan smo šli na mojo pobudo v Floyo, ki je od lani že bogatejša za slovensko smer.¹ In pri tem ostaja tudi po letošnjem letu. Smo pa nanjo potegnili novo gaz in *ritšpuro*, ker smo v vzhodni steni naleteli na preveč snega in od sonca odtaljen ledeni slap, na vrhu katerega je bilo treba zaradi spoštovanja lokalnih razmer in znamenitosti čim hitreje obrniti. Ta tura torej ni bila kaj bistveno bolj plezalsko obarvana, imela pa je veliko lepši razgled. Enako bi lahko rekel tudi za naslednji dan, ko smo staknili nek slap in si v precej mokrih razmerah "dali duška", ne da bi si ga dejansko res.

Nato pa smo tik pred otoplitvijo le odkrili nekaj, kar nas je malce vznemirilo – ledene linije, ki so se zlivale preko stene onkraj brezimnega zaliva. V vetrovnem vremenu smo prečkali malce površno zamrznjeno reko in po (spet) globokem snegu pritrmarili do vstopa. Ker je z izjemo reke in Perca,² ki je letos zamenjal Klemna,³ celotni scenarij na moč spominjal na našo prigodo s plazom na sosednji Senji, se je Urban⁴ odrekel plezariji in sestopil, še preden bi nas spet kaj presenetilo. S Percem sva nadaljevala še štiri raztežaje do točke, ki jo je rahlo evforični razum še toleriral, nakar sva jo tudi midva skozi pršne plazove podurhala po že zdavnaj zasutih Urbanovih stopinjah. Medtem je plima malce dvignila nivo reke, kar je doprineslo k podaljšanemu sestopu, klokotanju v desnem čevlju in imenu smeri – The Tide.⁵ Pri avtu nisva našla Urbana, pač pa listek: "Odpeljal sem se z Andreasom. Ključ je na gumi pri sovozniku. Urban."

Kdor čaka, mu uide

Čas je zložno tekkel, gina je zmanjkovalo in večerje so bile obilne. Razen tiste, ki smo si jo sami plačali. Uvidevno,

¹ Intent, AI3/M6, 500 m, Premrl in Anderle, marec 2011.

² Peter Jeromel

³ Klemen Premrl.

⁴ Urban Golob.

⁵ Plima.

v skladu z napovedmi, je prišla tudi ohladitev. Sneg, ki ga je nametalo po vrhovih gora, je pričel zmrzovati in zadnja dva dneva na Norveškem je bilo treba izkoristiti do nezavesti. Malo je manjkalo, da ju nismo dobesedno res. Perc je žal moral tik pred finalom oditi domov, tako da sva z Urbanom sama potegnili še dve novi smeri. Eno v že poznani steni Abrahamstindna, kamor sva se odpravila v soboto.

V tej steni sem plezal že leto poprej in zaradi njene izpostavljenosti in obetajočih novih linij sem bil hitro zagret za še en dolg dostop. Nazadnje se nas je tja noter namenilo kar sedem. Trije domačini so bili celo toliko zagnani, da so dan prej zgazili najbolj zoprni del dostopa in si prinesli opremo. Tako jim je pripadla tudi pravica do najzgodnejšega štarta. Z Urbanom sva si privoščila dve urici spanca več in začela

lepo ob sedmih, po zajtrku. Glede na ugodno situacijo sva se namenila preplezat prvenstveno smer v levem delu stene, pod katero sva sicer ujela tudi zgodnejšo trojico. Po nekaj raztežajih s še sprejemljivimi vložki tvegane početja zaradi preobilice pomanjkanja ustrezne opreme sva se okrog dveh popoldne sončila na vrhu stene. Med sestopom po Švicarski smeri sva naletela na norveško navezo, ki se je bližala vrhu, mladeniča v prvenstveni direktni pa sta bila videti še hudo zaposlena v nekih previsih. Polna luna naju je po obali fjorda pospremila do ceste. Tokrat se nisva ubadala s štopanjem, pač pa sva vzela naš avto in štoparske dogodivščine prepustila lučkam, ki so takrat iz nama nedoumljivega vzroka še vedno mežikale na vrhu Abrahamstindna. Nova črta na *foški* je dobila ime A hard MF fact of life your ass is gonna

Vestfyord z veliko možnostmi za turno smuko Foto: Aljaž Anderle

have to get realistic about.⁶ Skrajšano – Facts of life.⁷

Tanka bela črta

Drugo novo smer pa sva z Urbanom potegnili v steni Notindna, ki sem jo leto poprej kot privid ugledal od odhodu skozi okno vozečega avta na nekem ovinku nekje na Lofotih. Letos je Urban ravno tam pravi čas pokukal v pravo smer, poleg tega pa zavil vrat pod tistim posebnim kotom, ki lanske zime ni prišel na misel še nikomur. In tako je iz avta uzrl tisto, čemur sva dala delovni naslov Linija. Sliko sva pokazala tudi kolegom tistega petkovega večera, ker se takih stvari pač ne more skrivati. Če se najde kak perspektivnež, ki ti jo sune izpred nosa, je to

⁶ Zagamana življenjska resnica, s katero se bo treba sprijazniti.

⁷ Dejstva življenja.

Deluxe nadgradnja naše gajbice. Potencialna vrednost 5000 norveških kron. Foto: Urban Golob

njegov problem. Med prijatelji takih dogajanj ni, saj je vsakega strah, da bi se lepega dne zbudil z nomicom⁸ v levem očesu. Tako je Linija počakala do praznične nedelje, tik pred najinim poletom domov. In za dostop, prvič v tednu dni, čudežno ni zahtevala niti za ped udrtega čevlja.

Med žvečenjem zadnje večerje sem razmišljal, kako pogosto glavni vic nekega vzpona ni v absolutni vrednosti ocene, pač pa v relativnem *zajebu* (deskriptivna vrednost, vezana na čustveno in fizično doživljanje nečesa, čemur bi se iskreno želel na široko izogniti, pa se zanalašč nisi), ki si ga deležen. In ta včasih narašča ravno

⁸ Model cepina.

Ledeni slap v južni steni Floye Foto: Urban Golob

obratno kot objektivne težave. Meni je že takrat nekaj pravilo, da tudi nedeljska plezarija ne bo ravno sprehod po Tivoliju, čeprav je od daleč dajala natančno tak vtis.

Stena Nontindna je nižja, kot se zdi od daleč, in tvori ogromen pravilen kot, ki je nastal lepega dne (morda je bila pa noč, za katero se mi zdi, da pospremi številne impresivne dogodke na tem svetu), ko je pol hriba zgrmelo v dolino.

Na koncu drugega raztežaja, ko sem se bližal robu stene, je z drugega sveta priplaval Urbanov glas in v dveh besedah povedal, da je vrh, ki jo testirava, sicer solidna in lahka, lepe barve in lepo tekoča, za nepoznavalce *zajlasta*, da pa je sedemdeset metrov dolga le na

THE
NORTH
FACE

POPOLNA
RAZPRODAJA
DO - 60%!

NAGRADNA IGRA!
VEČ NA WWW.TNFSHOP.SI

SHOP

www.tnfshop.si

papirju, v resnici pa je bo zmanjkalo dosti prej, se pravi že čez par metrov. Tako da bo najbrž najbolje, da čim prej uredim neko sidrišče in pridem dol, ker on za menoj ne bo šel.

S tem, da bi se nekje zavaroval, sem se sicer zadnje pol ure intenzivno ukvarjal, še zlasti, odkar sem *pritiščal* tako daleč, da nisem mogel več nazaj. Ob tem so me zapuščale moči v mečih, postajal pa sem tudi vedno bolj zaskrbljen, saj varovanja ni bilo. Če bi padel, bi dol potegnil še Urbana. Ledu pa tudi nisem videl že ves dan, še tisti sneg, kar ga je sploh bilo nalepljenega na skalo, je že zdavnaj izgubil gostoto, širino in debelino. Skratka, bil je en *zajeb*.

Povsem na vrhu smeri sva bila oba z Urbanom veliko bližje vstopu kot pa izstopu. Nima smisla pisati o plezanju tam notri, ker težko opišeš, kako si v smeri pete stopnje plezal najtežji raztežaj v življenju. Izgleda pa tako,

kot bi bil izžreban za seks s krvoločno kraljico, ki ti da en pogoj – če je ne zadovoljiš, boš ob glavo. In četudi bi znal Mantaka in Kamasutro na pamet, ne moreš zagotovo vedeti, kako boš prišel skozi oziroma kdaj te bo kaj vrglo s tira. Potem na koncu te še nekaj časa kritično motri, da skrbi še malce narastejo, nakar se nasmehne in reče, da lahko še kdaj prideš.

Po daljšem kreativnem razmišljanju s področja improvizacijske fizike in nekaj iskrenih priprošnjah sva se oba le znašla na tleh, nekam tiha, jaz sem pa še par dni hodil okrog malo premaknjen in izžet kot *flača* gina, ki je zašla na občni zbor AO Jesenice. In smo že spet pri ginu. Po delovnem imenu Linija in vmesnem Walk in the park je smer po nekaj dneh dobila ime Proxima.⁹ Ker je bilo res blizu. ○

⁹ Bližnja.

Ali bolni ljudje lahko hodijo v gore?

Besedilo: Petra Zupet*

Nedelja okrog poldne je. Vstopam v Župančičevo grapo, ki vodi na vrh Male Mojstrovke, in razmišljam. Danes je dogovorjeni rok za oddajo prispevka za januarsko številko Planinskega vestnika. Razmere v grapi so zelo dobre. "Naše telo je ustvarjeno za gibanje. Za vse vrste gibanja," mi hodi po glavi, medtem ko si skušam v mislih postaviti kontekst članka o temi bolnikov v gorah. Na izstopu iz grape mi misli vedno bolj uhajajo k razmeram v grapi, ki niso odlične le za vzpon, ampak tudi za spust s smučmi. Že se skoraj odločim za smučanje po njej, ko me nekaj ustavi. To je moj prvi turni smuk letos. Prvi obisk gora po šestih mesecih. Prva malo resnejša telesna aktivnost po pol leta. Je prav, da se lotim grape, ki je nekje na meji mojih smučarskih užitkov brez strahu? Odločim se za spust po normalki, istočasno pa se odločim tudi, da bo tole moje razmišljanje rdeča nit teme tokratnega prispevka. Torej... naše telo je ustvarjeno za gibanje... tudi za hojo v hribe, plezanje in (turno) smučanje. Naše sposobnosti in naše zdravstveno stanje pa sta tista, ki nam določata mejo.

Za kronične bolnike je redna telesna aktivnost enako pomembna kot za zdrave ljudi. Na vrhu Raduhe.

Foto: Franci Horvat

Prav bi bilo, da bi bil vsak človek gibalno aktiven vsak dan. Žal nam današnji način življenja tega večinoma ne omogoča, kar se izraža v mnogih zdravstvenih težavah in boleznih moderne dobe, kot so bolezni srca in ožilja, debelost, sladkorna bolezen, rak debelega črevesja, osteoporozna bolečina v ledvenem delu hrbta, čustvena napetost in stres.

Redna telesna aktivnost zmanjšuje nevarnost prezgodnje smrti zaradi bolezni srca in ožilja, nevarnost razvoja sladkorne bolezni in nekaterih vrst raka, pomaga preprečevati visok krvni pritisk, povečuje moč mišic in čvrstost kosti, pomaga pri kontroli telesne teže in zmanjševanju maščob v krvi, izboljšuje duševno počutje, zmanjšuje pojav depresije in povečuje samozavest. V otroški dobi je nujno potrebna za normalen telesni in gibalni razvoj.

Za kronične bolnike je redna telesna aktivnost enako pomembna kot za zdrave ljudi. Nekateri menijo, da je zanje še pomembnejša, saj jim pomaga ohranjati ali povečati zmožnosti

za vsakodnevne aktivnosti. Telesna aktivnost je eno od zdravil brez recepta, a jo je treba jemati redno, kot zdravila, ki jih predpiše zdravnik. Ima podoben učinek kot klasična zdravila. Razlika je le v tem, da vzame precej več časa kot tabletko, ki se jih pogoltno v sekundi, in da nima stranskih učinkov. To pa velja le, če je pravilno izbrana in pravilno odmerjena. Tako je tudi s hojo v hribe. Poglejmo si nekaj primerov priporočil za gibanje v gorah ob nekaterih pogostejših zdravstvenih težavah.

Gore in sladkorna bolezen

Sladkorni bolniki s tipom 2 sladkorne bolezni¹ z redno telesno aktivnostjo izboljšajo kontrolo telesne teže, zmanjšajo tveganje za nastanek srčno-žilnih obolenj, izboljšajo občutljivost na inzulin in izboljšajo kontrolo koncentracije glukoze v krvi. Zato je gibanje v hribih na vse možne načine za sladkorne bolnike, ki se zdravijo le z dieto ali tabletami, priporočljivo. Previdnejši morajo biti sladkorni bolniki na inzulinu. Zakaj? Najprej zato, da ne bi prišlo do prekomernega padca glukoze v krvi ali hipoglikemije. Možnost nastanka hipoglikemije je med telesno aktivnostjo večja kot v mirovanju. Prepreči se tako, da bolnik ustrezno prilagodi način prehranjevanja in terapijo. Potrebno je tudi pogostejše merjenje glukoze v krvi (pred in med vadbo ter po njej). Turo je treba načrtovati tako, da se, kolikor je le mogoče, bolnik izogne situacijam, kjer ne bi mogel priti do pravih obrokov in terapije. V določenih primerih je pred pričetkom hoje v hribe poleg pregleda pri zdravniku treba opraviti tudi obremenitveno testiranje za oceno delovanja srca in ožilja.

Sladkorni bolniki z že izraženo okvaro žil in/ali živcev se morajo izogibati vadbi, ki lahko povzroči poškodbo stopal, zato daljša hoja v hribe ali celo plezanje v plezalnih čevljih zanje nista priporočljiva. Nikakor ne sme priti do otiščancev ali drugih poškodb stopala, saj se izredno težko zacelijo. Takim bolnikom namesto hoje v hribe priporočajo druge športe, npr. kolesarjenje ali plavanje.

¹ Najpogostejša oblika sladkorne bolezni, ki se običajno pojavi v poznejšem življenjskem obdobju. V začetnem razvoju večinoma ne zahteva zdravljenje z inzulinom, ampak se zdravi z dieto in tabletami. (op. ur.)

* Asist. dr. Petra Zupet, dr. med., spec. med. športa, zaposlena na Zavodu za varstvo pri delu d. d., Center za medicino in šport Univerze na Primorskem.

Med zaplete sladkorne bolezni sodi tudi okvara oči. To pospešujejo intenzivna vzdržljivostna vadba, vadba moči in vadba, pri kateri srčna frekvenca hitro poraste in krvni tlak naraste nad 170 mmHg. Zato je težavnostno plezanje v gorah ali "postavljanje hitrostnih višinskih rekordov" škodljivo.

Dodatni problem za gibanje bolnikov s tipom 1 sladkorne bolezni² v gorah predstavlja visoka nadmorska višina. Kontrola koncentracije glukoze v krvi je na višini namreč oslabiljena, saj povišani tonus simpatičnega živčevja (to je del živčevja, katerega vpliv nad preostalim delom živčevja prevladuje med telesno aktivnostjo ali v stresu) vodi v povečano proizvodnjo glukoze v jetrih. Poveča se odpornost na inzulin, na višini pa imamo tudi slabši apetit. Poleg tega je treba vedeti, da je na visokih nadmorskih višinah merjenje krvne glukoze lahko nezanesljivo. Tudi inzulin je treba zaščititi pred nizkimi temperaturami, saj zmrznjen postane neučinkovit. Ne sme pa se pozabiti tudi na nevarnost nastanka omrzlin.

Gore in srčno-žilna obolenja

Podobno kot za sladkorne bolnike ima redna telesna aktivnost tudi za ljudi s povišanim krvnim pritiskom pozitivne učinke. Z njo se namreč znižujejo vrednosti krvnega pritiska. Najučinkoviteje ga zniža zmerno intenzivna vadba (pri 55–70 % maksimalne srčne frekvence oziroma pri 40–70 % največje porabe kisika). Nekoliko manj

² Tip 1 sladkorne bolezni običajno prizadene mladostnike in že v začetnem razvoju zahteva zdravljenje z insulinom. (op. ur.)

učinkovito je znižanje krvnega pritiska pri intenzivnejši vadbi (pri 80–85 % maksimalne srčne frekvence). Pri visoko intenzivni vadbi pa se krvni pritisk lahko poviša, zato ni priporočljiva. Če to prevedemo v gornišstvo, pomeni, da ljudje s povišanim krvnim pritiskom v hribe smejo iti in je zaželeno, da gredo, vendar šele, ko je njihov krvni pritisk ustrezno urejen. Intenzivnost naj bo zmerna. Če je povišan krvni pritisk posledica okvare ledvic, mora biti tempo hoje zelo nizek, hoja po zahtevnem terenu in plezanje pa se odsvetujeta.

Tudi za srčne bolnike se hoja v hribe priporoča, seveda pa sta njena intenzivnost in dolžina ture odvisna od priporočil lečečega kardiologa. Ne smemo pozabiti, da se nad nadmorsko višino približno 2000 metrov že čuti vpliv znižanega parcialnega tlaka kisika v zraku, kar vpliva na delovanje srca, zato se je o tem še posebej potrebno posvetovati z zdravnikom.

Gore in težave z dihali

Za ljudi z astmo hoja v hribe ni prepovedana, če je astma ustrezno zdravljena. Tako astmatiki kot tudi neastmatiki imajo lahko pri dihanju skozi usta, pri dihanju suhega in mrzlega zraka ter pri intenzivnejši hoji občutek težkega dihanja, pričnejo kašljati, občutijo tiščanje ali bolečino v prsih (predvsem otroci), se hitreje utrudijo ali suho kašljajo po aktivnosti. Te težave se pojavijo zaradi preodzivnosti dihalnih poti. Izogniti se jim poskušamo z zdravili, dihanjem skozi nos, zaščito (ruta, šal) pred usti, ustreznimi oblačili, treningom, ogrevanjem, aktivno regeneracijo in izogibanjem hiperventilaciji. Če je

vzrok težav znan (zvišana odzivnost dihalnih poti), se s hojo lahko nadaljuje. Intenzivnost se lahko tudi poveča, saj bodo težave prešle.

Gore in težave z kostno-mišičnim sistemom

Hoja v hribe se na splošno odsvetuje ljudem z okvarami sklepov spodnjih okončin, saj dodatno obremenjevanje sklepov, kot je hoja po hribu navzdol, lahko pospeši napredovanje bolezni. Ljudem z osteoporozo svetujejo hojo po manj zahtevnem terenu, kjer je verjetnost padca manjša.

Za konec

Vidimo torej, da ima gibanje v gorah lahko pozitivne, a tudi negativne učinke na zdravstveno stanje kroničnega bolnika. Vsaka telesna aktivnost, tudi gornišstvo, se odsvetuje, dokler se ob odkritju nove bolezni ali ob akutnem poslabšanju stanja že znane bolezni ne začne zdravljenje pri ustreznem zdravniku specialistu in se stanje ne stabilizira. Zdravnik bo dal zeleno luč za vadbo takoj, ko bo to možno. Povedal bo tudi, ali in v katerih oblikah je gornišstvo primerno, ali je treba zaradi tega prilagoditi terapijo, kako pogosto se lahko zahaja v gore in kako visoko. Če pri lečečem zdravniku specialistu ne dobimo dovolj informacij glede gibanja v gorah, je priporočljiv še posvet s specialistom medicine športa. Bolnikova pot v gore bo tako s stališča zdravljenja bolezni varna, bolezen pa bo z veliko verjetnostjo napredovala počasneje, povzročala bo manj težav in bolnikovo splošno počutje se bo izboljšalo. ○

ZVD

ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d.

Kako določimo naše meje zmogljivosti?

cmš

Pred odhodom v hribe moramo predhodno vedeti ali smo dovolj zdravi in fizično pripravljeni za obremenitve, katerim bomo izpostavljeni.

Da bi se prepričali o svojih zmožnostih glede na zdravstveno stanje, vas vabimo na **ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d. v Center za medicino in šport**, kjer vam bodo naši strokovnjaki izdelali oceno meja zmogljivosti:

- dihalnega in srčno žilnega sistema,
- mišične moči in sklepov,
- koordinacije in ravnotežja.

Poleg tega vam bodo naši strokovnjaki svetovali glede **prehranskega statusa, telesne aktivnosti in pripravili program treninga.**

Za dodatne informacije oziroma naročilo pokličite 01 585 51 10 ali 031 637 880
ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d., Chengdujska cesta 25, 1260 Ljubljana - Polje, www.zvd.si

Pretoplo in premokro, a še vedno dovolj dobro za visok obisk

Vreme in razmere v gorah v meteorološki jeseni 2012

Pišeta: Miha Pavšek¹ in Gregor Vertačnik²

Čeprav smo sredi zime – ta nas je to pot tudi po nižinah prvič obiskala že ob Miklavžu – nikakor ne moremo mimo minule jeseni, natančneje jesenskega trimesečja. V primerjavi z letom prej je bil tokratni precej bolj namočen in z nekaj izrazitimi temperaturnimi odkloni v obe smeri, toplo in hladno. Glede na obilno moč – novembrska se je marsikje "prelila čez rob" (opozarjali so Primorce, najkrajšo pa so potegnili Štajerci) –, ki je šla na roko predvsem polžem, je še najbolj pri roki jesenski pregovor, ki pravi, "če se polž globoko zakoplje, se huda zima prikoplje". Vprašanje pa je, ali zaradi nadpovprečne toplote naš sluzasti prijatelj ni še pred pričetkom zime spet prilezel na površje. Verjamemo, da ste si kljub obisku gora manj naklonjenemu vremenu nabrali nekaj tovrstne zaloge za zimske dni, saj "če jeseni ni kam devati, spomladi ni kje jemati". Sicer pa so pravi turni smuki šele pred nami ...

Nekaj jesenskih vikendov je bilo vseeno kot nalašč za pohajanje po gorah, tisti, ki si to lahko privoščijo tudi med tednom, pa so lahko prišli na svoj račun še pogosteje. Zdaj pa kar lepo po vrsti – vroče poletje se je (zdaj že lani ...) nadaljevalo v toplo jesen. Ta nas je le enkrat spomnila, da bo za njo na vrata kmalu potrkala zima. Septem-ber se je začel s poletno toplim, a sprva kislim vremenom. Sledilo je nekaj

Jesenski sivi razgledi pred začetkom deževja z Dobrača proti Julijskim Alpam Foto: Miha Pavšek

sončnih dni, 13. septembra pa se je nenadoma ohladilo. Doline in sredogorje je obilno namočilo, visokogorje pa se je obleklo v belo tančico, ki se je, kot se za kimavec spodobi, hitro odstr(an)nila. Nato je do naslednje kratke ohladitve v začetku zadnje septembrske dekade sledilo nekaj bolj sončnih in zmerno toplih dni. Tudi ob tej ohladitvi je visokogorje pobelilo. Vreme se je hitro

"popravilo", a zadnji dnevi so bili kljub visokim temperaturam vremensko precej spremenljivi. Predvsem 26. septembra je v Julijcih zmerno do močno deževalo.

Osrednji mesec meteorološke jeseni je v začetku postregel s spremenljivim vremenom, a v prvi polovici meseca ni bilo prav veliko padavin. Bolj ali manj turobno sivo vreme smo imeli od 10. do 16. ter od 26. do 29. oktobra, sicer pa je prevladovalo sonce. Prve obilne padavine so bile sredi meseca, ko je bilo nekoliko hladneje, zato so na Kredarici že

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana.

² Urad za meteorologijo, Agencija RS za okolje, Vojkova cesta 1b, Ljubljana.

Preglednica 1. Povprečna temperatura (°C) in količina padavin (mm) v meteorološki jeseni 2012 ter primerjava s povprečjem obdobja 1991–2010.

Vir: Arhiv Urada za meteorologijo Agencije RS za okolje.

Postaja (nadmorska višina)	Povprečna T	Odklon T	Padavine	Indeks padavin glede na povprečje 1991–2010
Rateče (864 m)	7,9	1,0	718	137
Planina pod Golico (970 m)	8,2	0,9	949	159
Vojsko (1067 m)	8,3	1,4	1001	126
Vogel (1535 m)	6,7	1,6	1272	115
Krvavec (1740 m)	6,2	2,1	707	173
Kredarica (2514 m)	2,2	2,1	993	146

zabeležili četrtnetrsko snežno odejo. A sneg je hitro kopnel v naslednjih, zelo toplih sončnih dneh sredi zadnje oktobrske dekade. Vreme je ob koncu meseca vnovič povsem obrnilo ploščo in nam postreglo z obilnimi padavinami, ki so 28. oktobra tudi po nižinah prešle v sneg. Temperatura se je nato še kar spuščala in se 29. oktobra na Kredarici spustila vse do zimskih -13°C . Zadnja dva oktobrska dneva je mraz popuščal. November je upravičil sloves turobnega in v gorah praviloma najbolj namočenega jesenskega meseca. Le od 7. do 9. so bili nižji deli Alp deležni več sonca, sicer pa večinoma pod oblaki oziroma meglo ali v njih. Medtem je sonce razvajalo visokogorje še od 14. do 17. ter od 23. do 25. novembra. Ves mesec je prevladovalo sorazmerno toplo vreme, ob vetru po dolinah je bilo še posebej toplo okoli 4. novembra in okoli martinovega. V Julijcih je obilneje deževalo 11. in 12. novembra, 4., 5. in 28. pa v vsem sredo in visokogorskem svetu. Mnoge tamkajšnje ceste so bile oziroma so še vedno zelo poškodovane.

Zdaj pa k jesenskim, v glavnem mokrim vremenskim sladkorčkom oziroma posebnostim. Zelo topla jesen 2011 se je ponovila tudi v letu 2012. Preglednica kaže na temperaturni odklon do dveh stopinj Celzija nad dolgoletnim povprečjem. Na Kredarici je bila jesen tretja najtoplejša, zaostala je le za letoma 2006 in 2011. Vsi trije meseci so bili pretopli, zlasti november,

najmanj pa oktober. Prva dva jesenska meseca sta bila večinoma premokra, a so bile krajevne razlike zelo velike. Ponekod ob severni meji so septembra ali oktobra izpolnili dvojno "kvoto" padavin, nekateri deli Julijcev in severnega dela dinarske pregrade pa so celo zaostali za dolgoletnim povprečjem. November je vse gorate predele pošteno namočil, v Posočju se je z neba zililo tudi več kot 600 mm dežja. Končni izkupiček je bila tako povsod premokra jesen, pribitek se je večinoma vrtel okoli polovice običajne količine. Neredke postaje so zabeležile več kot 1000 mm padavin. Tudi v visokogorju je večinoma deževalo, zato ni bila snežna odeja nič kaj posebno debela. V sredogorju je bilo snega še toliko manj, november je marsikje minil celo brez sveže snežne odeje. Skladno s padavinsko sliko se je sonce prepogosto skrivalo za oblaki in le v oktobru so bile sončne razmere blizu dolgoletnemu povprečju. Septembra je bil primanjkljaj do petine, novembra pa celo do polovice.

Tokratne vremenske skrajnosti so obarvane povsem padavinsko. Večini so najverjetneje ostali v spominu oktobrske in novembrske poplave ter

Po treh letih tako površina ledeniška pod Skuto znova presega tisto, ki jo ima njen 50 kilometrov zahodnejše ležeči triglavski sosed.

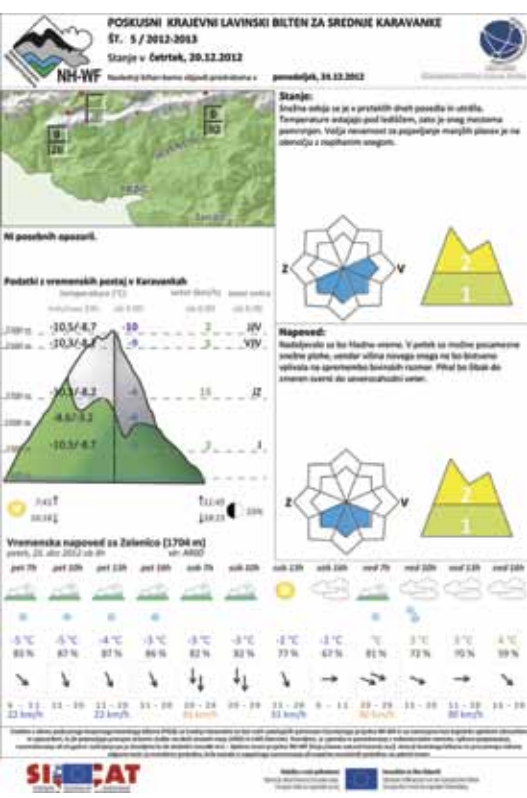
sneženje ob koncu oktobra. Padavinski dogodek od 26. do 28. oktobra je bil marsikje izreden, ne toliko po količini padavin kot zaradi novozapadlega snega. V gorah in na skrajnem zahodu ga sicer ni padlo prav veliko, zato pa toliko več v osrednjem in vzhodnem delu države. V Ložicah v Posavskem hribovju (560 m) so 29. oktobra zjutraj namerili 41 cm, v Črnem Vrhu nad Polhovim Gradcem (827 m) 38 cm, v Javorniškem Rovtu nad Jesenicami (940 m) 33 cm, v Davči nad Železniki (960 m) 32 cm in na Ambrožu pod Krvavcem (975 m) 29 cm snega. Vsota dnevni padavin, izmerjenih v teh dneh, je ponekod na zahodu preseгла 300 mm (npr. na Otlici 327 mm), v Karavankah pol manj, kar pa je za to gorovje še vedno veliko. 29. oktobra zjutraj so na Zelenici namerili zavidljivih 60 cm debelo snežno odejo (<http://www.natural-hazards.eu/test-area1.html>), ki pa jo je novih več kot 150 mm padavin v začetku novembra hitro stanjšalo. Sicer pa nam podatki z novih višinskih vremenskih postaj na tem

območju odkrivajo vse zanimivejše in manj znane značilnosti gorskega vremena v tem delu Karavank.

Istovčasno, natančneje 4. in 5. novembra, je spet obilno deževalo, najmočnejše v Zgornjem Posočju, vsekakor pa tudi marsikje drugod preveč, saj so sledile katastrofalne poplave. V Kobaridu je padlo 286 mm, v Lučah 195 mm, v Bohinjski Češnjici 188 mm in v Kamniški Bistrici 174 mm padavin. Večina omenjene količine je padla na namočena tla in v zgolj dvanajstih urah, zato ne preseneča razdejanje, ki so ga napravili hudourniki in večje reke. Za sredino novembra je bila napovedana nova vodna ujma, a je na srečo najbolj padavinsko območje ostalo izven Slovenije. Le ponekod v Posočju je padlo okoli 200 mm dežja, drugod pa večinoma pod 50 mm. Obilne padavine so bile znova od 27. do 29. novembra, ko jih je marsikje na zahodu padlo med 100 in 200 mm.

Posledice jesenske mokrote so bile vidne tudi v gorski pokrajini in na nekaterih tamkajšnjih objektih. Začnimo z mokroto: najbolj so jo skupile (erozijske zajede, hudourniški nanosi) gorske ceste v Vrata, Krmo, Tamar (Nadiža je začasno preplavila celo pešpot), do zatrepa Ravenske Kočne nad Jezerškim, pod Raduho, v Logarsko dolino ter vse dolinske prometnice v Bohinju in Zgornjem Posočju (delno ali v celoti preplavljene). Poškodovane so bile tudi številne markirane in druge planinske poti, najvidnejše pot k Spodnjemu Martuljškem slapu, ki je še vedno zaprta zaradi nevarnosti podora.

Na koncu pa še nekaj o lanski talilni sezoni, natančneje o površini obeh naših ledeniških krp (zanju je še najustreznejša francoskoangleška pomanjševalnica *glacietet* oziroma ledeniček). Ta se je na Triglavu z 0,6 ha izenačila z do sedaj najmanjšo površino v letu 2007. Na Skuti pa se je z 1,4 ha izenačila s tisto iz leta 2008. Po treh letih tako površina ledeniška pod Skuto znova presega tisto, ki jo ima njen 50 kilometrov zahodnejše ležeči triglavski sosed. Sicer pa sta zdaj oba na varnem in hladnem ter daleč stran od večine obiskovalcev nekoristnega sveta. Letošnja zima je povsem drugačna od lanske, kar pa še ne pomeni, da so nam vrata v visokogorje zaprta. Izkušnje, prava oprema in ustrezna pripravljenost ter dobro vodstvo so še vedno garancija za dober potek in izid ture v zimskih razmerah. In pa previdnost med hojo/smučanjem po zasneženi površini, da ne zbudimo kakšnega belega zmaja ...

Veliki Risnjak

Besedilo: Marija Dolinar

Foto: Marija Dolinar

Jutranje nebo še prekrivajo zvezde, ko se vozim proti Cerknici, nato v Babnem Polju prečkam mejo s Hrvaško in se pripeljem skozi Čabar do Bele vodice. Moj cilj je Veliki Risnjak (1528 m), ki je hkrat najvišji vrh parka Risnjak.

Po nakupu vstopnice za Nacionalni park Risnjak vstopimo na udobno stezo, imenovano po botaniku prof. dr. Ivu Horvatu. Pod drevoredom orjaških dreves si lahko noge počasi ogrejemo za hojo proti vrhu. Ves čas z gledno markirana pot se komaj vidno, a vztrajno dviguje pod visokimi drevesi smrek, bukev, javorjev in drugih listavcev. Težko bi brez strokovnjaka ocenila, kako dolgo že rastejo, a nekatera gotovo že več stoletij. Njihova pokončna rast, s katero vztrajno kljubujejo času, vzbuja občudovanje. Ne potrebujejo veliko. Korenine so pognala globoko v tla sredi balvanov in izrazito belih skalnih pečin, ki jih je narava oblikovala v zanimive oblike.

Pot vodi do table z oznako Vučje jame in postaja vedno bolj kamnita. Ponekod so jo človeške roke nekoč zavarovale s skalnimi opornimi zidovi, drugje so jo pridni markacisti utrdili s skrbno naloženimi manjšimi skalami. Po večurni hoji se kamnita pot, na kateri je potrebno gledati tudi pod noge, zoži v stezo. Smrek ni več, listavci postajajo nižji, ostrejšje podnebne in vremenske razmere so jih v obdobju rasti upognile na tisoč in en način. Zdi se, da gledamo

olesenele ljudi, ki se drže za roke. Preden nas objame nizko rušje, še enkrat pogledajmo nazaj! Nasmehnilo se jim, ki ostajajo tam prepletenih rok, v listavce začarani olesenele ljudje ... Skupaj čakajo na burjo, sneg in na čas, ko nastopi zima tudi v teh gorah, ki so sicer blizu morja.

Skozi nizko ruševje med skalovjem pridemo do travnatega sedla, kjer stoji Planinski dom dr. Josipa Schlosserja (1418 m). Dom je pred kratkim praznoval svojo osemdesetletnico, a je bil v času mojega obiska na žalost zaprt. Od doma se z gledno vzdrževana steza med skalovjem in nizkim rušjem zagriže v breg. Vsaka veja rušja je odrezana ravno tam, kjer najbolje služi za oporo pri hoji navzgor. Skalna gmota postaja vedno bolj strnjena, rušja pa vedno manj. Po ozkem lijaku je pot krasno zavarovana z jeklenicami, ki pripeljejo čez previs. Sledi še kratek predel ob jeklenici in že se pred nami dvigne skalni masiv tik pod vrhom Velikega Risnjaka. Občutek, ko čutimo skalo v dlani in se je oprimo, je krasen. Občudovanja vredne so skalne gmote, ki jih je narava oblikovala v kamnite skulpture in iz njih sestavila vrh gore. Od tod se vidi širne gozdove in hribovje Gorskega Kotarja, na severu v daljavi prepoznamo Snežnik, malo bliže je še Snežnik. Desno spodaj se dviguje območje nad Kolpo, Krok, Krempa ...

V dolino se lahko vrnemo po krožni poti pod Janjičarskim vrhom in se skozi Medvedova vrata priključimo učni poti Leska in po njej do izhodišča v Beli vodici. Sedemurna hoja in okoli 950 metrov premagane višinske razlike ni od muh. Veliki Risnjak je gora, ki jo je narava izoblikovala na način, ki zasvoji in človeka prevzame s kontrastom barv temno zelene in bele, zato jo je treba vsaj enkrat videti in čutiti od blizu. ○

Pred davnimi leti na Ojstrico

*Ob skromni
opremi veliko sreče*

Besedilo: Jože Četina

Še danes mi včasih postane nerodno, če pomislim, kako smo v želji, da bi nadomestili čim več tistega, za kar nas je prikrajšala vojna, sprejemali nore odločitve in nedopustna tveganja ob pomanjkanju vsega, kar imamo danes v izobilju. In po navadi nam je pomagala sreča.

Dogajalo se je konec februarja tri ali štiri leta po vojni. Čeprav je bilo mrzlo in vetrovno, se mi je v semestralnih počitnicah zahotelo nekam v hribe. Želel sem spoznati gorsko naravo v zimi. Prijatelj Cic, ki se je pred nekaj dnevi vrnil s ture, mi je povedal, da je snega malo in da so razmere za hojo dobre. Potrebna da je le zimska oprema, pa – za božjo voljo – sam naj nika ne hodim. Tako sem to noro misel opustil in odkolesaril h kolegu nekaj kilometrov iz Celja. Imel je prav tako malo poletnih in nič zimskih izkušenj kakor jaz. Takoj je bil navdušen. Cic nama je posodil cepin in par derez, sam pa sem imel cepinček, ki je še najbolj spominjal na sprehajalno palico. Imela sva torej dva cepina in en par derez.

Moji hribovski čevlji so bili nekaj let stari nepodloženi vojaški čevlji, ki sem jih smel obdržati, ko sem bil pred leti demobiliziran iz JLA. Preko volnene jopice sem imel verjetno angleško puščavsko vetrovko iz tankega blaga in z velikimi žepi. Tudi dokolenske hlače so imele svojo zgodovino: predelane so bile iz vojaških hlač, v katerih se je moj oče po razpadu jugoslovanske vojske leta 1941 sredi noči pretihotapil domov. Za v hribe sem jih imel še nekaj let.

Polna mladostne neučakanosti sva naslednjega dne zgodaj popoldne že bila na Robanovi planini in preučevala smer poti na Korošico. Malo,

INFORMACIJE

Dostop: Čez mejni prehod Bloška polica mimo Čabra na Gerovo in do Bele vodice. Iz Ljubljane 115 km.

Vzpon: Na Veliki Risnjak vodi sicer več poti. Potekajo iz smeri Platka, Vilja, Bele vodice, Crnega luga, Lazca.

Zemljevid: Gorski kotar IV, 1 : 30.000, SMAND, 2007.

Nacionalni park Risnjak: Vstopnina za odrasle 40 kun, študenti in dijaki 20 kun, otroci do 7 let brezplačno.

skoraj nič snega v spodnjem delu poti, nato pa postopno vedno več. In ker si poleti v dobri uri na Molički, imela pa sva še skoraj tri ure dnevne svetlobe, sva se odločila za napad. Mimo slapu je še del poti kar dobro šlo, potem pa je stezo začel prekrivati sprva tanek, nato pa vedno debelejši sloj trdega poledenelega snega. Poledenela strmina je bolj in bolj oteževala napredovanje, orkanski veter pa naju je večkrat prisilil k temu, da sva legla v sneg, saj bi naju sicer podrl. Če se je dalo, sva celo menjala dereze, da bi bil napor enakomernejše razporejen. Zadeva je postajala iz minute v minuto resnejša in začelo naju je skrbeti, da bova v noči, ki se je naglo bližala, ostala v steni. Na nebu se je že prižgala prva zvezda in napočil je čas za resen posvet.

Nevarnost je velika, vendar bo še večja, če se poskusiva umakniti, sva sklenila. Torej raje naprej. Trdno verjamem, da nama je ta odločitev rešila življenje. Nadaljevala sva po polžje, oba že precej načetih moči. Vsak nepreviden korak bi pomenil žalosten konec več sto metrov v globini. Ko sva tako prigarala do Žvižgovca, blizu mesta, kjer je nekaj let pozneje odneslo Stanka, sva za hip postala. V roki sem krčevito stiskal cepin in sprva niti opazil nisem, da prstov ne morem razkleniti. Volneni

rokavici sta bili popolnoma razcefrani, prsti pa mrzli, bledi in trdi, kakor bi bili iz ledu. Enako je bilo tudi na drugi roki. Le oba palca sta bila še nekoliko gibljiva. Prste sem moral takoj ogrevati: roki pod nasprotni pazduhi in uporabljati ju le na najtežjih mestih. In tako je šlo zadnje desetine metrov do roba Moličke. Sedaj je bil šele čas za grozo ob misli, kaj bi se lahko zgodilo na zadnji strmini z rokami pod pazduho in kaj bo s poklicem, ki sem si ga izbral, če ostanem brez prstov.

Medtem se je že stemnilo. Nebo se je okrasilo s tisoči zvezd, pogrešala sva le luno, da bi nama svetila. Bila pa sva v lažjem svetu in napetost je popuščala. Že blizu Koroškega sedla me je nena doma spodneslo, da sem se kar v zraku obrnil, nato pa, kolikor sem bil dolg in širok, telebnil s sprednjo stranjo v sneg in z nogami naprej začel vedno hitreje drseti proti dnu kotanje, ki pa na mojo srečo ni bilo daleč. Za menoj je pridrčal tudi moj cepinček. Negibno sem obležal in začel me je preplavljati občutek popolnega zadovoljstva v prepotrebem počitku. Čutil sem, kako se je iz vseh strani v mene širila neznana sirenska in neverjetno prijetna toplina, ki je v meni budila eno samo veliko željo: zaspati, spati. Iz te nirvane me je nekdo poskušal spraviti na noge: "Vstani vendar, saj sva že blizu, no, daj!" Jaz pa: "Samo malo me pusti!" Ostal je neizprosno in moral

sem na noge, v resničnost. Oprtal si je še moj nahrbtnik in nadaljevala sva pot v temo, dokler se končno nisva ustavila pred kočjo na Korošici. Kuhinjsko okno, ki je služilo za zimski vhod, je bilo priprto in zlezla sva na varno.

Tu bi lahko štorijo zaključil. Ker pa je sledilo še eno mladostno junaštvo, nič manj noro kakor prejšnje, bom na kratko opisal še naslednji dan, ko me je zbudila močna bolečina v prstih. S strahom sem si jih ogledal. Razen palcev so bili vsi prsti bledi, modrikasti in hladni, vendar sem cepin še lahko držal. Na hitro sem pojedel nekaj polente in mleka v prahu, kar je ostalo še od prejšnjega dne, si navezal dereze in se napotil proti vrhu. Dan je bil miren, brez vetra, nebo temno modro, sonce je začelo prijetno greti in sneg je bil kot nalašč za hojo z derezami. Pravo nasprotje prejšnjega dne.

Ker pa naju je čakala še naporna pot v dolino, se na vrhu nisem dolgo zadrževal. V dobri uri sem bil spet pri koči, kjer me je nestržno pričakoval Franček. Kakor pri štafeti sem mu predal dereze, da je še on odhitel proti vrhu.

Po kosilu, ko sva si, za spremembo, privoščila mleko v prahu s polento, sva pospravila kuhinjo, kakor se spodobi, in jo jadorno mahnila proti Planinški. Moji boleči prsti so se medtem obdali z mehurji, da so bili videti kakor natakne ne slive. Pa sem imel tudi tokrat srečo. V nekaj tednih so bili spet kot prej ... ◉

Robanov kot Foto: Milan Cerar

Prevarantski ptičji kralj

Rumenoglavi kraljiček

Besedilo: Dušan Klenovšek

Čeprav v zimskem času veliko ptic odleti proti toplejšim krajem, se mnogi med nami ravno tedaj največkrat srečamo z njimi. Vodne ptice se rade v večjem številu zbirajo na nezaledenih jezerih ali mirnejših odsekih rek, mnoge ptice pevke pa v tem času rade obiščejo ptičje krmilnice.

Tokrat predstavljamo najmanjšega med našimi pernatimi "soprebivalci" – rumenoglavega kraljička. Njegovo visočanstvo je s svojimi osmimi centimetri in vsega petimi grami v Evropi najmanjša ptica. Na njegov "aristokratski" izvor nas poleg slovenskega navaja tudi znanstveno ime *Regulus regulus*, zanimiva pa so poimenovanja tudi v drugih jezikih; angleško *Goldencrest* ali nemško *Wintergoldhähnchen* (dobesedno prevedeno kot zimski zlati piščanec). In kako je najmanjši postal kralj med pticami? Basen govori o povzpeticu, ki se je v tekmi za kraljevski naziv skrtil med orlovo perje. Ptice naj bi odločile: "Naš kralj bo tisti, ki bo poletel najvišje." Ko je utrujen orel, ki je med vsemi poletel najvišje, odnehal, naj bi izpod njegovega perja švignil kraljiček in spočitel poletel še više. So so ostale ptice opazile prevaro, so ga porogljivo poimenovala kraljiček. Celo leto prisotnega rumenoglavega kraljička lahko zamenjamo s

podobnim rdečeglavi, ki pa se praviloma pred zimo odseli v toplejše kraje.

In kje ga lahko opazujemo? Pretežno poseljuje stare iglaste in mešane gozdove, celo v visokogorju do zgornje drevesne meje, lahko tudi do 2000 metrov visoko. V krošnjah izredno živahno leta ali skače med vejami in išče hrano med iglicami (majhne žuželke in pajkovce). Verjetno je marsikomu kar težko verjeti, da tudi v najhujši zimi najde dovolj plena za svoje preživetje. Pozimi ga lahko večkrat opazujemo v družbi različnih vrst sinic in plezalčkov, a običajno njegovo prisotnost zaznamo po nežnih, a visokih tonih v krošnjah iglavcev. Za fotografiranje kraljička v takem okolju nam običajno primanjkuje svetlobe, zato ga skušamo poiskati na gozdni meji, kjer bo svetlobe več. Pred fotografiranjem ga najprej večkrat opazujemo, da spoznamo njegovo vedenje. V vsakem primeru pa priporočam, da naredite veliko posnetkov za tistih

Mali rumenoglavi kraljiček (*Regulus regulus*)
Foto: Jani Vidmar

nekaj, ki bodo uspeli. Janijev posnetek je bil narejen na lažji način – med obročkanjem. Sam imam v fototeki posnetek kraljička, ki se je zaletel v veliko zatemnjeno okensko šipo. K sreči ne premočno in je po dobrih desetih minutah ponovno poletel. Med zimskimi potepanji bodimo pozorni na zvoke iz zasneženih krošenj. Vzemimo si čas, da ga tudi opazimo. S tem ga ne bomo ogrozili, nam pa bo vsekakor topleje pri srcu. V toplejšem obdobju leta ga težje opazimo, saj tudi svoj zarod vzreja visoko v krošnjah (običajno dva na leto). Do gnezda, ki je okroglo, z debelimi stenami iz lišajev in mahov ter majhno odprtino, znotraj obloženo s perjem in dlako, bomo prišli verjetno le v primeru, če bo drevo zaradi neurja ali motorne žage padlo.

Čeprav je v Sloveniji po oceni vsaj pol milijona kraljičkov, je kot velika večina ptic pevk zavarovan. Zame kraljiček ni zaradi že omenjene prevare, temveč le zaradi velikosti. Kot vsaka druga vrsta v naravi je rezultat milijonov let prilagajanja na razmere okolja in zato vreden enakega spoštovanja in občudovanja kot druge ptice. ◉

NOVICE IZ VERTIKALE

Jesenske prvenstvene smeri in ponovitve

Lep poznojesenski dan sta v južni steni Jerebice izkoristila Nejc Kurinčič (Soški AO) in Jan Valentinčič (AO Železnica), ki sta 17. novembra preplezala smer **Vaja con dios** (VII/VI, 450 m).

Silvo Kragelj (AO Ljubljana-Matica) in Marko Turk (AO Rašica) sta svoje ideje za prvenstvene smeri preselila na primorski konec ter v Kovku nad Vipavsko dolino našla primeren teren in 15. novembra preplezala novo, **Burjasto smer** (V+/II–III, 100 m). Smer poteka v bližini pogosto obiskane Nedolžne smeri v skrajnem desnem delu stene. V soboto, 17. novembra, je Klemenča peč doživela množičen obisk, tako da so bile zasedene praktično vse smeri. A Janko Oprešnik in Tomaž Berglez sta se kljub temu odločila za novo smer v izraziti dolgi poči desno od smeri Finka v rdeče-rumenem stebru. Spodnji del stene ni nič kaj posebnega. Smer se prebija navzgor po poraščenem svetu med ploščami do vpadnice že omenjenega stebra. Do stebra sta zabila le nekaj klinov, zavrtala pa štiri svedrovce, saj je varovanje možno predvsem na bujnem rastju. Previsen steber, ki je počen od tal do vrha (50 m kompaktne in lepe poči) in ima mestoma kar široko poč, sta opremila s svedrovci in klini ter ga kasneje še preplezala. Smer sta prav zaradi omenjene poči poimenovala **Žila** (VII, AO/III–IV+, 200 m) in je pripravljena za prosto ponovitev.

Biokovo

V četrtek, 22. novembra, sta Božidar Družijanič in Lidija Režek (oba AO Jesenice) v Viterju (769 m) nad naseljem Zaostrog preplezala prvenstveno smer **Prvo maslinovo ulje** (VI/IV–V, 230 m, 4 h). 1989 je bosanski alpinist Edin Durmo preplezal tri smeri, kasneje pa

je stena samevala. Božidar je opazil linijo po neizrazitem razu in ploščah nekje na polovici med smerema Zimsko ljetovanje in Neki to vole vruče. V smeri se večinoma izmenjujejo plošče in raz. Najtežji je 2. raztežaj, ki je ocenjen s VI stopnjo. Dolg je približno 25 m, začne se s strmo ploščo visoko pribl. 15 m, nato plezalce čaka pokončna zajeda in na koncu manjši "radiator" z desne strani. Vmesno varovanje sta Božidar in Lidija uredila z metulji in zatiči. Nekje na polovici 4. raztežaja se z desne priključi smer Zimsko ljetovanje. Tam sta pod manjšim previsom pustila klin. Sledi še lažji raztežaj do konca težav. Smer je lepa, z zanimivimi prehodi, in kar kliče po obisku.

Južna Amerika

Že takoj po prihodu v Patagonijo so Rok Stubelj (AO Nova Gorica), Tine Cuder (AO Bovec) in Domen Kastelic (AAO) izkoristili luknjo lepega vremena in preplezali smer **Ragni** (M4, 600 m) na vrh Cerro Torreja. Odločili so se za dolg dostop čez Passo Marconi, preko Campa de hielo, do Circa de los Altares. Bivakirali so približno 200 m pod Col dela Esperanza. Z vzponom so začeli 29. novembra ob treh zjutraj ob polni luni. Razmere v

Torre Egger in Cerro Torre

Foto: Rok Stubelj

Tine Cuder na izhodu iz tunela, zadnji raztežaj smeri Ragni

Foto: Rok Stubelj

smeri so bile odlične, nekaj raztežajev pred njimi sta plezala švicarska plezalca, dan pred njimi pa je vrh Cerro Torreja po isti smeri doseglo kar sedem alpinistov, tako da je bila smer dobro očiščena prhkega snega. Uživali so v lepem in strmlem lednem plezanju (do 90°), praktično brez skalnih odstavkov. Opoldne so že stali na vrhu Cerro Torreja. Sestopili so po isti smeri s spusti po vrvi in ob štirih popoldne že dosegli bivak. Po uri počitka so nadaljevali z dolgim sestopom pozno v noč. Kmalu po polnoči so si uredili bivak na ledeniku in se naslednji dan ob petih popoldne vrnili v El Chalten. V Južni Ameriki je plezala tudi Martina Čufar. Udeležila se je Petzl Rock Tripa v Argentini. Po družinskih obveznostih

verjetno ni pričakovala posebnih uspehov, a kot sama pravi, ji plezanje v dobri družbi plezalskih navdušencev da veliko motivacije in pozitivne energije. Opravila je nekaj dobrih vzponov, npr. **Los fabulosos cadillacs** (8a+, 45 m), ki ji je uspel na pogled. Smer je sestavljena iz dveh delov, prvega, ocenjenega z 8a, in podaljška. Ko je uspela v prvem delu, je seveda sproščeno nadaljevala do vrha. Poleg te smeri, ki je njena že tristota smer z oceno 8a in več, je preplezala še **Les yeux qui piquent** (7c+, *flash*), **La cumbia de la buitrera** (8a, 2. poskus), **Piedras fritas** (8a, 2. poskus), **Dulce duro** (8a+) in **Autofelatío** (8a+, 2. poskus).

Alpe

Luka Kranjc, Luka Lindič (oba AO Celje Matica) in Tadej Krišelj (AO Kamnik), sicer vsi člani SMAR, so v treh dneh, od 17. do 19. novembra, prosto

preplezali **Klasično smer** (VI, M6, 6a, 1800 m) v severni steni Eigerja. Že s Kleine Scheidegga so opazili, da je veliko nepredelanega, suhega snega. V prvih raztežajih je bilo kmalu jasno, da naloga ne bo tako enostavna, kot so pričakovali. Z uporabo tehnike *drytooling* so prosto preplezali najprej Težko poč ter si po Hinterstoiserjevi prečki že v temi uredili bivak v Lastovičjem gnezdu. Med posameznimi težkimi raztežaji so do kolen gazili nepredelan sneg. Tudi v Rampi so zmogli prosto vsa mesta, čeprav so morali neprestano čistiti steno, da so lahko plezali z orodji in rokami po skali. Zaradi kratkega dneva in počasnega plezanja so drugič bivakirali pred Prečnico bogov. V izstopnih kaminih jih je že lovila tema, a so vseeno nadaljevali s prostim plezanjem do vrha stene. Kljub temu, da ima Klasična smer že kar nekaj slovenskih ponovitev, pa lahko povsem proste vzpone še vedno preštejemo na prste ene roke. Ugotovili so tudi, da so klasične smeri v zahtevnih razmerah še vedno lahko izziv in velik zalogaj za vsakega alpinista. Nastja Davidova, Tina Di Batista (obe AO Ljubljana-Matica) in Švicarka Caroline George so 18. novembra v Aiguille des Pélerins preplezale smer **Beyond the Good and the Evil** (V, 5+, M6, 600 m). Včasih prestižna smer je v dobi interneta množično ponavljana, a kljub res dobrim razmeram še vedno le malo navez pleza originalno linijo do vrha.

Iran

Luka Lindič in Marko Prezelj sta Iran prvič obiskala pred dvema letoma. Letošnjo jesen sta za prvi cilj izbrala popolnoma kopno 800-metrsko severno steno Alam Kooh. Lindič in Prezelj sta v njej ponovila **Nemško-Francosko smer** (VIII-, 800 m), v nadaljevanju pa sta planirala še kakšen prvenstveni vzpon, a jima je vreme prekrizalo načrte. Zato sta se preselila najprej v Polekhab, kjer sta tri dni plezala v odlični skali, nato pa v Bisotoonu

obiskala plezalski festival. Tam sta skupaj z Manujem Pellisserjem in Samom Beaugeyem v prvih dveh dneh opravila prvenstveni vzpon, smer pa so imenovali **Golden Spatula** (6b, 1000 m). V nadaljevanju so preplezali še nekaj lepih smeri. Prav zadnji dan pa je Luka soliral še **Eagle route** (V+, 1000 m).

*Novice je pripravil
Peter Mežnar.*

NOVICE IZ TUJINE

Patagonija – ponovitev Karove smeri

Colin Haley je z Jonom Walshom prvi ponovil smer Tobogan v steni Cerro Stanhardta, ki sta jo leta 1999 prva preplezala Rolando Garibotti in Silvo Karo. Haley in Walsh sta naletela na precej boljše ledene razmere, kot sta jih imela Rolo in Silvo, ki sta morala v spodnjem delu uporabiti tudi nekaj tehnike in takrat smer ocenila s 6a, A1, 70°, M6, 600 m. Sorazmerno veliko ledu je Colinu in Jonu omogočilo lep in ne pretežek ledni vzpon v "visoko kvalitetnem snežnem ledu" z nekaj mešanega terena. V takšnih razmerah sta ga ocenila z A14, M6. Smer se sicer konča na Colu dei Sogni, ki je pravzaprav sedlo oziroma škrbina med Standhardtom in Punto Herron.

Magična linija v Patagoniji

Francozi Lise Billon, Francois Poncet, Jeremy Stagnetto, Jerome Sullivan in Španec Pedro Diaz so preplezali po mnenju Rolanda Garibottija "najlepšo še nepreplezano linijo v vsej Patagoniji". Takšen superlativ si prisluži jugovzhodni raz na Cerro Murallon. Smer so imenovali Pillar del Sol Naciente in jo ocenili s 7b, A1, W16, M6, 1000 m. Ta izjemni vzpon v zelo odmaknjeni steni so omenjeni plezalci izvedli tudi z velikim stilom, plezali so

devet dni, spali na prenosnih visečih posteljah, zavrtali pa so 15 svedrovcev, vse na stojiščih. "Če je bila katera linija v vsej Patagoniji, ki je kar prosila, da se jo prepleza, je bila gotovo ta," so zapisali na strani Pataclimb.com. Sicer sta prvi poskus v tem razumu opravila argentinska plezalca Jose Luis Fonrouge in Rafael Juarez že davnega leta 1974.

Japonci preplezali Kyashar

Malokatera himalajska gora se tako drzno požene v zrak kot Kyashar z južne strani, iz doline Hinku v Nepal. Prav vsakemu trekerju in gorniku, ki se odpravi na Mera Peak, obstane oko na mogočnem južnem razumu te 6769 metrov visoke gore, da ne govorimo o zahtevnejših alpinistih. Pogled na steno Kyasharja in še posebno njegov južni steber zahteva počitek in sedenje, sicer se z lahkoto pošteno spotaknemo in z odprtimi usti zarijemo po tleh. V južnem stebru so poskušali že številni odlični alpinisti, npr. Britanci Mick Fowler, Nick Bullock, Andy Houseman in češki plezalci, a jim vzpon po samem razumu zaradi različnih vzrokov ni uspel. Nedavno pa so prišli pod steno Japonci Hiroyoshi Manome, Tatsuya Aoki in Yasuhiro Hanatani. Za vzpon so potrebovali šest dni (pet bivakov), enkrat pa so bivakirali še pri sestopu. Kaj več zaenkrat ni znanega, gotovo pa bodo dodatne informacije kmalu prišle na dan in se bo o tem vzponu še veliko govorilo. Zaenkrat le to, da so japonski plezalci precej izkušeni in imajo za sabo vzpone na K2, sedemtisočak Nemjung v bližini Manasluja, plezali pa so tudi na Shark Fin v Indiji.

Švicarski mladci čez steno na Grenlandiji

Kar 14 imen je podpisanih pod smer La chute de rein na Grenlandiji. Nenavadno veliko za smer, ki je visoka 600 metrov in ima oceno 6c in A1

(nihajna prečnica). Pravzaprav je število članov podobno kakšni večji vodniški odpravi v Himalajo. Toda podoben pogled pove, da so razen treh inštruktorjev oz. gorskih vodnikov vsi plezalci mladeniči (in mladenke!) med 14. in 20. letom, ki so v švicarskem mestu St. Maurice obiskovali triletno plezalsko izobraževanje v Alpah pod vodstvom kluba GMA. Izlet na Grenlandijo, kjer so omenjeno smer preplezali v gori Whale Top, je bil njihova zaključna tura. In uspeh jim je odlično. Smer namreč vodi najprej po veliki luski, potem pa po počeh in kotih do roba stene, od koder je še okoli 250 metrov lažjega plezanja do vrha. V smeri so v glavnem uporabljali metulje, zatiče in kline, nekaj svedrovcev pa so na roke zavrtali le tam, kjer je bilo to nujno potrebno, v glavnem na stojiščih. Lep dosežek in izkušnja švicarske plezalske mladeži!

Nova smer nad Chamonixom

Vedno pogosteje se dogaja, da je za nove smeri treba pogledati v stene, ki niso najbolj na udaru. Pa še takrat se večkrat zgodi, da je namen plezanja ponavljanje kakšne smeri, na kraju samem pa se potem pokaže možnost prvenstvenega vzpona. Nekaj podobnega se je pred nekaj tedni zgodilo britanskima plezalcema Jonu Braceyju in Mattu Hellikerju, ki sicer živita in kot gorska vodnika delata v Chamonixu. Odpravila sta se namreč pod – oddaljeno steno Mont Greuvette, da bi preplezala smer Coracrazion, ki sta jo leta 1986 zlezla njuna rojaka Mark Charlton in John Silvester. Ko pa sta bila Jon in Matt pod steno Greuvette, sta vseeno poskusila s svojo smerjo, v kateri so se jima po začetnem težjem mešanem plezanju odpirali prehodi po snežnih ceveh, kaminih in počeh. Po časovno daljši plezariji, kot sta jo načrtovala, sta dosegla vrh, na sestopu pa sta nanizala 20 spustov ob

Maurice Herzog

vrvi. Smer sta imenovala Eyes Wide Shut, ocenila pa z ED1, M6, A0, UIAA IV+, 900 m. V steni so bile do sedaj tri smeri, zdaj je še četrta. Ker so plezalci z Otoka v njej preplezali obe najtežji smeri, bi jo lahko poimenovali skoraj "britanska".

Umrli Maurice Herzog

Francoski alpinist Maurice Herzog je bil v alpinističnem svetu – pa tudi širše – znan kot prvi človek, ki je stal na vrhu osemtisočaka, Anapurne. Tretjega junija 1950 sta se iz zadnjega tabora na severni strani 8091 metrov visoke gore na vrh odpravila z Louisom Lachenalom in ga isti dan tudi dosegla. Sestop je potekal v dramatičnih okoliščinah in Herzog je dobil zelo resne omrzline po rokah. Posledice so bile tako hude, da mu je moral zdravnik odprave že med potjo domov amputirati večino prstov.

Dejanje francoske odprave na Anapurno 1950 je bilo toliko večje, ker so morali goro raziskati in preplezati v eni sezoni. Toda odlično moštvo – francoska *all stars* odprava – v kateri so bili tudi Gaston Rebuffat, Lionel Terray in drugi močni alpinisti, je zmogla tudi to in potegnila objektivno nevarno smer po severni strani desete najvišje gore sveta. Naslednjič so se na Anapurno povzpeli šele čez dvajset let, ko je britanska vojaška odprava preplezala izjemno težko južno

steno. Kakorkoli, Francoska smer na Anapurno velja za najnevarnejšo normalno smer na katerikoli osemtisočak, zato si jo zbiratelji vrhov nad 8000 metri navadno puščajo za svoj zadnji, 14. vzpon.

Leta po tem prelomnem vzponu so se pojavili tudi bolj ali manj utemeljeni pomisleki, da Herzog in Lachenal nista dosegla vrha, ampak da sta se obrnila nekoliko nižje. Herzog je po svoji alpinistični upokojitvi odšel v politiko in bil med leti 1958 in 1963 francoski minister za mladino in šport, sicer pa je bil dolgoletni župan Chamonixa. Maurice Herzog, čigar knjiga s kratkim naslovom Anapurna je z 11 milijoni prodanih izvodov postala svetovna uspešnica in najbolje prodajana alpinistična knjiga vseh časov (prevedena je bila tudi v slovenščino), je umrl 13. decembra 2012, star 93 let.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Kako lepo piše France Zupan!

Spoštovano uredništvo, bila sem prijetno presenečena, ko sem v izboru komentarjev iz vrnjenih vprašalnikov zagledala tudi svojega. Moram vas pohvaliti za vestno delo. Koliko truda za to, da lahko mi naročniki udobno sedimo za mizo ali na kavču in prebiramo revijo.

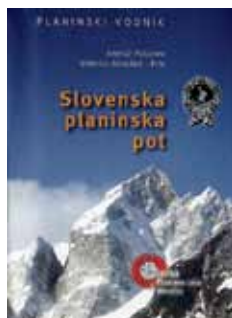
Strinjam se s komentarjem, ki govori o "sivem tisku". Tudi sama sem že tako daleč, da me

to malo moti. Novembrska številka Planinskega vestnika mi je še posebej všeč zaradi tako pestre vsebine. Kako lepo piše France Zupan! Lahko bi nam večkrat kaj privoščil iz svoje bogate zakladnice. Pa tudi zadnji stavek v uvodniku, ki govori o bivanju in doživljanju gora, je resničen! Zdravja, miru, boljših časov in uspešno delo želim vsem skupaj.

Olga Miškovič

LITERATURA Slovenska planinska pot – vedno znova

Andraž Poljanec, Milenko Arnejšek – Prle: Slovenska planinska pot. Ljubljana, Planinska zveza Slovenije, 2012. 344 str.

Vodnik po Slovenski planinski poti (SPP), prvi obhodnici (vezni poti) v Evropi, je knjižica, ki je že mnogim približala naše gore, pa ne le slednje, tudi gričevnati svet na vzhodu in primorske goličave na jugozahodu. Pred nami je nova izdaja, tudi avtorja Andraž Poljanec in Milenko Arnejšek (z vzdevkom Prle) - sta nova, žal drugega ni več med nami. Kdo bi si mislil, da bo alpinist, ki so mu bili dom grebeni in stene, na koncu, zaradi bolezni, šel na pot po Sloveniji? A vendarle, prav Milenko Arnejšek je prispeval dovršen del vodnika, posebej bolj "ravninski" del. Vsekakor moramo omeniti še, žal tudi pokojnega, Toneta Tomšeta, nekdanjega načelnika Komisije za pota pri PZS, ki je napisal uvodne besede v poglavju Vodniku na pot. Vodniček je svež, nov, res opisuje vse, kar lahko

"transverzalec" doživi na poti iz Maribora do Ankarana čez našo najvišjo goro, Triglav. Vodnik po SPP je razdeljen na odseke, devet jih je (poglavja Maribor-Pohorje-Slovenj Gradec, Med Mislinjo in Savinjo ... do Čez Kras do morja), ti odseki pa so razdeljeni na posamezne pododseke, kjer so opisani pot, koč, vrhovi, zanimivosti, dostopi ... Veliko uporabnih podatkov, nasvetov, tudi fotografij, ki so lepo posejane po vodniku in prikažejo raznolikost poti – od panoram, cvetja, do koč in drugih obiska vrednih znamenitosti na poti. Pri kakovosti fotografij pa bi se dalo postoriti še marsikaj.

Sloga pisanja se zaradi dveh avtorjev razlikujeta, kot je tudi navedeno v uvodu, se pa razlikuje tudi oblika poglavij. Vem, da je to težko uskladiti, toda potrebno bi bilo vendarle še malo uredniškega truda. Tako pa imamo nekje le kratek opis koč (A. Poljanec), medtem ko drugje izvemo vse od pobude za gradnjo do vseh prenov (M. Arnejšek), kar seveda presega okvir vodnika. Enako velja za opise geologije, botanike in tudi za dostope in možne ture od posamezne koč. Splošni vtis je, da je Andraž Poljanec jasen in pregleden, lahko mu je slediti, medtem ko je Milenko Arnejšek v svojem opisovanju tipično "prletovski" – nič ni

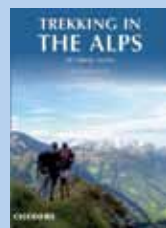
Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništv, alpinizma, fotomonografij in potopisov

Kevin Reynolds:
TREKKING IN THE ALPS:
20 classic routes

Cicerone Press
(marec 2011)

(mehka vezava;
256 strani; barvne fotografije; cena 25,49 €)

KNJIGARNA KONZORCIJ

narobe, a opisi so včasih kar preveč podrobni, da mora biti bralec kar zbran, da izlušči navodila. Tu gre večkrat za pojav, ki se je zadnje čase sicer "razširil" tudi v druge vodnike – da na križiščih poti avtor na dolgo opiše vse možne različice nadaljevanja (celo tisto, ki vodi nazaj), čeprav načeloma popotnika zanima predvsem njegova smer proti zadanemu cilju. Moram pa pri Prletu pohvaliti natančne podatke o dolžini (v km) in prehojeni višinski razliki za posamezen odsek, kar daje boljši občutek o naravi poti kot sam časovni okvir. Kdor pa ima GPS ali zelo natančen višinomer, si bo lahko pomagal tudi s številnimi vmesnimi višinami.

Pri Andražu Poljancu me je navdušil njegov ponekod malce "novorekovski" (pot nas izpljune, prečimo gruščiče, pot se ustrmi ...) in sem in tja starinski (vnmear, vigrad) slog, ki popestri že tako jasno pisanje. Vodniku bi brez živahnega in igrivega jezika kar nekaj manjkalo. Lepo, da zna kdo načeloma suhoparno vodenje spremeniti v prav plastično dogajanje. Oba avtorja moram pohvaliti tudi za večkratna opozorila na neskladnost določenih zemljevidov s potjo – kjer so napake, je popotnik na to opozorjen. Kaj bi si še želel pri tem lepem vodniku? Prepričan sem, da sicer fotografija Jalovca spominja na znak PZS, ampak SPP je vendarle pohodna pot – tako da bi na knjigarniški polici kupca verjetno bolj pritegnila popotniška fotografija – denimo slika planinca z nahrbtnikom nekje na poti. Priloženi orientacijski zemljevidi zadaj dajo osnovno usmeritev, ampak so nekoliko "prepolni" in malce nejasni – če ima kdo še izdajo vodnička iz leta 1979, lahko pogleda, kako so znali to narediti tedaj! Pa niso imeli programa GAEA+. Tudi številke kontrolnih točk se pojavijo le na zemljevidih – lahko bi jih uporabili tudi v samem opisu ali jih pregledno nekje našli. Ker pa vem, da bo Slovenska planinska pot še naprej neustavljivo pritegovala

pohodnike, gornike, kakorkoli že se sami poimenujejo tisti, ki peš potujejo skozi slovensko gorato in hribovito pokrajino, naj bodo moji predlogi že namig za naslednjo izdajo vodnika. Že doslej jih je bilo zelo veliko. Zato je kljub nekaj manjšim pripombam vsekakor izjemno pohvalno, da imamo, po skoraj petnajstih letih, znova povsem prenovljen vodnik po SPP. Vodnik, ki natančno odraža zadnje stanje na poti in ki bo, prepričan sem, slovenske gore in to lepo in dolgo pot približal še mnogim. In jih srečno pripeljal na cilj – do morja. Priporočam – vodnik in seveda – pot samo!

Marjan Bradeško

Triglav – podobe očaka in varuha

France Stele: Triglav : očak in varuh = the mighty guardian of Slovenia. Sprema beseda Peter Skoberne. Ljubljana, Družina, 2012. 216 str.

Triglav ostaja tisti del naše domovine, kjer "zemlja je naša zakipela, v višino pognala se kot val", kot je zapisal pesnik Oton Župančič. In ostaja simbol, ki privlači – ne le tiste, ki se nanj vzpenjajo, pač pa tudi fotografe in besedne umetnike. Dva, ki ju je Triglav že velikokrat radostno sprejel, sta avtorja nove fotomonografije o Triglavu – naš priznani fotograf, avtor preko tridesetih fotomonografij, France Stele in naravovarstvenik in tudi avtor več izletniških knjig dr. Peter Skoberne. Format knjige, prečni A4, je fotografu omogočil prikazati vso izrazno moč fotografije, ki nam je tudi po obliki najbliže,

ob tem pa je ostalo dovolj prostora za informativne podpise. A preden se lotimo vidne podobe, pogledajmo v uvod – v obliki eseja ga je napisal Peter Skoberne, ki je zelo doživeto pisanje umestil v okvir iskanja. Iskanja, ki je značilnost vseh ljubiteljev narave, gora, oddaljenih pokrajin. Od tod tudi naslov eseja: V iskanju Triglava. "Iskal sem ga ... v podatkih, v zgodovini raziskovanj, v zgodovini vzponov v severni triglavski steni, v podobi, v doživetjih ..." in tako naprej. A prav slednje – doživetja in podobe – je tisto, kar se vtisne v spomin in kar se preko pisane besede in fotografije vtisne tudi v dokumentirani spomin. Gotovo bo Steletov Triglav eden takih spominov, ki ga bodo podoživljale še generacije. Besedilo je dvojezično, v angleščino sta ga prevedla Cvetka Kham in Milan Vinčec.

Čeprav se v uvodu Peter Skoberne poigrava tudi z denarno vrednostjo Triglava, lahko po ogledanih fotografijah rečem le eno – Triglav in gorski svet sta neprecenljiva, ne moremo ju prav ovrednotiti, saj ju še doživimo vsak po svoje. Celo fotografije, vse po vrsti lepe,

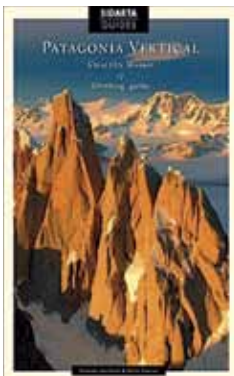
bodo verjetno doživele različni sprejem. Nekdo bo navdušen nad panoramo, drugi nad lesenimi detajli stanov in detajli gozda, v katerih se zdi France Stele neprekosljiv (les je fotografu blizu tudi zaradi njegove biotehniške izobrazbe). Kdor pogleda zasnežene hlode na Pokljuki (str. 123) pa črno-belo približanje brun na stanovih (str. 20) ali padle viharne v skalovju Pršivca (str. 148-149), bo razumel. Spet tretjega bodo pritegnile drobne rožice, za katerimi nekje v sinjini zamegljenega ozadja slutimo vrh Triglava. Pa fantastični portreti kozorogov, zračni pogledi v globine (na str. 62 ni pogled proti Trenti, pač

pa v dolino Vrat) in, vsaj zame, nekateri izjemni kontrasti – na sosednjih straneh (82, 83) mrakobna sivina iz Nemškega stebra v Triglavu, zraven pa ves osončen julijski mak. Prepričan pa sem, da se bodo vsi, ki bodo knjigo "brali", strinjali – France Stele je izjemen v detajlih, v tistih drobnih lepotah, ki za globoko spoznanje zahtevajo čas. Od cvetja, živalic, snežink, listov, kamnov, škrapelj – do lebdečih belih oblakov na nebesni sinjini. Ne bom naštevval vseh, saj naj si vsak ustvari iz teh lepih fotografij svoje misli, spomine in hrepenenja. V najrazličnejših svetlobah dneva, v vseh vremenskih razmerah in po celotni Triglavovi soseščini so nastajali vtisi, ki jih zdaj France Stele deli z nami. V zaključku knjige pa se France Stele izkaže tudi z besedo. V očakovih perutih "poleti" spozna svoje spomine na Triglav, od prve "osvojitve" do prvih vzponov v mogočni severni steni. Kar je posebej lepo pri obeh avtorjih besedila, je njuno spoštovanje, sprejemanje vseh vrst vremenskih okoliščin – morda se jima dež, vihar in nevihta še globlje vtisneta v spomin. To kažejo tudi nekatere fotografije, kjer je megla, oblachna kapa ali snežni metež prav tako hveležen motiv kot sončna panorama očaka Triglava. In kdor bo hodil po sledih fotografij, mu Peter Skoberne pravi: "Seveda ne bo mogoče najti prav tistega prizora s fotografije, zelo verjetno pa mnogo več. Kajt, če ne iščeš, ne moreš najti, če pa iščeš, je velika verjetnost, da najdeš." In med iskanjem se bo odpiral pogled za pogledom. Zaključimo, kot nam naroča France Stele: "Ali ne bi bilo bolje Triglav doživeti na kak drug način, ležati kje v travah Ogradov ali Stogov ali na drugi strani na pobočju Bovškega Gamsovca, med planikami in svišči in gledati, gledati in se ne nagledati?" Naj bo to tudi popotnica vsem, ki bodo gledali fotomonografijo Triglav – očak in varuh. In se ne nagledali. Lepe fotografije jih bodo vedno znova vabile.

Marjan Bradeško

Patagonška enciklopedija

Patagonia Vertical, Chalten Massif. Avtorja Rolando Garibotti in Dörte Pietron, skice Dörte Pietron, kartografija Lojze Miklavčič, urednik Lindsay Griffin, oblikovanje Janez Skok. Ljubljana, Sidarta, 2012.

Dežela, kjer se pri vzpenjanju na njene gore veliko hodi po robu, se imenuje Patagonija. To se od osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je Matevžu Lenarčiču, enem prvih slovenskih obiskovalcev gora nad današnjim Chaltenom, zapisal ta stavek, ni kaj dosti spremenilo. Kljub temu, da je do tega nekoč odmaknjena končca sveta, ki ga dandanes trumoma obiskujejo tako alpinisti kot pohodniki, prodrla civilizacija, se lepota vrhov, kakovost skale in divjost neviht niso spremenile: plezalci se še vedno lahko nadejajo resničnih avantur.

Tako pravi odlični poznavalec patagonskih gora Rolando Garibotti, ki je v navezi z Dörte Pietron pri založbi Sidarta izdal plezalni vodnik Patagonia Vertical. In to kakšen vodnik! Z eno besedo – zapeljiv. Usodno privlačna je že naslovna fotografija, ko pa enkrat začnemo brskati po notranosti vodnika, curkom slini ni ne konca ne kraja: videti toliko čudovitih fotografij na kupu, zlasti v enem samem vodniku, je preprosto zagotovo pripomore fotogeničnost gora, kar pa ne zmanjšuje zaslug večjih fotografov. Večino slikovnega materiala je posnel Garibotti, posamezne koščke foto mozaika pa so med drugimi prispevali tudi Silvo Karo, Marko Prezelj in Janez Skok. Ne samo panoramske, tudi fotografije z vrisom poteka smeri so navdušujoče, za dodatno pestrost pa poskrbijo še "znamkice" ob robu besedila, po večini akcijske iz novejših in starejših zgodovine vzponov v masivu. Kar bi sorazmerno razvjen uporabnik pod točko fotografija lahko očital vodniku, je odsotnost seznama smeri pod posameznimi fotografijami, na katerih so vrisane. S tem bi nam bilo prihranjenega nekaj brskanja po straneh, bi pa ponekod ta luksuz predstavljal oblikovno zagato. Vodnik torej zajema gore nad mestecem El Chalten, in sicer nekaj čez 60 vrhov v petih skupinah (Cordon Adela, Torre,

Piergiorgio in Pollone, Cordon Marconi ter Fitz Roy). Splošni del vodnika je razdeljen v tri sklope (splošne informacije, plezanje v gorah in kako uporabljati vodnik), v katerih najdemo vse pomembnejše podatke, ki nas utegnejo zanimati ob obisku področja, tudi nekaj odstavkov o tem, kako v gorah, kjer si v primeru nesreče še vedno najbolj odvisen od sebe in soplezalcev, ostati živ. Avtorja sta nekaj več prostora namenila naravovarstvenemu vidiku in etiki plezanja (območje je del narodnega parka in svetovne dediščine, ki jo ščiti UNESCO) ter vremenu in napovedovanju letega, kar je glede na zloglasen sloves patagonskih vremenskih pojavov več kot dobrodošlo. Kratkemu pregledu zemljepisnih imen in zgodovine plezanja v okolici Chaltena sledi še opis glavnih dostopov do gora, potem pa se spopademo s kopico smeri. Kot sta zapisala avtorja, *si vodnika nista zamislila kot "über-topo", temveč kot zapis o tem, kaj je bilo na območju preplezanega, z dovolj podatki, da boste lahko zašli v težave in se iz njih izvlekli, hkrati pa vas ti ne bodo ovirali, da ne bi doživeli prave pustolovščine. Vsaka smer je vrisana na fotografijo stene, mnoge so predstavljene tudi s skicami. Obveznim podatkom o dolžini, težavnosti in prvih plezalcih večinoma sledijo kratek opis in zgodovina smeri, podatki o dostopu,*

potrebni opremi in sestopu, pri nekaterih smereh je dodana tudi priporočljiva strategija vzpona, kar bodo bržkone cenili predvsem novinci. Skoraj tako impresivna kot fotografije, če ne še bolj, pa je bibliografija – pri večini smeri namreč avtorja navajata vire o prvih vzponih in pomembnejših ponovitvah. (Po zaslugi naših alpinistov, ki so delovali v masivu, sta med 60 navedenimi viri tudi Planinski vestnik in Slovenski alpinizem.) To v kombinaciji s podatki, ki jih zasledimo pri opisu in zgodovini smeri, dokazuje, da gre za izjemno poznavanje območja in neverjetno predano in vestno zbiranje informacij, pravo enciklopedijo v malem. Zato lahko rečem le – kapo dol in bravo, ekipa.

Mateja Pate

Vipavska dolina

Hoja za besedo. Uredil Franc Černigoj. Ajdovščina, Občina Ajdovščina, 2012. 104 str.

Ni ne turistični vodnik ne kulturno-zgodovinsko gradivo ne berilo. A je knjižica Hoja

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

OSPREY

fs^R Factory store d.o.o., Grize 125, 3302 Grize • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

za besedo vse to in še več. Predvsem pa je lepo povabilo v kraje, kjer se tudi planinci odlično počutijo, saj jih tja poleg razgibane narave vabijo še ljudje, zgodovina, kultura in kulinarika. Drobna knjižica obiskovalcu Vipavske doline, Dežele, kot ji rečejo domačini, poda osnovne turistične informacije, ki so nekako vpete v osnovno nit – to so besedila o krajih in običajih, ki so jih zbrali navdušeni zbiralci ljudskega gradiva in učenci šol pod budno roko mentorjev. Skoraj ni kraja, tam od Vipavskih gričev (npr. Šmarje) do dna doline (Vipavski križ, izvir Hublja) ter od vznožja Čavna (npr. Stomaž) tja noter pod Col (Budanje), da ne bi imel svoje zgodbe. O nastanku kraja, o nenavadnih pripetljajih, o tem in onem, kot zna zgodbo ustvariti naveza zgodovinskega dogodka in človekove domišljije. Nekatere pripovedi so res zanimive, zabavne, nekatere zapisane čisto po "ljudsko" (fonetično). Seveda pa knjižica, kot številna podobna dela, včasih nekoliko "zašepa" – zdi se, da bi lahko bila vsebina zložena nekoliko pregledneje, človek mora kar malce pomisliti, da se znajde. Denimo, šele po večkratnem listanju sem ugotovil, da so turistični podatki in zelo koristni Namigi za potepanja tiskani na zeleni podlagi. Tudi kar dobra zemljevida na notranjih platnicah (ki se v srednjem delu prekrivata) sta koristna, a spet zahtevata malce študija, da se človek znajde – legenda je namreč samo na zavijeni prednji platnici. K sreči pa je zlasti fotografsko gradivo tako dobro, da zasenči tudi kakšne "besede" pomanjkljivosti. Vsekakor pa je Hoja za besedo lepo povabilo ljubiteljem narave na hojo po Deželi (Vipavski dolini) in po njenih imenitnih obronkih – od Gore vse tja do zahodnega roba Trnovskega gozda ter od Goč preko Škola spet tja nekam proti Krasu ... Hoja, ki združi naravo in kulturno dediščino v – hojo za besedo. Ki se ohranja in prinaša iz roda v rod.

Marjan Bradeško

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije je tudi v zadnjem mesecu leta 2012 uspešno zaključila svoje projekte in naloge ter zakorakala v jubilejno leto 2013, ko praznuje 120-letnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva, katerega naslednica je. V nedeljo, 9. decembra, sta v Slovenskem planinskem muzeju predsednika PZS Bojan Rotovnik in Avstrijskega turistovskega kluba (ÖTK) Franz Zehetmayer podpisala **medsebojni sporazum o recipročnosti**, po katerem imajo člani ene organizacije v planinskih kočah druge organizacije enake popuste kot domači planinci.

Slovensko športno plezanje je sredi decembra doživelo enega svojih največjih uspehov v slovenskem prostoru. Mina Markovič, najboljša športna plezalka Slovenije in sveta, se je med kandidati za nagrado športnica leta 2012 uvrstila na izvrstno tretje mesto, in sicer po izboru športnih novinarjev Slovenije.

Ob **mednarodnem dnevu prostovoljstva** (5. 12.) sta bili med najzaslužnejšimi desetimi prostovoljci, prejemniki priznanja najprostovoljec Slovenije za leto 2012, tudi dve prostovoljki iz planinskih vrst, Marinka Koželj Stepic in Marjeta Čič iz PD Moravče. Predsednik MDO PD KBO Jurček Nowakk pa je prejel državno priznanje, ki mu ga je podelil predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk. Planinska zveza je objavila **vzorčna pravila za planinska društva**, ki jih lahko uporabijo kot podlago za sprejemanje novih pravil. Skladno z novim Statutom PZS morajo namreč društva svoje temeljne akte uskladiti do 22. junija 2014. Planinska zveza je vsa društva in zainteresirano planinsko javnost povabila k javni obravnavi osnutka Meril za razvrščanje društev v prrednostne skupine. Rok za oddajo stališč in pripomb je četrtek, 31. januar

2013, na PZS po navadni ali elektronski pošti. Ob letošnjem **mednarodnem dnevu gora** (11. 12.), ko je OZN kot glavno temo določila Praznovanje življenja v gorah, sta PZS in CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp, opozorila na močno prizadetost življenja in obiskovanja gora zaradi povečanega motoriziranega prometa, še posebej škodljivi pa so prevozi z motornimi vozili v naravnem okolju. Pozimi poseben problem predstavljajo vožnje z motornimi sanmi. Ob tem je predsednik PZS Bojan Rotovnik poudaril pomembnost sprejetja novega zakona o vožnji v naravnem okolju: "Odločno se zavzemamo za čimprejšnji sprejem novega zakona o omejitvi voženj z vozili v naravnem okolju in vzpostavitev učinkovitega nadzora nad izvajanjem določil zakona ... Planinci občutimo ne samo hrup in smrad vozil, temveč tudi nevarna umikanja s planinskih poti, objestna izrivanja; da ne govorimo, kako vse to preplasi živali, sploh sedaj v zimskem času, ko se zaradi visokega snega niti ne morejo primerno umakniti in ko zaradi pomanjkanja hrane varčujejo s porabo svoje energije. Vožnje z motornimi vozili povzročajo hrup v doslej mirnih predelih, ki so bili še zadnje zatočišče najbolj občutljivih živali. Globoke, vidne sledi puščajo vozila tudi v tleh, podrastju ... Narava v sredogorju in visokogorju potrebuje bistveno daljši čas za regeneracijo kot v dolinskem svetu." Pred božičnimi prazniki pa so Triglavski narodni park, PZS in CIPRA Slovenija stopili skupaj pri akciji glede **neuporabe pirotehničnih sredstev** v TNP, pa tudi drugod v naravnem okolju, saj uporaba povzroča škodo naravi in živalim. Ob tem so pozvali planinska društva, ki so lastniki planinskih koč oz. upravljajo z njimi, da pristopijo k akciji in podprejo prizadevanja organizacij na tem področju. Kar nekaj društev je akcijo tudi podprlo – z obveščanjem svojim gostov v kočah, preko spletne strani itd. Prehod v

novi leto je v miru lahko veliko veličastnejši in bolj doživet. Planinska zveza je pred koncem leta vse ljubitelje in obiskovalce gora povabila, da stopimo skupaj in namenimo del **dohodnine** našim goram – ne da bi nas to kaj stalo. Z namenom, da se posebej osvetli vloga in status planinstva, cilji in ukrepi, ki jih predvideva upravljavski načrt TNP, je PZS v sodelovanju s TNP 13. decembra organizirala **posvet** o tem dokumentu. Med drugim so videli, da je tak posvet z upravljavci planinskih koč in ga bodo v bodoče organizirali vsaj enkrat letno. Planinska organizacija se je veselila dosežka alpinista Marka Prezlja (člana PD Kamnik), ki mu je angleški The Alpine Club podelil častno članstvo v svojih izbranih vrstah. Peta plezalna tura **slovenske mladinske alpinistične reprezentance** je bila namenjena plezanju na enega od najrazvpitejših alpinističnih ciljev v Evropi – Eiger. Klasično smer so premagali med 17. in 19. novembrom, celotna akcija pa je potekala od 15. do 20. novembra 2012. V **Patagoniji** je od 17. novembra do 8. decembra plezala tričlanska slovenska alpinistična odprava, ki je preplezala svoj cilj, zahodno steno Cerro Torreja po smeri Ragni Route, AI, 5+, M, 1550 m, 12 ur. Komisija za alpinizem PZS je pozvala vse alpiniste, ki v letu 2013 načrtujejo kakršnokoli alpinistično aktivnost izven Slovenije, da se temu primerno zavarujejo in vplačajo primerno članarino PZS. **Naslov državnih prvakov** v balvanih sta si priplezala Jernej Kruder in Mina Markovič, v težavnosti pa sta državna prvaka postala Markovičeva in Domen Škofic. Glede športnega plezanja so predstavili še kup zanimivih stvari, poročali o aktivnosti na mednarodnem področju, kjer je Mednarodna zveza za športno plezanje IFSC v prizadevanju za uvrstitev športnega plezanja (z disciplino težavnosti) v olimpijsko družino leta 2020 predstavila športno plezanje

Mednarodnemu olimpijskemu komiteju.

Poročali so o razporedu tekem svetovnega in slovenskega pokala v tekmovalnem **lednem plezanju in tekmovalnem turnem smučanju** za sezono 2012/13. Na mednarodnih tekmah je odlično nastopil najboljši slovenski tekmovalec v turnem smučanju Nejc Kuhar. Prva tekma slovenskega pokala v tekmovalnem turnem smučanju in državno prvenstvo v vzponu pa sta potekala 29. decembra na Starem vrhu, absolutni zmagovalec je postal Nejc Kuhar.

Na **mladinskem področju** so bili vsi v pripravi na 24. državno tekmovanje Mladina in gore (12. 1. 2013) na OŠ Vransko – Tabor na Vranskem. Mladinska komisija PZS je objavila dodatno temo letošnjega državnega tekmovanja, in sicer 100 let Gorske reševalne službe v Sloveniji. Po daljši prekinitvi je Komisija za turno kolesarstvo PZS ponovno povabila na četrtkova kolesarska druženja. Enkrat na mesec se bodo ljubitelji turnega kolesarstva zbrali v stavbi PZS na Dvorakovi 9 in se ob ogledovanju diasov z nostalgijo spominjali preteklih potepanj, hkrati pa že načrtovali za drugo leto ali še naprej. Komisija za planinske poti PZS je razpisala dva **tečaja** za markaciste PZS v letu 2013. Rok prijav za oba je 28. februar 2013. Razpisali so tudi licenčno izpopolnjevanje za markaciste PZS 2013.

Prav tako je usposabljanje in izpopolnjevanje razpisala Komisija za varstvo gorske narave. Na 6. filmskem festivalu BOFF sta v soboto, 29. decembra, na **okrogli mizi** o neizkoriščenem slovenskem gorskokolesarskem prostoru in restriktivni slovenski zakonodaji sodelovala predsednik PZS Bojan Rotovnik in načelnik Komisije za turno kolesarstvo PZS Jože Rovnan. Planinska založba PZS je predstavila nov izdelek na svojih policah, škatlo za planinske zemljevide in vodnike. Ponudila je tudi popust na planinske koledarje Pozdrav z gora, ki ga krasijo čudovite fotografije iz Planinskega vestnika.

V okviru Komisije za usposabljanje in preventivo PZS so redno poročali o odpoklicih planinske opreme in razpisali **skupni usklajevalni seminar** za vse inštruktorje PZS, ki bo 26. januarja 2013. Ta dan bosta potekala tudi 2. konferenca o planinskem gospodarstvu in zbor markacistov PZS.

Zdenka Mihelič

Koželjeva in Čičeva prejeli priznanje najprostovoljca

V dvorani Državnega sveta je bilo 5. decembra, na mednarodni dan prostovoljstva, podeljenih deset priznanj najprostovoljcem za leto 2012. Planinska zveza Slovenije (PZS) je za prostovoljko leta predlagala **Marinko Koželj Stepic**, ki že desetletja deluje v planinskih vrstah na različnih področjih. Še vedno je uspešna kot planinska vodnica v Planinskem društvu Integral, v minulem obdobju je vrsto let vodila Odbor za planinske vodnike v MDO PD Ljubljane in organizirala vrsto trekkingov v tujini. Vrsto let vodi Meddruštveni odbor planinskih društev Ljubljane, bila je članica več komisij v PZS. Nekaj let je bila urednica društvenega in glasila meddruštvenega odbora PD, po svoji funkciji je tudi članica Upravnega odbora PZS. Iz planinskih vrst je priznanje prejela tudi **Marjeta Čič** iz PD Moravče, sicer zelo aktivna tudi

Slavica Tovšak, Marinka Koželj Stepic in Marjeta Čič

Foto: Milan Skledar

v Meddruštvenem odboru planinskih društev Kamniško-bistriškega območja (pomoč pri plezanju oseb s posebnimi potrebami in mnogo drugega prostovoljnega dela pri delu z otroki, pomoč v pisarni ...). Državni svet je prvi, ki je začel opozarjati na vlogo, pomen in zasluge prostovoljstva v sodobni slovenski družbi, je poudaril predsednik Državnega sveta Blaž Kavčič, ki je priznanja podelil, in opozoril tudi na pomen prostovoljnega dela,

brez katerega bi bila naša družba osiromašena pristnih medčloveških odnosov, bila bi neustvarjalna in brezbrizna. Družba obstaja in preživi le takrat, ko ljudje vanjo verjamejo, si za njen obstoj prizadevajo in na tej podlagi medsebojno sodelujejo. V času krčenja socialne države, še zlasti pa ob težki gospodarski krizi, sta dobrodelnost in prostovoljstvo še toliko bolj pomembna.

Slavica Tovšak

Odmev z Meranovega

Pred slabim desetletjem se je pri starejši generaciji članov Akademskega planinskega društva Kozjak Maribor porodila misel, da ob drugih odsekih društva ustanovimo še sekcijo veteranov. Za svoja že tradicionalna prednovoletna srečanja smo si izbrali idiličen kraj, Meranovo. Na naših srečanjih, ki niso omejena zgolj na klepet in obujanje spominov,

Na letošnjem srečanju

Foto: arhiv APD Kozjak Maribor

si vselej ogledamo tudi bogato filmsko in slikovno gradivo – iz preteklosti ali z raznovrstnih akcij, ki jih tukaj dorečemo za vsako naslednje leto. Vedno se s hvaležnostjo in spoštovanjem spominjamo naših nekdanjih tovarišev, ki so svoja življenja dali goram, in tistih, ki jih je zlomila bolezen. Kljub letom se še vedno oziramo k novim ciljem in izzivom ter se zavedamo, da na žalost telo ne zmore več slediti poletu uma in izzivajočemu elanu. Naše vsakoletne programe pohodništva in drugega športnega udejstvovanja v naravi zato podrejamo svojim psihičnim in fizičnim sposobnostim, zavedajoč se, da je le takšno ravnanje najboljša preventiva pred gorsko nesrečo. Tokrat smo se malo za šalo in malo zares zbrali na dvanajsti dan v letu 2012, dvanajsti mesec ob 12. uri, 12 minut, 12 sekund in 12 stotink. Jedro skupine (vsako leto se nas zbere med 30 in 40 članov) tvorimo prekaljeni gorniki. Večinoma tisti, ki smo previharili tudi težka obdobja društva. Vedno si zadamo okoli osem ali več skupnih druženj na izletih, tako doma kot v tujini, od pomladanskega srečanja pa do zaključnega na Meranovem. Dobro sodelujemo z matičnim planinskim društvom, prav posebno zadovoljstvo pa nam predstavlja dejstvo, da nismo pozabljeni generacija in da so naši namigi in izkušnje, ki smo jih v naših zelo aktivnih časih

pridobivali v mnogih ostenjih, vselej sprejeti z odprtimi rokami in odobravanjem.

Inko Bajde

TRIGLAVSKI
NARODNI
PARK

Eden izmed dogodkov in foto središč TNP v decembru je bil sredin večer podvodnega filma. Skupaj z **Društvom za podvodne dejavnosti Bled** je bil na Bledu organiziran sredin filmski večer podvodnega filma, kjer smo predvajali 14 kratkih in daljši, letos narejeni film **Vitez Jadrana**, ki je nastal v okviru ekološke potapljaške akcije **dr. Boža Dimnika Eko.Projekt 80/80 – za čisti Jadran**. Dr. Božo Dimnik se je v želji čim bolj promovirati ekološko zaščito Jadrana kot izredno lepega morja odločil, da se bo za svoj 80. rojstni dan potopil 80 metrov globoko in na ta način opozoril na ropanje ekosistemov tega morja. Na večeru je bil predvajan tudi kratki film potapljača Roka Lesjaka o pojavu tujerodnih **zebrastih školjk** v Blejskem jezeru. Gre za vrsto, ki je v okolju brez naravnega sovražnika močno invazivna. V zelo hitrem času se osebki namnožijo in prerastejo trde površine v vodi. Izvirajo iz porečij Volge, Dnjepra in Urala. Pritrjene na razna plovila ali

skrite v balastnih vodah se kot slepi potniki razširjajo po svetu. V gospodarstvu delajo škodo predvsem na hidroelektrarnah, saj mašijo dovodne cevi turbin in preraščajo zapornice, ogrožajo pa tudi domorodne vrste školjk. O pojavu školjke v Blejskem jezeru in nevarnosti potencialne širitve v porečje Save je mag. Špela Remec Rekar (Agencija Republike Slovenije za okolje) obvestila Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Zaradi bojazni razširitve v Bohinjsko jezero se je vključil tudi TNP. Proučene bodo možnosti za izvedbo ukrepov odstranjevanja in preprečevanja širjenja ter uskladitev s programi na lokalni ravni v Občinah Bled in Bohinj. Osrednje dogajanje v januarju pa bo **teden gora 2013** (projekt Julius), ki ga pripravljamo z Občino Jesenice in Slovenskim planinskim

muzejem v Mojstrani. Varovanje gorskega okolja bo rdeča nit vseh dogodkov. Na januarski **triglavski tržnici in družinskem programu Brihta** bomo ob zaključku božično-novoletnih praznikov tako ponovno spomnili na akcijo **Pirotehnika v TNP – NE!** Na **filmskih večerih** omenjenega tedna bodo na Jesenicah in na Bledu predvajali dokumentarne posnetke domače produkcije, vsebinsko vezane na območje TNP in tujih gorstev. Snega in zimskih športnih aktivnosti željne obiskovalce pa vabimo na **dneve varstva pred snežnimi plazovi**. Teden gora 2013 se bo zaključil v **Slovenskem planinskem muzeju**, in sicer z odprtjem spominske razstave **Janko Ravnik (1891 – 1982)**. Več o programu na www.tnp.si

*Majda Odar,
Tanja Menegalija*

V SPOMIN

Franc Komerički
(1926–2012)

V 86. letu starosti se je septembra poslovil naš dragi planinski prijatelj, ljubitelj gora in narave Franc Komerički iz Rogaške Slatine. Gore so ga navdušile že v mladih letih, kasneje pa je ljubezen do njih izkazoval v društveni dejavnosti s posebnim poudarkom na mladih. Bil je med glavnimi ustanovitelji Planinskega društva Rogaška Slatina v letu 1967. Že pred tem pa je sodeloval v Upravnem odboru PD Poljčane, ki je do leta 1967 edino delovalo na območju Obsotelja in Kozjanskega. V PD Rogaška Slatina, ki se je kasneje preimenovalo v PD Vrelec, je več kot 20 let opravljal dela in naloge tajnika društva. V letu 1968 je imel velike zasluge pri ustanavljanju Štajersko-zagorske poti, ki obsega pribl. 80 kilometrov poti po Štajerski in hrvaškem Zagorju. V PD Vrelec je bil član markacijskega odseka in tako je sodeloval pri markiranju planinskih poti, trasiral in markiral je tudi del Evropske pešpoti E7, ki je v pristojnosti PD Vrelec. Poleg tega je bil odličen organizator planinskih izletov in pohodov, ki jih je tudi vodil. Posebno skrb je posvečal mladini, predvsem pri organizaciji planinskih krožkov v osnovni šoli ter organizaciji in vodenju izletov. Bil je tudi mentor mladim planincem. PD Vrelec Rogaška mu je v zahvalo za izjemno velik prispevek v planinski dejavnosti v zadnjih letih podelilo naziv častnega predsednika. Njegovo uspešno delo je nagradila tudi Planinska zveza Slovenije in mu podelila bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS, leta 1996 spominsko plaketo PZS in leta 2007 najvišje priznanje PZS, svečano listino PZS. Za društveno delo in prizadevanja se Francu iskreno zahvaljujemo. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

*Članice in člani
PD Vrelec Rogaška*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

**RADIO
UNIVOX**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 270 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopice drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

